

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1881.

A NEGYEDIK ÉS ÖTÖDIK FÜZET TARTALMA:

	Lap.
A jövő évi könyvkiállításról	191—200
Fraknói Vilmos: Bibliographiai apróságok	201—205
Csontos János: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. Ötödik közlemény	205—214
Dietz Sándor: A budapesti m. tud. egyetem növényteni intézetének könyvtára	214—221
Reizner János: III. Ferdinánd király rendelete magyar könyvek elkobzásáról	222—226
Rosty Kálmán S. J.: Pótló adatok a magyarhoni Jézus-társaság könyvészetéhez 1711-ig	227—238
Majláth Béla, Kudora Károly, Hellebrant Árpád, Magyar Szulpicz és Flórián Jakab: Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához	239—248
Csontos János: A sárospataki ref. collegium könyvtárának kéziratai	248—255
Könyvészeti adalékok Kiss Áron egyháztörténelmi munkájából	255—258
Majláth Béla: Jelentés a M. N. muzeum könyvtárának állapotáról 1880/1-ben	258—267
Deák Ferencz beszéde Horváth István muzeumi könyvtárnok érdemeiről	267—269
Vegyes közlemények	270—274
Iskolai értesítők	LI—LXVIII
Magyar irodalom. Harmadik közlemény	LXIX—LXXXIX
Hazai nem-magyar irodalom	LXXXIX—XCIV
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	XCIV—XCVI

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben VI. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismeretelni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes és pontos jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedelemben, két-havi füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt a folyó évtől kezdve 3 frt.

Az első évfolyam elfogyott; a második, harmadik és negyedik folyam külön a rendes évi áron, együtt véve pedig 6 frton kapható.

Az előfizetési pénzek Knoll Károly urhoz, a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

Csontos János,

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyvszemle“ szerkesztője.

A JÖVŐ ÉVI KÖNYVKIÁLLÍTÁSRÓL.

Már Fraknói Vilmos volt múzeumi könyvtárőr foglalkozott egy országos könyvkiállítás eszméjével. Midőn 1877-ben a múzeumi könyvtár legnevezetesebb okleveleiből, kézírataiból, nyomtatványaiból és metszeteiből a könyvtár zárt folyosóján az első állandó történeti és irodalomtörténeti kiállítást megnyitotta, a közönség élénk érdeklődése megérlelte benne egy országos könyvkiállítás eszméjét, melynek megvalósításán komolyan gondolkozott.

Terve volt: a mohácsi vészt megelőző időig a hazai és külföldi könyvtárakból lehetőleg teljesen összehozni mindazon kéziratokat és nyomtatványokat, melyek Magyarország középkori történetére bármily tekintetben vonatkoznak s egy nagyszabású történeti kiállításban a hazai közönségnek bemutatni a középkorból ránk maradt emlékeket.

E kiállításon helyet foglaltak volna: a magyarországi középkori kútfők és a hazai ez időbeli könyvszerzők (auctores), könyvfestők és könyvmásolók kézíratai, (ez utóbbiak mint adalékok a hazai középkori irodalom, könyvírás és könyvfestés történetéhez); továbbá a hazai középkori gyűjtők könyvei és a Corvina maradványai, nemkülönben az eddig ismert magyar nyelvű codexek, mint nyelvemlékek és a mohácsi vész előtt megjelent, magyarországi vonatkozású nyomtatványok.

A magyar nyelvű irodalomnak 1711-ig terjedő termékeit. Szabó Károly kitűnő bibliographiájából ismerjük; a nem magyar nyelvű, de magyarországi származású, vagy vonatkozású irodalomnak bibliographiáját, a mostani kedvező bibliographiai viszonyok mellett, valószínűleg idővel szintén meg fogja írni valamely szakférfiünk; de a magyarországi vonatkozású középkori kéz-

iratok megismertetése sokkal nehezebb feladat, mivel ezeknek legnagyobb része külföldi könyvtárakban van, hol rendszeres átkutatásuk és megismertetésük sok évi tanulmányt, fáradságot és áldozatot igényel.

Ezen kéziratokat ekkorig hazánkfnai közül közvetlenül nagyon kevesen tanulmányozták, nagyrészőket még a szaktudósok is csak mások publicatióiból ismerik, a művelt közönség pedig vajmi keveset tud létezésökröl.

Ezeket a külföldi könyvtárakból összegyűjteni s a hazai közönségnek egy történeti kiállításban, ha rövid időre is, bemutatni, volt Fraknoi Vilmos egyik törekvése, melynek sikeréhez, tudományos és művelődéstörténeti tekintetben, nagy reményeket kötött.

A Nemzeti Múzeum aegise alatt össze akarta hozni sz. István Edictumától kezdve, az utolsó magyar codexig a magyarországi középkort, mire öt erélye és tudományos összeköttetesei kiválóan képesítették.

Az eszme megvolt, de megvalósítására hiányzott praegnans alkalom, mely jogosultságát indokolta volna. Elaludt tehát, hogy most négy év mulva, más alakban és körülmények közt felbredjen.

Mint lapunk legutóbbi fűzetében említettük, a m. országos iparművészeti múzeum a jövő évben országos könyvkiállítást rendez, mely a magyarországi könyvnyomdászat és könyvkiállítás fejlődését a legrégibb időtől a legújabb korig hivatva lesz feltüntetni. Ki lesznek állítva első sorban: a magyarországi nyomtatványok 1473—1848-ig és az ez időben készült magyarországi nevezetesebb kötések.

A kiállítás élén Ráth György úr, kir. táblai tanácselnök, ismert bibliophil és amateur áll, kit a nagyméltóságú vallás- és közoktatási miniszterium az országos iparművészeti múzeum ideiglenes vezetésével bizott meg. A kiállítás a fővárosi és vidéki könyvtárak közreműködésével jön létre, s a vallás és közoktatási m. kir. miniszter védelme alatt áll. Jelleme országos s főcélja: a magyarországi nyomtatványok és könyvkiadás pragmatikus bemutatása, melyeket az iparmúzeum, hivatásánál fogva, a hazai könyvnyomdászat és könyvkiadás nemzeti fejlesztése érdekében óhajt felhasználni.

Ezzel kapcsolatban Ráth úr, a kiállítás lelkes intézője, czélszerűnek találta a Fraknói által tervezett történeti kiállítást, legalább részben, bevonni a könyvkiállítás keretébe s a mohácsi vész előtti, magyarországi vonatkozású kéziratokból kiállítani a legnevezetesebb példányokat. E célra megnyerte a fővárosi tudományos intézetek szakférjainak közreműködését, kik a kiállítás tudományos részét vezetik s ez irányban megteszik a szükséges előmunkákat.

Hivatalosan a kiállítás érdekében eddig a következők történtek :

Ráth György úr egy hivatalos körlevélben, melyben a kiállítás célját körvonalozta, felszólította a hazai könyvtárak tulajdonosait a közreműködésre. A felhívás, mely az illető könyvtáraknak a közoktatásügyi ministerium és az országos iparmúzeum útján szétküldetett, így szól:

»A műipar emelésének és versenyképessége fokozásának egyik leghathatósabb tényezőjét képezik a szakkiállítások. Ezen, bő tapasztalatok által igazolt meggyőződésben a hazai műipar és a közönség műizlésének fejlesztésére hivatott Országos Magyar Iparművészeti Múzeum is, a nagyméltóságú magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter úr helybenhagyásával, időnként egyes iparágakra vonatkozó kiállítások egész sorozatát tervezi, melyeket jelenben a könyvnyomtatás, könyvdíszítés és könyvkiadás termékeinek bemutatásával szándékozik megnyitni.

Célja e kiállításnak a keretébe eső nagyfontosságú iparágaknál, melyeknek közgazdászati jelentősége a közművelődés terjedésével párhuzamosan nőttön nő, azoknak hazánkban történeti kifejlődését, jelen állapotát és követendő mintáit felmutatni.

Ehhez képest a kiállítás alkatrészeit képezendik:

1. A nyomtatást megelőző korból, a magyar nyelven irt és a legjelentékenyebb hazai vonatkozású latin kéziratok, valamint egyéb, hazánkban létező o l y c o d e x e k, melyek kiállításuk fényénél és mintaszerű díszítésüknel fogva figyelmet érdemelnek. Itt fognak helyet találni a C o r v i n - k ö n y v t á r m a r a d v á n y a i, melyeket úgy a hazai mint a külföldi könyvtárakból lehetőleg nagy számmal összegyűjteni igyekezzünk, és a melyeket, mi a nagy közönség hazafiúi kegyelettel fog szem-

lélni, a miniature-festészet művelői és a kaligraphusok, kiknek napjainkban díszoklevelek, feliratok stb. előállítására bő foglalkozást nyujt, haszonnal tanulmányozhatnak.

2. A magyarországi nyomdászati fejlődését feltüntető könyvkiállítás, mely a Magyarországon (bármely nyelven) nyomtatott műveket 1711-ig lehetőleg teljesen, azontúl napjainkig az egyes nyomdáknak jellemző vagy díszes kiállítás által feltűnő termékeit fogja magában foglalni. Régebbi idő óta fennálló nyomdáink tekintetében óhajtandó, hogy azok az általuk felállításuk óta napjainkig nyomtatott munkák kiválóbbjait időrendes sorozatban állítsák ki, s eddigi termékeik teljes jegyzékének kinyomatása által a kiállítás érdekességét és tanulságos voltát emeljék.

3. A magyarországi könyvkötészet régebbi díszes példányai mellett az ez idő szerint működő hazai könyvkötők munkáinak kiállítása; mely, azt hisszük, ki fogja tüntetni, hogy úgy az alakítás és díszítés szépsége, mint a munka tökéletessége és az előállítás költségei tekintetében a magyarországi ipar kiállja a külfölddel a versenyt, és csakhamar a nyomdászati példájára a magyarországi megrendelőket a külföldi piactól el fogja vonni.

4. Egyes magángyűjtők kiállításai és általában oly nyomdászati érdekességek, melyek a kiállítás céljait előmozdíthatják. Így bírjuk egy kiváló gyűjtő ígérését, hogy régi, nagy mesterektől származó könyvdíszítményekből álló ritka gazdag gyűjteményét át fogja engedni.

A kiállítás történeti részének rendezésére bizottság alakult, mely alulírtakon kívül dr. Ballagi Aladár, Csontos János, dr. Fraknói Vilmos, dr. Hegedűs Candid Lajos, Mayláth Béla, dr. Pulszky Károly, Szilágyi Sándor és id. Szinnyei József urakból áll. A bizottság fentartja magának további, különösen kultagokkal való kiegészítését.

Az újabb könyvnyomtatási s könyvkötési kiállítás rendezésére maguk a kiállítók által választandó bizottságok támogatását fogjuk kikérni.

A kiállítás a műcsarnoknak az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat által átengedett tág és díszes helyiségeiben jövő

1882-ik évi január hó 15-én fog a nagy közönség számára megnyitni.

Ezek után felhívjuk a hazai közönség szives figyelmét ezen kiállításra, mely a nemzeti mult nagy emlékeinek felmutatása mellett jelentékeny gyakorlati czélokat is tart szem előtt.

Felkérjük mindazok közreműködését, kik ezen kiállítást részvételök által gazdagíthatják; névszerint

a) a hazai könyvtárak öreit és a magángyűjtőket, hogy folyó évi október hó végéig egyelőre az 1711 előtt bármely nyelven kiadott magyarországi nyomtatványaik betűrendes jegyzékét, valamint a kiállításra szánt díszkötések és codexek leírását beküldeni sziveskedjenek;

b) a hazai nyomdákat és könyvkötőket, hivatkozva az ez irányban hozzájuk intézett előleges felhívásra, hogy a kiállítatni kívánt munkák számát, a mennyiben még eddig meg nem történt volna, ugyanazon határideig jelentsék be.

A kiállítandó tárgyak tényleges beküldésének határidejét a jelentkezőkkel utóla fogjuk közölni, valamint időközben is a kívánandó részletesebb felvilágosításokkal készségesen szolgálunk.

A kiállításra vonatkozó mindennemű közléseket »Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Budapesten (Sugárút, műcsarnok)« címzéssel kérjük ellátni.

Kelt Budapesten, 1881. szeptember hó 30-án.

<i>Pulszky Ferencz,</i>	<i>Ráth György,</i>
mint a könyvtárak és múzeumok	mint az Országos Iparművészeti
országos főfelügyelője.	Múzeum ideigl. vezetője és felügyelője.

Dr. Fejérpataky László,
mint a kiállítási bizottság jegyzője.

Ezen felhívás megküldetett minden oly hazai könyvtárnak, melyről a bizottság föltette, hogy a kiállítás céljaira való könyveket őriz gyűjteményében. Ezeken kívül a hazai magángyűjtők is kaptak felhívásokat. Ez az előmunkálatok első hivatalos stádiuma.

Az előmunkálatok második stádiuma volt: elkészíteni a Nemzeti Múzeum könyvtárában levő, 1711 előtt nem magyar nyelven de Magyarországon nyomtatott könyvek jegyzékét,

mely a többi hazai könyvtáraknak a kiállítandó könyvek keresésében alapul és zsinórmértékül szolgáljon, továbbá összeállítani azon kiválóbb magyarországi vonatkozású középkori codexek lajstromát, melyek a hazai és külföldi könyvtárakból a vallás és közoktatási m. kir. miniszterium és a nemzeti múzeum útján a könyvkiállítás tartamára bekérendők lesznek.

E munkálatokkal a könyvkiállítási bizottság Majláth Béla múzeumi könyvtárért és Csontos János, múzeumi könyvtári segédőrt bízta meg és pedig az elsőt a nyomtatványok, a másikat a kéziratok jegyzékének elkészítésével.

Ezen jegyzékek elkészültek s alapját képezik a további munkálatoknak.

A nyomtatványok jegyzékét Ráth György úr egy füzetben ¹⁾ kinyomatta s a következő tájékoztató előszóval látta el:

»Jelen jegyzék az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum által rendezendő könyvkiállítás céljaira, a Nemzeti Múzeumi könyvtár repertoriumaiból Majláth Béla könyvtári őr felügyelete alatt és útmutatásai szerint készült. Ha hasonló módon többi könyvtáraink is a kérdéses időszakra kiterjedőleg elkészítik a birtokukban lévő könyvek jegyzékét, ezeknek egybevetéséből ki fog tűnni, mily könyvtárak vannak oly könyvek birtokában, melyek a Nemzeti Múzeuméból hiányzanak. S a mint Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« felkarolja az 1711 ig magyar nyelven nyomtatott munkákat, úgy azt kiegészítőleg a bekívánt jegyzékekben foglalt adatok alapján el lesz készíthető a mondott évig hazánk területén más nyelven megjelent összes munkák bibliographiája is.

E jegyzékek beérkezte s összevetése után az összeredményhez képest mindazon munkáknak a kiállítás tartamára leendő szíves átengedését fogjuk kérni, melyeket a Nemzeti Múzeum könyvtára nem bír, s így sikerülni fog a fönnemlített határig minden magyarországi nyomtatványt összegyűjteni. Ezzel együtt lesz a teljes irodalmi anyag, mely a fölvelt, Mátyás király idejétől a szatmári békekötésig terjedő, még kellőleg fel nem derített korszakban nemcsak a hazai nyomdászat fejlődését, hanem iro-

¹⁾ Címe: Jegyzék azon Magyarországon és Erdélyben 1711-ig nem magyar nyelven nyomtatott munkákról, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetnek. Budapest 1881. Franklin-Társulat nyomdája. S-r. 44 l.

dalmunk történetét s általában a közműveltség állását új világlátásban fogja feltüntetni.

Kiváló súlyt kell tehát helyeznünk arra, hogy mindazok, a kik magán- vagy közkönyvtárak felett rendelkeznek, megkeresésünknek az említett munkák jegyzékének elkészítésére nézve mennél pontosabban megfelelni sziveskedjenek. Egyébiránt megjegyezzük, hogy a munkát nyilván könnyíteni fogja és mindamellet a célnak megfelelne, ha az egyes könyvtárak teljes kimutatás helyett a jelen jegyzéken csak egyszerüen megjelenlének, hogy náluk az abban felsorolt munkák közül melyek léteznek; s csak azon könyvek teljes jegyzékét készítenék el, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában nem találhatók. Hasonlókép elégséges, ha csak azon, 1711-ik évig megjelent magyar nyelvű nyomtatványaik jegyzékét állítják össze, melyekre nézve Szabó Károly fönnbbi munkája nem tesz említést a felől, hogy azokat az illető könyvtár is birja.

Végül megemlítendőnek véljük, hogy a kiállítás alkalmából keletkezendő mindennemű publicatiókkal az abban közreműködő lelkes szakférfiaknak, valamint a résztvevő könyvtáraknak készségesen fogunk szolgálni.«

Ezen előszót részünkről annyival kiegészíthetjük, hogy a jegyzék a könyvkiállítási bizottság többségének kívánságára nem a múzeumi könyvtár czédula-catalogusából, hol minden könyvnek kimerítő czímmása van, hanem a cél siettetése szempontjából a kivonatosan szerkesztett repertoriumokból készült, melyeknek revisiója küszöbön áll, s hol a nyomdahelyek, és az összekötött munkák (colligatumok) megjelenésénél követett oeconomia, nem engedi meg a könyvanyag teljes áttekintését.

Igy történt, hogy a nagy sietségben készült jegyzékből sok oly könyv kimaradt, mely a múzeumi könyvtárban tényleg megvan, de melyeket csak a czédula-catalogusból lehet teljesen constatálni. Ezek a könyvkiállítási catalogusba utólagosan be fognak jönni, de az idő rövidsége miatt a jelen jegyzékbe már fölvehetők nem voltak.

A jegyzék tehát hiányos, de ezen hiánya azon előnnyel jár, hogy buzdítani fogja a hazai könyvbuvárokat oly munkák felkutatására, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárából hiányoznak, s eredményében a kiállításra és tudományra nézve egyaránt gyümölcsöző lesz.

A jegyzék különben 781 munkát foglal magában s a hazai könyvtáraknak és könyvbirtokosoknak a következő levél kíséretében küldetett meg:

»T. cz. Azon felhívásunk kapcsában, melyet az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum részéről rendezendő könyvkiállítás érdekében megküldeni szerencsénk volt, esetleges szíves használatúl jelenben közlendőnek véltük a Magyarországon és Erdélyben 1711-ig nyomtatott nem-magyar nyelvű könyvek jegyzékét, melyek a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetnek.

Hivatkozva a jegyzéket megelőző tájékoztató észrevételekre legyen szabad azon reményünknek kifejezést adnunk, hogy, a kívánt adatokat e becses könyvtártól is megnyerendjük, s annak idején a kiállítás tartamára bekérendő könyvekre számot tartatunk.

Igaz, hogy a könyvtárak vezetőitől fáradságos munkát kívánunk, de vállvetett közreműködés az eredmény nélkülözhetlen előfeltétele. Hisz a hazai könyvtárakban rejlő szellemi kincsek csak így válhatnak az irodalom közös vagyonává, ha létezésük és hollétük a tudományos világ előtt tudva van. S kiállításunknak épen az az egyik célja, hogy nemcsak hazánk egyik legérdekesebb korszakára nézve teljes bibliographiának anyaga gyűjtessék össze, hanem egyszersmind az ez időben megjelent, többnyire ritkává vált munkák holléte állapíttassék meg; úgy könyvtárainknak alkalom nyílják, ritkaságaikat a nagy közönségnek bemutatni.

Budapest, 1881. október hó 14-én.

Kiváló tisztelettel

Dr. Fejérfataky László,
mint a kiállítási bizottság jegyzője

Ráth György,
kir. táblai tanácselnök, mint az
Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum
ideigl. vezetője és felügyelője.«

Ezzel a könyvkiállítás ügye új stádiumba lépett. A szétküldött jegyzék alapján a munka a hazai könyvtárakban minden irányban megkezdődött és azon érdeklődés után ítélve, mely a kiállítás iránt országsszerte nyilvánul, remélhetjük, hogy a végeredmény ki fogja elégíteni a hozzá kötött várakozásokat.

A kiállítás oroszánrészt kétséggel a Nemzeti Múzeum,

Egyetem, Akadémia és az Erdélyi Múzeum könyvtárai fogják szolgáltatni, de a többi hazai könyvtárak és könyvbirtokosok is kiállítják a maguk contingensét.

A külföldről megszerzendő ritkább kéziratokra nézve, melynek: a corvin-codexek és más magyarországi vonatkozású középkori becses kéziratok, Trefort Ágoston miniszter úr szokott liberalitással a szükséges lépéseket már megtette, a kevesebb nehézséggel járó magyarországi vonatkozású középkori kéziratok beszerzését a hazai és külföldi könyvtárakból egyaránt a Nemzeti Múzeum vállalta el, mely a hazai és külföldi könyvtárakkal folytonos érintkezésben van. A megkeresések ez irányban az illető könyvtárakhoz már szétküldettek. Ekkor kérte be az elnökség a vidéki könyvtárakból a kiállításra kiszemelt könyveket is.

Így előreláthatólag, ha minden kiszemelt könyv beérkezik, a kiállításon annyi magyarországi vonatkozású középkori kézirat s annyi magyarországi 1711 előtti nyomtatvány lesz együtt, a mennyit egyhamar összehozni nem igen lesz alkalom.

Mindez első sorban Ráth György úr érdeme, ki a kiállítás létrehozásán legtöbbet fáradozik, de az eredményben kiváló része lesz Trefort Ágoston miniszter úrnak és Hegedűs Candid Lajos, miniszteri tanácsosnak, kik a kiállítás eszméjét melegen felkarolták s megvalósítását erkölcsi és anyagi támogatásukkal jelentékenyen előmozdították.

Részünkről a könyvkiállításnak kiváló művelődéstörténeti fontosságot tulajdonítunk s megnyitását előre üdvözöljük. De hogy irodalmunkban maradandó nyoma legyen szükséges: hogy azt, a mit egy lelkes amateur ügybuzgalma a hazai könyvtárak közreműködésével s a kormány támogatásával létrehozand, értékesítsék szakférfiaink, kiki a saját szakmája szerint, a tudomány számára, s tegyék azt az irodalom közkinésévé.

Mivel pedig a kiállítás első sorban könyvnyomdászati kiállítás lesz, mely a magyarországi 1711 előtti nyomdák termékeit lehetőleg teljesen fogja feltüntetni, indítványozzuk: használja fel a M. T. Akadémia ez alkalmat »a magyarországi könyvnyomdászat történetének megírására« s bizza meg ezen munkával Szabó Károly nagyérdemű tudósunkat, ki »Régi Magyar Könyvtárában« irodalmunknak a

magyar bibliographiát megteremtette, s kinek e téren legtöbb tanulmánya, tapasztalása, hivatása és érdeme van.

A magyarországi nyomdászat pragmaticus történetét, mely bizonyos korig magában foglalná a hazai nyomdák termékeinek bibliographiai ismertetését, még nem bírjuk. Erre törekednünk kell, mert Bécs itt is megelőzött bennünket, pedig nyomdája a budai után 9 évvel későbbben keletkezett.

Denis ¹⁾ a múlt században egy alapvető munkában megírta a bécsi nyomdászat történetét, melyben a bécsi nyomdák termékeit 1560-ig teljes bibliographiai apparatussal ismertette; a jövő évben pedig a bécsi nyomdászok a bécsi nyomdák 400 éves jubileumát oly monumentális munkával készülnek megünnepelni, mely méltó lesz a bécsi nyomdászat négy százados történetéhez s tartalmazni fogja 1700-ig a bécsi nyomtatványok teljes bibliographiáját. A munkát, a nyomdászok megbízásából dr. Mayer Antal, bécsi tudós írja, ki a bécsi nyomdászat történetét a legújabb korig fogja levezetni.

Ez egy okkal több, hogy mi is használjuk fel az alkalmat ily alapvető munka megírására s álláspontunkat nem jelezhetjük méltóbban mint ha ismételjük: írja meg Szabó Károly az össze- gyűlendő anyag alapján a magyarországi nyomdászat történetét a szathmári békekötésig (1711) s vegye fel munkájába a magyarországi ez időbeli nyomdatermékek bibliographiai leírását.

Így lesz a kiállítás egyaránt gyümölcsöző a közönségre, tudományra és irodalomra nézve.

---

¹⁾ Wien's Buchdruckergeschichte bis 1560. Wien, bei Christian Friedrich Wappler 1782. 4-r. 2 kötet.

BIBLIOGRAPHIAI APRÓSÁGOK.

Közli: **Fraknói Vilmos.**

I.

Bakocs Tamás egri püspök 1495-ik évi számadásaiban előfordúl e tétel:

»Magistro puerorum, qui pro libris puerorum Cassoviam ivit« útiköltségül fizettetett 50 denár.¹⁾

Bakocs Egerben taníttatta unokaöcscseit. Tanítójuk kétségkívül a tankönyveket szerezte be Kassán, a hol e szerint könyvárusok voltak, a kik tankönyvekből készletet tartottak.

II.

Citadella »Notitie relative a Ferrara« című munkájában I. 480. lap) felsorolván a ferrarai nyomdászokat, ezek között az 1521-iki esztendőre teszi Odonino Bernátot, a kinek sajtója alól egy Manardus által írt munka került ki. De Citadella kiemeli, hogy Baruffaldi, egyik kéziratában azon véleményét fejezte ki, hogy az említett könyv **M a g y a r o r s z á g b a n** nyomtatott. (Che l'opera sia stata stampata in Ungheria, colla falsa data di Ferrara.)

Nekünk egyáltalán nincs tudomásunk arról, hogy 1521-ben Magyarországon nyomda létezett volna. Nagy fontossággal bírna tehát, ha ismernők azon okokat, melyekre Baruffaldius támaszkodik.

III.

A Könyvszemle szerkesztője nagy buzgalommal fáradozik a középkori magyarországi könyvtárak könyvlajstromainak össze

---

¹⁾ Lásd a Századok 1875-ki folyamában: Adalékok a hazai és külföldi iskolázás történetéhez a XV. és XVI. században. 668 - 669 l.

állításán. És méltán. Mert a könyvtárak könyvkészletéből fontos következtetéseket lehet vonni a kulturai hatások és irányzatok természetére.

Ezen szempontból a kutatást természetszerűen ki kell terjeszteni a magán könyvbirtokosokra is; különösen érdekes a könyvek vándorlása nemzedékről nemzedékre és egyik kézből a másikba; a mint ezt a könyvek tábláin olvasható jegyzetekből ki lehet mutatni.

Hogy a hit- és jogtudományi munkák, a régi római és görög classicusok mellett az újabbkori költők művei is keresett olvasmányt képeztek Magyarországon, ezt hirdeti a bártfai Szent-Ferencz-rendű könyvtárnak egy becses ősnymtatvány: Petrarka összes műveinek 1496-ik évi bázeli kiadása.

Első ismert birtokosa Majthényi Uriel, a magas műveltségű és a reformatióhoz hajló turoczi prépost volt, a ki a könyvet 1542-ben Petkovicz Viktorinnak ajándékozta. Később az a privigyei Wranka Pál kezeibe jutott, s ettől 1578-ban ajándékol Scholginus Zakariásnak.

Íme a könyv tábláján és első levelén olvasható jegyzések:

Vriel Maytheny P. T. possessor meus.

Sum mei Victorini Petkovicz, dono datus per Reverendissimum dominum Vrielem Maytheny prepositum Turocziensem Anno domini 1542.

Datus liber in pignus amicitiae et perpetuum amoris vinculum a Paulo Wranka Prividiensi Zachariae Scholginino ibidem. Anno a parta salute humana MDLXXVIII. 3 Idus Jan.

IV.

Hogy a városok saját hivatalos használatukra is vásároltak könyveket, látjuk Besztercebánya város 1541-ik évi számadási könyvének következő tételéből:

Um ein Corpus legum, Calepinum und Cornucopie so czu gemainer Statt kaufft worden u. fl. 19. den. 80.

Mint hogy a magyarországi törvények gyűjteményének első kiadása csak 1584-ben jelent meg: itt vagy a római, vagy a cánoni jog corpora értetik.

V.

Werner György, sárosi kapitánynak »De admirandis Hungariae aquis« című munkája (megjelent 1595. évben, Kölnben) általánosan ismeretes. A tudós férfiú figyelme azonban nem szorítkozott Magyarország gyógyvizeinek ismertetésére. Szándéka volt hazájának egész történetét megírni és közrebocsátani. Ezen munkájában buzgón tanitgatta őt Bornemissza Pál, erdélyi püspök, a mint ezt ennek, 1555. aug. 23-án, az erdélyi káptalanhoz intézett levele hirdeti.

»Perscripsit ad nos — így ír — vir eruditus Georgius Vernerus habere in animo, imo iam velle, ut gesta rerum ungaricarum per publicam editionem suae lucubrationis memoriae conservet perpetuae. Cumque nos iam pridem ad eam rem promovendam et illustrandam, tum etiam locupletandam de exordio ac fundatione Ecclesiae Vesprimiensis ipsi suggesserimus, habeatque aliarum iam Metropolitanarum totius Regni Ungariae, praeter Albensis, Originis Cognitionem, petit nunc a nobis, ut idem ipsum de Albensi faceremus.« A püspök meghagyja tehát a káptalannak, hogy Báthai Máté mester, Mosdosy Ambrus mester és más alkalmas férfiak által a levéltárukban őrzött oklevelekből állíttassák össze a püspökség történetét. (A levél a hédervári gróf Viczay kézirat-gyűjtemény egy XVI. századbéli kéziratában található.)

Werner e történeti munkát nem adta ki. Sajnos, kézírata sem maradt fön.

VI.

A hittudományi magyar irodalom terén, katolikus részről, Telegdy Miklós, pozsonyi prépost, lépett fel első, magyar nyelven, nyomtatásban kibocsátott eredeti munkával, mely az ünnep- és vasárnapokra rendelt evangéliumok magyarázatát tartalmazá.

A három nagy kötetből álló munka első része 1577-ben, Bécsben jelent meg. Mikor sajtó alatt volt, Telegdy a királyhoz folyamodást nyújtott be, a melyben »in subsidium imprimendarum concionum, quas lingua hungarica in evangelia et festa conscripsisset, cum enim facultates tantae non sint, ut hoc absque auxilio Maiestatis Vestrae et Ecclesiae facere possit« az ürese-

désben levő esztergomi érsekség jövedelméből háromezer forintnyi segély engedélyezését kérte.

A pozsonyi kamara hathatósan támogatta kérését. »Nos itaque — írja az 1577. szeptember 21-én kelt felterjesztésében — non ignorantes, Ecclesiarum proventus in id constitutos fuisse, ut egestati pauperum et salutis animarum, his mediis, quos ecclesiastica disciplina in servando Christi grege requirit, subveniretur: non iri quum putamus, ut ex Ecclesiae Strigoniensis proventibus successive pium hoc eius studium adjuvetur.«

Mire a király elrendelte, hogy egyelőre 1000 forint fizetessék ki Telegdynek. És ezen összeget a kamara 1577 október 26-án utalványozta az érseki javak igazgatójánál. (Az erre vonatkozó irományok az országos levéltár kincstári osztályában.)

VII.

Telegdy mellett a XVI. századbeli katolikus hittudományi írók között *Monoszlai András* volt a legtevékenyebb. A veszprémi püspökségnek czímét viselve, pozsonyi prépost volt, s mint ilyen halt meg 1601-ben. Jelentékeny könyvtárt hagyott hátra. Erre testvéröccse, *Monoszlay Gábor*, pozsonyi kanonok tartott igényt és Mátyás főherczegtől iratot eszközölt ki, a mely őt a könyvtár átvételére felhatalmazta. Ezzel megjelent *Szuhay István* egri püspök és kamara-elnöknél, a ki a pozsonyi prépostság épületében lakott, a könyvtárt tényleg használta és azt most kiszolgáltatni vonakodott.

Monoszlay e miatt 1606. június 22-én a királyi személynök előtt ünnepélyes óvást tett. Előadva jogigényeit, kiemeli, hogy az egri püspök »nescitur unde motus, quibusve ductus rationibus, memoratam Bibliothecam ipsi protestanti ad frequentes suas requisitiones extradare minime voluisset, pro ut nollet etiam de praesenti; quin potius nonnullos libros inde selegisset, et quod suae placuisset voluntati, fecisset, et maiorem fors partem librorum per mures et tineas corrodi ac corrumpi permisisset... Et quia memoratus Stephanus Zuhay, universas res suas tum in ipsa Praepositurae Poseniensis domo... servatas, quam alibi... habitas, consequenterque ipsam Bibliothecam, seu libros dicti fratris ipsius protestantis aufere intenderet; ob hoc idem protestans eundem Stephanum Zuhay et servitores eiusdem ab

ablacione praetactae Bibliothecae, . . . alios item omnes, prae quorum manibus eadem in toto vel in parte haberetur, ipsi Stephano Zuhay, vel familiaribus et servitoribus eiusdem, aut alteri cuilibet assignatione, restitutione, restituique factione prohibuit.*

(A pozsonyi káptalan levéltárában.)

Volt-e eredménye ezen óvásnak, arról nincs tudomásunk.

MAGYARORSZÁGI KÖNYVMÁSOLÓK ÉS BETŰFESTŐK A KÖZÉPKORBAN.

Közli: **Csontos János.**

— Ötödik közlemény. —

LXXXIII.

Nicolaus Iudicis de theuczen Dorf 1386-ból.

Szepesmegyei, deutschendorfi vagyis poprádi ¹⁾ származásu, kitől a gyulafehérvári gróf Batthyányi-könyvtárban »Glossa in Psalterium dicta Gorra« című 279 levélből, papírkézirat maradt fenn, melyet 1386-ban másolt. A kéziratnak kétségtelen szepességi provenienciája van s a következő colophonnal végződik: »finita anno Domini 1386 per Nicolaum Iudicis de Theuczen Dorph.« Ki legyen ezen poprádi könyvmásoló, kit mi használunk fel ezúttal legelőször, erről bővebb adataink nincsenek. ²⁾

LXXXIV.

Nicolaus sacerdos de Cerova Brida a XIV. századból.

E hazánkfa idegen hangzású neve daczára zalamegyei illetőségű, hol Cerovabrida mint helynév már egy 1248-iki oklevélben ³⁾ jön elő. Miklós pap tehát vagy idevaló származású

¹⁾ Wagner C.: Analecta Scepusii. I.

²⁾ Beke A. Index Manuscriptorum Bibliothecae Batthyanyianae etc Károlyfejérvár 1870. 23 l.

³⁾ Fejér IV. 2, 34 l.

vagy idevaló pap volt s mint ilyen a XIV. században egy 362 hártylevélből álló »Breviariumot« másolt, melyben a magyarországi szentek officiumai befoglaltatnak. A kézirat jelenleg a múzeumi könyvtár tulajdona, ismertette Knauz¹⁾ s colophonja, melyben Miklós pap magát könyvmásolónak nevezi, a következő: »Explicit liber psalterii per manus Nicolai sac. (erdotis) scriptori (sic) de Cerova brida. Quis-cunque erit lege(ns) in isto breviare (sic) semper sit orens dominum pro me.«

LXXXV.

Iglói Silvester 1422-ből.

Másolta 1423-ben Iglói Arnold tanár természettudományi munkáját, mely természettani, vegytani és alchymiai értekezéseket foglal magában s jelenleg a gyulafejvári könyvtár birtoka.²⁾ A kézirat kétségtelen szepességi provenienciával bír, 4-ed rétű papíron van kiállítva s egyike azon kevés kézikönyveknek, melyek a középkorból ránk maradtak — Kiváló irodalomtörténeti fontossága abban áll, hogy colophonjában egy egészen ismeretlen XV. sz. hazai természettudósnak emlékét tartotta fön. Ezen érdekes colophon így szól: »Explicit Rosarius editus per magistrum Arnoldum professorem peritissimum in septem artibus de nova villa³⁾ anno domini M. CCCXXII. Scriptus per Silvestrem.« Sem a könyvszerző sem a könyvmásoló irodalmunkban ekkorig ismeretesekek nem voltak.

LXXXVI.

Michael Harsch de Geppingen 1427-ből.

Ezen németországi származású, de hazánkban meghonosodott könyvmásoló 1427-ben Csetneky László a budai sz. háromságról nevezett keresztesség főmesterének szolgálatában állott s ennek budai házában egy orvosi könyvet másolt. A kézirat magában foglalja az »Aqua vitae« a »tractatus de oleis« és »De re medica« című értekezé

¹⁾ A magyar egyház régi mise- és zsolozsmakönyvei. Esztergom 1870. 71 l.

²⁾ Beke A. Index. etc. 38. l.

³⁾ Iglónak középkori latin elnevezése. L. Wagner C.: Analecta Sepusii 1000 l.

seket s jelenleg a nürnbergi »Germanisches Museum« tulajdona. Colophonja a következő: »Amen deo gracias. Explicit per me Michaelem Harsch de Geppingen alias de furdnow in domo et habitatione venerabilis domini Ladislai de tschitnek M. (agistri) cruciferatus Ecclesie sancte Trinitatis de Calidis a quis budensibus nec non domini sui graciosissimi Anno etc. — 27° proxima feria 3-ia ante festum corporis Christi.« Ezen érdekes colophon Csetneký László életéhez s a magyarországi könyvmásolók történetéhez egyaránt ismeretlen adalékokat nyújt.

LXXXVII.

Erdélyi névtelen 1433-ból.

A nagyszebeni ágost. evangelicusok úgynevezett kápolna-könyvtárában, mely jelenleg a báró Bruckenthal-féle könyvtárban őriztetik, van egy XV. sz. papír kézirat, mely sz. Ágostonnak »de conflictu vitiorum et virtutum« című munkáját több más munkával együtt tartalmazza. E kéziratról kétségtelen hogy Erdélyben és pedig valószínűleg Nagyszeben vidékén készült, ámbar a másoló sem nevét, sem a másolási helyet a könyvben nem említi. A colophon azonban oly világosan tanuskodik a kézirat erdélyi provenienciájáról, oly közvetlenséggel foglalkozik az ottani helyi viszonyokkal, hogy annak névtelen másolóját közleményünkbe méltán felvehetjük. A colophon ugyanis így szól: »Sic est finis huius libri, qui dicitur Cordialis qui tractat pro salute anime sub anno domini M^o CCCC 33° tempore disturbii cum olahis inffugaraschet coronatione serenissimi regis nostri Sigismundi ad imperatum.« E névtelen könyvmásolót említi Dr. Teutsch az »Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels« 1879-iki folyamában; én a kéziratot a m. tört. társulat 1879-ki marosvásárhelyi kirándulása alkalmával használtam.

LXXXVIII.

Maysai György 1438-ból.

Szathmármegyei maysai¹⁾ származású, ki 1438-ban vasárnap-i evangéliumokat és prédikációkat másolt. A kézirat jelenleg a zágrábi káptalan könyvtárában őriztetik, ívrétben vastag kötetet tesz ki s a következő colophonnal végződik: »Explicit Evangelium Dominicale per annu circulum (per manus) Georgii de Maysa et est finitum in festo Joannis ante portam Latinam A. D. millesimo quadringentesimo trigesimo octavo.« Mint könyvmásolót Kowachich²⁾ kéziratából mi használjuk fel ezúttal legelőször.

LXXXIX.

Gratz János zágrábi kanonok 1449-ből.

Schier³⁾ és Kerchelich⁴⁾ szerint 1449-ben másolta az »Expositio Evangeliorum« című hártya codexet, mely a zágrábi érseki könyvtárban jelenleg is megvan. A kéziratot Gratz János 1451-ben a zágrábi székesegyháznak hagyományozta, miként ezt a borítéktábla belsején olvasható következő egykorú feljegyzés tanúsítja: »Iste liber expositionis et quaedam alia in se continens legatus est Ecclesie Zagrabienisi per D. Joh. de Gratz Archidiaconum de Vrboch et Canonicum dictae Ecclesie Zagrabienensis A. D. 1451 qui obiit in via ad curiam romanam in anno jubileo.« Mint könyvmásoló irodalmunkban ismeretlen.

XC.

Andreas Nicolai de Hungaria 1454-ből.

Valószínűleg domonkosrendi szerzetes, ki mint a kassai társház növendéke 1454-ben »De Historia Sacra ejusque myste-

1) Fejér. Cod. Dipl. Hung. X. 1. 745 l.

2) Kowachich: Repertorium Manuscriptorum et monumentorum diplomaticorum . . . . . című, fol. lat. 139 jegyű kézirat 211 l. a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

3) Specimen Stiriae Litteratae. Viennae 1769. p. 1. Nr. IV.

4) Historia Ecclesiae Zagrabienensis 1. p. 878 l.

riis libri septem additis Expositionibus in Evangelia« című papírkéziratot másolta. A kézirat jelenleg a római »Ottoboniana« könyvtárban van s a következő colophonnal bír: »(E x p l i c i u n t) de Historia sacra eiusque mysteriis libri septem additis expositionibus in Evangelia (per manus) Andree Nicolai de Hungaria coenobii cassoviensis ordinis . . . . . alumni anno 1454.«¹⁾ Azon körülményből hogy a másoló neve mellé oda tette: »de Hungaria« következtethetjük, hogy a kéziratot külföldi monostorban készítette.

XCI.

Verebélyi Zoerárd szentgyörgyi lelkész
1458—1459-ből.

E könyvmásolót Dr. Rómer Flóris Ferencz nagyérdemű tudósunk a göttweigi bencések könyvtárában derítette fel,²⁾ hol neve a 468. számú XV. századi papírcodexben van megörökítve. A kézirat kétségtelen magyarországi származású, 4-ed rétből 330 levélen van kiállítva s több theologiai munkát foglal magában. Ezeket egynek kivételével 1458. és 1459-ben Budán Verebélyi Zoerárd szentgyörgyi lelkész másolta, kinek kezevonásait a kézirat 303 beirt levelén találjuk. Az általa leirt munkák, mint utólagosan személyesen meggyőződtem, a következők:

1. S. Antonii liber de Confessione. (Ezen munka levelei közé vannak ékelve kisebb nyolczadrétű czédulák, melyekre későbbi XV. századi kéz: »Decem casus reservati in Synodo Stigoniensi. 1468.« című czikket irta.) E munka colophonja a következő: »Et sic est finis huius opusculi licet minus bene scripsi, tunc peto vestras dominationes et fraternitates mihi non imputari quia exemplar minus fuit nigrum, per me Zo. d. We. sa. Bude sabbato proximo ante apparitionis S. Michaelis Anno D. etc. (M. CCC.) LVIII.«

2. Summa Angelica seu Expositio Missae. Colophonja: »Explicit liber Canonis maioris per manus Zoerardi

¹⁾ Dudik B. Iter Romanum I. 275. l.

²⁾ L. Rómertől: Könyvtári búvárlataim Altenburgban és Göttweigban. Magyar Könyvszemle 1881. II—III füzet. 109—110. l.

plebani constituti pro tunc in Zenthgewrg, iuxta Albam Regalem sitam, tempore vero disturbiorum ortorum inter Romanorum Imperatorem et filiorum Groph dictorum ceterorumque emulorum huius inclyti Regni Hungariae ab una. parte vero ex altera Mathiam filium gubernatoris eiusdam Johannis de hunyad Regem electum dicti Regni Hungariae. 1459. In vigilia beatorum apostolorum symonis et Iude Anno domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono pro quo Deus cum genitrice virgine Maria et omnium sanctorum suorum semper laudetur glorificetur et benedicetur Amen. Scriptor petit unum Ave Maria pro salute in eo legentibus.«

3. *Compendiosa Expositio Missae circa initium minoris canonis.* Colophonja: »Explicit liber minoris canonis per manus Zoerardi presbyterum de Werebyel ipso die decollationis b. Joannis Baptistae anno millesimo quadringentetimo quinquagesimo octavo.«

4. *Tractatus de Sacramentis.* Colophon: »Et sic est finis huius operis adiutorio omnipotentis Dei laus Deo matricque sue gloriosissime. Laus tibi sit Criste quoniam liber explicit iste. Explicit autem feria quarta proxima ante festum Nativitatis gloriosissime matris Jehsu Christi domini nostri Marie. In B. (uda) Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo. Zo. sa. d. We.«

Verebélyi tehát az 1. 3. 4 ik munkát Budán 1458-ban s a 2-ikat Szentgyörgyön Fejérvár mellett 1459-ben másolta Mint könyvmásolót Dr. Rómer Flóris Ferencz említett értekezésében felhasználta.

XCII—XCIII.

Paulus Praesul és Petrus Fulkus de Thata
1459-ből.

E két könyvmásolót is Dr. Rómer Flóris Ferencz tudósunk kutatásai hozták napfényre. Az ő nyomozásaiból tudjuk, hogy e két hazánkfia a göttweigi könyvtár 468. számú codexének »*Elucidarius*« című, 27 levélből álló munkáját másolta. És pedig, mivel a szöveg írása egy kézre vall, valószínűleg úgy, hogy az egyik írta a szöveget, a másik a rubrumokat. Így lett a különben kis munkának két másolója, a mint erről a követ-

kező colophon tanuskodik: »Explicit Elucidarius per manus Pauli Praesulis et Petri ffulkus de Thata Ante Epiphaniam Domini Ano etc. (MCCCC) 59.« Mint könyvmásolókat Dr. Römer Flóris Ferencz említett cikkében felhasználta. — Egyéniségeikről azonban bővebb adataink nincsenek.

XCIV.

Iwanich Pál váradi kanonok 1451-ből.

Összegejtötte s 1451-ben egy kötetben lemásolta Zrednai Vitéz Jánosnak leveleit. melyeket ez mint a királyi cancellária prothonotariusza az 1445—1451-ki időszakban irt. A gyűjtemény Vitéznek 80 levelét tartalmazza. A kéziratot jelenleg a bécsi udvari könyvtár bírja. Kiadta Schwandtner: *Scriptores Rerum Hungaricarum* (Bécs 1746.) ívrétű kiadásának második kötetében. Iwanichról megjegyzem, hogy 1451-ben a királyi cancellária jegyzője volt, kit Vitéz mint császmái kanonokot már 1445-ben magával hozott Váradra.¹⁾

XCV.

Esztergomi névtelen diák 1463-ból.

Nevét nem ismerjük, működéséről azonban a bécsi császári udvari könyvtár 4728. számú,²⁾ 224 levélből álló latin papírkézirata tanuskodik. melyet 1463-ban az esztergomi iskolában másolt. A kézirat, a mint ezt különböző theologiai, philosophiai és kortani³⁾ értekezéseiből következtethetjük, iskolai kézikönyv volt s valószínűleg valamely esztergomi iskolás diák készítette. A kézirat 138a levelén ugyanis ezen colophon áll: »Expliciunt decem praecepta domini in schola, Strigoniensi anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio« E feljegyzés érdekes azért is, mert föntartotta az esztergomi iskola XV. századi emlékét. A kézirat egykori birtokosa az előlevélen XV. századi írással olvasható: »Benedictus Plebanus de Thwra« 14(71?)

¹⁾ Fraknói Vilmos: Vitéz János élete. Budapest 1879. 152 l.

²⁾ *Tabulae Codicum Manuscriptorum Palat. Vind.* 4723. sz.

³⁾ Knauz Nándor: *Kortan V. l.*

XCVI.

Névtelen kápolnai pálos 1474-ből.

Emléke fönmaradt a göttweigi könyvtár 223. számú, XV. századi papirkéziratában, melyben a következő munkákat másolta: 1. Evangelia dominicalia per annum, anno 1474. 2. Evangelia cum Sermonibus. 3. Casus episcopales et papales. 4. Ex libro vitae Patrum. 5. Tractatus de sex gradibus poenitentiae. 6. Sermones varii de Sanctis. 7. Peregrini Sermones de Sanctis. 8. Legendae Variae. Mindezen munkák egy kéz vonásait mutatják s a kéziratnak nagyobb részét képezik. Hogy a kézirat pálosrendi kolostor számára készült, azt egész kiállításából következtethetjük, hogy pedig Kápolnán íratott, hol a pálosoknak már a XV. században monostoruk volt, erről a kézirat 26^a levelén olvasható következő egykorú feljegyzés tanuskodik, mely rubrumban így szól: »Scriptus pro magna parte in Kápolna et in unum collectus. A kéziratot tehát valamely kápolnai pálos 1474-ben írta. A »pro magna parte« megjegyzés úgy értendő, hogy a kéziratnak csak azon része készült Kápolnán, melyet felsoroltunk, a második rész, mely a »Speculum Humanae Salvationis« című munkát tartalmazza, más kéztől származik s az írás jellemére nézve az előbbi munkáktól egészen eltér. E névtelen könyvmásolót Rómer Flóris tudósunk használta fel legelőször.¹⁾ Én az ő kutatásai nyomán vizsgáltam meg a kéziratot és közlöm e helyütt az eredményt.

XCVII.

Szombathelyi Tamás pálos 1476-ból.

Egyike a legtudósabb hazai pálosoknak, kinek életét Gyöngyössy Gergely 12 fejezetben írta meg. 1476 körül több theologiai munkát írt, melyekből a »Sermones populares; Expositiones Regulae; Tractatus de recognitione professionis; Exhortationes pro Visitoribus« címűek reánk nézve érdekesek azért, mert ezeket saját kezűleg másolta.²⁾ Hogy hova let-

¹⁾ Előbb idézett munkájában.

²⁾ Fragmen Panis Corvi Protoeremitici etc. Bécs 1663 242 l. — Kurz A. Nachlese auf dem Felde der ungarischen und siebenbürgischen Geschichte. Kronstadt, 1848. 00. l. — Vincze Gábor: A pálosok irodalmi munkássága a XIV–XVIII. században. »Magyar Könyvszemle« 1878. évf. 2: l.

tek e kéziratok, erről bővebb adataink nincsenek. Szombathelyit azonban könyvmásolói működésénél fogva a pálosrend Annalesei alapján fölvtük közleményünkbe.

XCVIII.

N y i r k á l l a y T a m á s 1484-ből.

Mátyás király idejében a királyi Cancellaria jegyzője. »Stylus Curiae Regiae Mathiae I. Regis« cím alatt összegyűjtötte és 1484-ben lemásolta a Mátyáskori hivatalos formularékat s egy 268 levélből álló 4-ed rétű kötetben megörökítette a Mátyás uralkodása alatt divatozott hivatalos cancelláriai praxist. A kézirat eredetileg a Kállay-család levéltárában őriztetett, honnan a múlt században a Kállay-családot illető több más oklevéllel együtt Dobai Székely Samu gyűjteményébe került. E gyűjteményt aztán megvásárolta Klimó György pécsi püspök s bekebelezte a pécsi püspöki könyvtárba, honnan Kowachich a kéziratot 1799-ben »Formulae Solennis Styli« című munkájában kiadta. Én azonban két évvel ezelőtt legnagyobb kutatásom daczára sem tudtam a kéziratot a püspöki könyvtárban megtalálni. Úgy értesültem, hogy azt néhai Haas Mihály szathmári püspök még pécsi kánok korában tudományos használatra kikölcsönözte s azóta nem tudni hova lett.¹⁾

XCIX.

V a l e n t i n u s M a t h i e d e C i b i n i o a X V . s z á z a d b ó l .

Másolta a »Summa Pisani« című XV. századi papírcodexet, mely jelenleg a nagyszebeni báró Bruckenthal-féle könyvtárban a »Capellen Bibliothek« könyvei közt őriztetik. A kézirat csinosan van kiállítva s következő colophonnal végződik: »Laus tibi sit Christe Quoniam liber explicit iste finis adest operis mercedem posco laboris, Laus filio virginis marie, Valentini Mathie de Cibinio.«²⁾

¹⁾ Kowachich: Formulae Solennis Styli etc. Pest 1799. XXVIII.

²⁾ Lásd: a könyvtári bizottság jelentését a m. tört. társulat 1879-ki marosvásárhelyi kirándulása alkalmával. Századok 1879 évf. 155 l. Dr. Teutsch: Zur Geschichte des deutschen Buchhandels in Siebenbürgen. Archiv für Geschichte der deutschen Buchhandels. Leipzig 1879. IV. 1.

C.

Körmöczbányai Smelcer Bertalan a XV. századból.

Körmöczbányai származású, ki a XV. században volt sempftenbergi¹⁾ társlelkész »Tractatus de materia indulgentiarum« című munkát másolta. A munka a körmöczbányai plebánia egyház középkori könyvtárában²⁾ a »Scripta sanctorum Patrum et aliorum Ecclesiae Scriptorum« című XV. századi vegyes tartalmú kéziratban foglaltatik s a következő colophonnal bir: »Et sic est finis huius opusculi, pro quo sit Deus Gloriosus et benedictus in secula seculorum, per manus Bartholomei Smelzer de Chrimnicia tunc temporis socio divinatorum operante in Semftenberg.«

Ezzel a magyarországi középkori könyvmásolók és betűfestők első centurióját befejeztem. Négy évi kutatásaim eredménye ez. Ha ennyi idő alatt a második centuriót is összehozom, kutatásaim nem lesznek meddők.

A BUDAPESTI KIR. MAGY. TUD. EGYETEM NÖVÉNYTANI INTÉZETÉNEK KÖNYVTÁRA.

Ismerteti: **Dietz Sándor.**

Hazánk, de különösen fővárosunk szakkönyvtárai sorában, ha nem is az első helyet, de az utolsót sem foglalja el a tud. egyetem növénytani intézetének könyvtára, mely a mult évben teljesen ujonnan rendeztetett, úgy, hogy az most könnyen hozzáférhető az érdekelt szakembereknek. Mivel a könyvtár számos nevezetesebb művet tartalmaz s jelentékeny helyet foglal el oktatásügyi intézményeink sorában, nem lesz talán érdektelen a bibliographusok előtt sem annak ismertetése.

A könyvtár történelmére vonatkozólag igen keveset említhetek fel. Alapját képezé a régi növénytani intézet kis könyv-

¹⁾ Falu Austriában.

²⁾ Ipolyi Arnold: Egy középkori magyar plébános könyvtára. Magyar Könyvszemle. I. 1876. 232 l

tára, mely a növénykertnek az országútról az üllői-útra történt áthelyezésekor (1840. év körül) ugyancsak az üllői-úti növénykertbe vitetett át; ugyanezen időtájban lett néhány növénytani szakmunka az egyetemi könyvtárból is ehhez csatolva. Ezen utóbb említett könyvek közt van néhány kötet, mely boldog emlékezetű József nádorunk könyvtárából származik. Később igen kevéssel szaporodott a könyvtár, valódi gyarapodása csak az 1866-diki év óta észlelhető, mely egyrészt a tapintatos szaktanár dr. Jurányi Lajos úr fáradozásainak, másrészt a magy. kir. miniszterium dotatiójának köszönhető. Ezen dotáció 6000 frt, ebből azonban a növénykerti s más intézeti kiadások fedezése után alig marad a könyvtár szükségleteinek fedezésére 2300 frt, úgy, hogy a folyóiratokon s fontosabb munkákon kívül most is alig lehet valamit beszerezni.

A könyvtár a budapesti egyetemi növénykert központi épületének egy földszinti szobájában 5 nagy üvegajtós szekrényben van elhelyezve.

A könyvtár túlnyomóan növénytani szakmunkákból áll, melyek 6 csoportba osztattak be, a 7-ik csoportot a nem növénytani szakmunkák képezik. A csoportokba a munkák következőleg osztattak be; az

A. csoport a rendszertani munkákat foglalja magában, és pedig a systematicai, floristikai, növényföldrajzi, növényöslénytani és növényhatározó munkákat, továbbá növénykerti leírásokat, növénytani lexiconokat és a növénykertek által cserébe ajánlott jegyzékeket.

B. csoport az általános növénytani munkákat, és pedig a fejlődéstani, szövettani, alaktani, élettani, növényvegytani és a növénybetegségeket tárgyazó munkákat.

C. csoport a folyóiratokat, gyűjteményes kiadásokat, repertoriumokat, egyleti kiadásokat és a növénytan történelmére vonatkozó munkákat foglalja magában.

D. csoportban vannak a kézi- (segéd-, tan-) könyvek és a görcsövészeti (mikroskopi) munkák.

E. csoportban vannak az alkalmazott növénytani munkák, mint az erdészeti, kertészeti, gazdasági, gyógyászati munkák.

F. csoportban vannak a népszerű s mulattató olvasmányul szolgáló növénytani munkák.

G. csoport tartalmazza a más szakbeli munkákat.

A könyvek valamennyien az illető csoport betűjével és sorzámmal vannak ellátva.

A könyvekről vezetetik egy leltári könyv, továbbá szerzők és csoport szerinti czédula-katalogus, és egy csoport szerinti katalogus a látogatók használatára.

A könyvtár áll 1207 műből illetve 2404 kötetből, mely számokba azonban az ez idei gyarapodás nincs betudva, s mely számok következőleg oszlanak meg a különböző csoportok szerint.

A	csoport	524	mű	908	kötet
B	»	273	»	331	»
C	»	78	»	676	»
D	»	79	»	102	»
E	»	118	»	214	»
F	»	36	»	42	»
G	»	99	»	131	»

összesen 1207 mű 2404 kötet

A könyvtár gyarapodása dr. Jurányi Lajos taná: úr vezetése alatt, leginkább kitűnik, ha az átvétel alkalmára felvett számot a mostanival összehasonlítjuk. 1866-ban ugyanis állott a könyvtár 484 mű és 955 kötetből, tehát a gyarapodás 723 mű és 1449 kötet a lefolyt 4 év alatt.

A könyvek nagyobb s használtabb része kötve van.

A könyvek sorábar megtaláljuk a külföld jelesebb szerzőinek műveit s a hazánkban megjelent nevezetesebb munkákat is.

Hungaricumokban a könyvtár felette szegény, a mi onnan megmagyarázható, hogy a könyvtár szigorúan szakkönyvtár lévén. nem fektethetett különös súlyt azok gyűjtésére.

A különböző csoportokban a következő szerzők neveivel találkozunk: Agardh, Allionius, Antoine, Ascherson, de Bary, Bentham, Bertholon, Bischoff, Boehm, Boissier, Bonorden, Braun A. és R., Brefeld Brogniart, Buchenau, Cohn, Courtin, Darwin, Diószegi, Dippel, Eichler, Endlicher, Engler, Esenbeck, Ettingshausen, Falkenberg, Féé, Franck, Fries, Gesner, Gloxin, Gmelin, Gönau, Göppert, Grisebach, Hallier, Hanstein, Hartig, Hazzlinszky, Hildebrand, Hochstetter, Hofmeister, Hooker, Jacquin

Irmisch, Johnson, Karsten, Kiteibel, Koch, Laicharding, Leitgeb Lorinser, Luersen, Magnus, Maly, Mettenius, Meyen, Milde, Miquel, Mohl, Müller, Nägeli, Neilreich, Nymann, Pallas, Parlatore, Payer, Pfeiffer, Pokorny, Pringsheim, Rabenhorst, Reess, Reissek, Rochel, Russow, Rostafinsky, Sachs, Sadler, Sanio, Schacht, Schimpar, Schleiden, Schmirlein, Schreber, Schwendener, Seubert, Steudel, Strassburger, Thuret, Trurnefort, Tulasne, Unger, Visiani, Wahlenberg, Waldstein, Walpers, Wiesner, Willkom.

A könyvtár számos régi és felette értékes művekkel bír. Így a legrégebb munkák egyike Fuchs Leonhard. Laebliche Abbildung und contrafaytung aller Kreüter. 8°. Basell 1545. 1 köt. 358 táblával. A növénytani irodalom nagyobb munkái közül is számos található a könyvtárban. Hogy némileg tájékozást nyújtsak a könyvtár gazdagságáról, felsorolok itt néhányat a régebbi és az újabb nagyobb és értékes munkák közül.

A csoport.

B a u h n G á s p á r. Phytopinæ seu enumeratio Plantarum 8°. Basilaë 1589. 1 k.

B a u h n J o h a n. Historia Plantarum universalis. 2°. Ebrodum 1650. 3 k.

B a i l l o n M. H. Dictionnaire de Botanique. 4°. Paris, eddig 12 füz.; 12 t. még folyik.

B e n t h a m e t H o o k e r. Genera Plantarum. 4°. Londoni 1880. 6 köt.; még folyik.

B o i s s i e r E. Icones Euphorbiiarum. I. 2°. Genève 1866. 1 k. 222 t.

B r u n f e l s O t t o. Contrafayt Kreuterbuch. 4°. Strassburg 1607. 1 k.

D e C a n d o l l e A u g. P y r a m. Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis. 8°. Parisiis 1824—73. 21 k.

C a r r i c h t e r B a r t h o l o m ä u s. Grosskrauterbuch. 8°. Frankfurt 1673. 1 k.

C l u s i u s C a r o l u s. Rariorum Plantarum historia. 4°. Antwerpiae 1601. 1 k.

C l u s i u s C a r o l u s. Rariorum aliquot stirpium per Pannoniam observatas. 16°. Antwerpiae 1583. 1 k.

218 A budapesti k. m. tud. egyetem növényzeti intézetének könyvtára.

C o r d a. A. S. J. Icones fungorum hunc usque cognitorum. 8°. Pragae 1854. 6 k. 70 t.

C u r i o s e r Botanicus oder sonderbares Krauterbuch 16°. Drezden 1706. 1 k.

D a l e c h a m p s. Histoire generale des Plants. 4°. Lyon 1653. 1 k.

D i o s c o r i d e s. Anazarbe Pedocius. Kräuterbuch des Uralten. Frankfurt 1610. 1 k.

D u r a n s C a s t o r. Herbario nuovo. 8°. Venetia 1636. 1 k.

E s e n b e c k. Nees v. Robert Browns vermischte Schriften. Leipzig 1825. 6 k.

E t t i n g s h a u s e n C o n s t. Die Farnkrauter der Jetztwelt. 4°. Wien 1865. 1 k. 180 t.

F é é A. L. A. Description de Fougères exotique reres ou nouvelles. 4°. Paris 1853. 2 k. 44 t.

F é é A. L. A. Memoires sur la Famille des Fougères. 2°. Strassbourg 1844. 1 k. 69 t.

F o u r e a u e t J o r d a n. Icones ad floram Europae. 2°. Paris 1866—80. 320 t.; folyik.

F r a n c G e o r g i u s Flora Francica. Argentorati 1685. 32°. 1 k.

F r i e s Rob. Icones selectae. Hymenomycatin nondum delineatur. 2°. Upsala 1878. 17 füzet. 140 t.; folyik.

F u c h s Leonhard. De historia stirpium. 8°. Paris 1546. 1 k.

G o u a n A n t o n. Flora monspeliaca. Lugduni 8°. 1765. 1 k. 3 t.

H a l l e r A l b e r t. Opuscula sua botanica. 8°. Gottingae 1749. 1 k. 1 t.

H a r v e y W i l l i a m H e n r y. Phycologia Britannica, or a history of British Sea weeds London 1871. 8°. 4 k. 213 t.

H e d w i g J o h. Descriptio et Adumbratio mikroskopico analytico muscorum frondosorum. 2°. Lipsiae 1787. 2 k. 80 t.

H o f f m a n n. Hortus Mosquensis 1808. 1 k.

H o s t N i c o l. T h o m. Icones et descriptiones Graminearum Austriacarum. 1°. Vindobonae 1801—1809. 4 k. 400 t.

J a c q u i n N i c o l. J o s e p h. Hortus Botanicus Vindobonensis 1°. Vindobonae 1770. 3 k. 200 t.

Jacquin Nicol. Joseph. Flora Austriaca. 1°.
Viennae 1773. 4 k. 500 t.

Jacquin Nicol. Joseph. Icones Plantarum Rario-
rum. 1°. Vindobonae. 1781—86. 3 k. 647 t.

Kyberum David. Lexicon Rei Herbariae trilingve.
Argentinae. 1553. 16°. 1 k.

Karlchbremer. Icones selectae Hymenomycetum
Hungariae. Budapest 1878. 20 t.

Kotschy. Dr. T. Eichen 1°. Wien 1862. 2 k. 40 t.

Kunth K. Zs. Enumeratio Plantarum. 8°. Stuttgart
1833. 6 k.

Kütring Fr. Tabulae Phycologiae. Nordhausen. 1845—
1869. 8°. 20 k. 1900 t.

Ledebour. Flora Rossica. 8°. Stuttgart 1812—53. 7 k.

Linnè munkáinak különböző kiadásai.

Miquel F. A. S. Annales musei botanici Lugduno Ba-
tavi. Amstelodami. 1863—69. 40 füz. 2.

Persoon C. H. Mycologia Europaea. 8°. Erlangen
1827. 3 k. 30 t.

Plenck József. Icones Plantarum medicinalium. fol.
Viennae 1788—1803. 1 k. 700 t.

Reichenbach Lud. Icones Plantarum rariorum et
minus rite cognitarum. 4°. Leipzig 1823—31. 10 k. 1000 t.

Reichenbach Lud. Icones florae Germanicae et
Helveticae. 4°. Leipzig 1850—67. 22 k. 2191 t. folyik.

Schimper W. Ph. Bryologia Europaea. 4°. Stuttgart
1836—51. 6 k. 640 t.

Schimper W. Ph. Traité Paleontologie végétale. 4°.
Paris 1869—74. 4 k. 110 t.

Schott H. Genera Aroidearum. 4°. Vindobonae 1858
2 k. 98 t.

Suringar W. F. R. Musée Botanique de Leide. 1871.

Tabernemontanus J. H. New vollkommenliche
Krauterbuch. 2°. Basel 1591—1664. 2 k.

Waldstein Fr. et Kitaibel P. Descriptiones et
Icones Plantarum rariorum Hungariae. 1°. Viennae 1802—12.
3 k. 280 t.

A. B. csoportból két régibb munkát említhetek fel mint olyat, mely kiváló beccsel bír:

Hedwig Joh. Theoria generationis et fructificationis plantarum Cryptogamicarum Linnaei. 8° Petropoli 1874. 1 k. 35 t.

Linnaeus Car. Fundamenta botanica. 8°. Hallae 1747. 1 k.

C. csoport. Ebben a legjelesebb növénytani folyóiratok foglaltak s ezért érdemesnek találom azok felsorolását.

Annales des sciences naturelles, rédigées pour la botanique. Paris 1844—81. 56 k. 1388 t.

Adansonia. Baillon. Paris 1860—73. 12 k.

Bonplandia. 1853—63. 10 k.

Blumenzeitung. Weisensee 1828—62. 30 k.

Botanische Zeitung. 1843—80. 38. k. 433 t.

Cohn. Beiträge zur Biologie d. Pflanzen. Breslau 1875—80.

Flora. Regensburg 1852—80. 29 k.

Hanstein. Bot. Abhandlungen. Bonn. 1871—78. 3 k.

Hedwigia. Dresden 1863—80. 15 k.

Justh Dr. L. Botanischer Jahresbericht. Berlin 1874—78.

Linnaea. Halle-Berlin 1851—80. 17 k.

Lotos. Prag. 1868—75.

Monatsbericht der k. Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. 1870—80. 10 k.

Morren Ed. Correspondence Botanique. Liège 1876—1880. 5 k.

Növénytani Lapok. Kanitz Ágost. Kolozsvár 1877—1880. 4 k.

Pringsheim. Jahrbücher für wissenschaftliche Botanik. Berlin 1858—80. 11 k. 434 t.

Pritzel. Iconum Botanicarum. Berlin 1866.

Oesterr. Bot. Wochenblatt. Wien 1851—1880. 29 k.

Természetrajzi füzetek. Hermar Otto. Bpest 1877—80. 4 k.

Természettudományi társulat kiadványai és folyóirata.

Verhandlungen des zool. botan. Vereins in Wien 1853—80. 27 k.

D. csoport.

Ezen csoportban Bischoff, Brassai, De Candolle, Jäger, Kunth, Kutring, Leunis, Luersen, Prantl, Quedett, Reinke, Sachs, Schenk, Schleiden, Seubert, Tbomé, Willkomm e nemű munkáinak legjobbjait találjuk, ezeken kívül a Dippel, Frey, Hannover, Mohl, Nägeli, Reinike, Schacht, Schluhr, Thanhoffer, Wiesner, mikroszkopiai munkáit.

Az **E.**, **F.** és **G.** csoport részint nem tartalmaznak nagyobb terjedelmű munkákat, részint pedig újabbkori munkák, habár ezen csoportokban is található sok értékes és jól használható műveket.

A között jegyzékből könnyen meggyőződhetni a könyvtár nagy becséről, mi tekintve szerény viszonyainkat elég nagyinak mondható.

Kívánatos azonban, hogy a könyvtár, mely egyrészt bő alkalmat nyújt a törekvő egyetemi fiatalság ez irányban való tájékozására, másrészt forrásul szolgál hazai növényteni szakembereinknek, ezentúl még inkább gyarapíttassék, mert az eddigi gyarapítási arányok a jelenlegi dotatio elégtelensége miatt nem felelnek meg a növényteni irodalom gyors termelésének.¹⁾

¹⁾ Óhajtjuk hogy czikkíró úr kívánsága teljesüljön. Czikkének azon állítását azonban, melyben mondja, hogy: »a könyvtár hungaricumokban nagyon szegény, mert szakkönyvtár levén ezeknek gyűjtésére különös súlyt nem fektethetett«, nem hagyhatjuk észrevétel nélkül. Nézetünk szerint a szakkönyvtár fogalma nem zárja ki a hungaricákat. Melius Péter Herbariuma, Bejthe András Füveskönyve és más e tudományba vágó régi magyar könyvek méltán foglalhatnak helyet az intézet könyvtárában. Sőt itt kellene lenni minden oly növényteni munkának, melyet magyarországi szerző bárhol s bármely nyelven valaha írt. A Nemzeti Múzeum Könyvtára hivatásánál fogva a legszélesebb arányokban gyűjti ugyan a hungaricákat, de legjobb igyekezete mellett sem felelhet meg minden tudomány-szakban egyformán feladatának. Ezért kell az egyes tudományos intézeteknek oda törekedniök, hogy szakmájukban a hazai irodalom termékeit lehetőleg teljesen összegyűjtsék s a múzeumi könyvtárt kiegészítsék. Tudjuk, hogy a reáltudományok mostani haladása leginkább külföldi szakirodalomra utalja tudósainkat, de egy országos intézettől megkivánhatjuk, hogy a beszerzéseknél a külföldi modern szakmunkák mellett a régi hazai szakirodalomra is legyen figyelemmel.

III. FERDINAND KIRÁLY RENDELETE MAGYAR KÖNYVEK ELKOBZÁSÁRÓL 1642-ből.

Közli: Reizner János.

A magyar történelmi társulatnak ez évi sárosmegyei kirándulása alkalmával Eperjesen tartott zárülésén előterjesztett jelentésében ¹⁾ már emlékeztem III-ik Ferdinánd királynak 1642-ik augusztus hó 5-én kelt rendeletéről, mely a Nova-Transylvanica című, s Keresztúri Pálnak erre válaszul adott magyar könyvek elkobzását s illetőleg gróf bedeghi Nyáry István kassai generálshoz leendő beszállítást hagyja meg, mivel az említett könyvek nagy és kitűnő személyek hírét s becsületét sértik. E bibliographiai érdekű királyi rendelet ím a következőkép szól:

Ferdinandus Tertius, Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Spectabiles, Magnifici Egregy et Nobiles, fideles nobis dilecti. Libellos quosdam non sine laesione famae et honoris Magnarum et Illustrium personarum, idiomate hungarico proximis temporibus prodysse, displicenter intelleximus. Unum quidem sub titulo Nova Transylvanica in dicionibus nostris supresso authoris nomine, alterum vero responsorium eiusdem sub nomine Pauli Kereszthúri in partibus Transylvanicis evulgatum. Quae quidem cum sine publici scandali neque admitti debeat, ut honor, praesertim, uti praemissum Illustrium personarum, Magnorum Virorum status que Ecclesiastici similibus indecentibus scripturis proscindatur, eorum existimationi consultum esse cupientes, Fidelitatibus vestris et vestrum singulis, harum serie benigne ac firmiter comittimus et mandamus, quatenus eiusmodi libellos, apud quorumcunque manus intra ambitus Comitatus huius vestri

---

¹⁾ Századok. 1881. év VIII. füz. 91. lap

reperiri poterunt, conquirere ac comportare manibusque vice comitis vestri, per ipsum fidelissimo spectabili et Magnifico Comiti Stephano Nyáry de Bedegh, partium illarum praefati Regni nostri Hungariae Generali, tradendos, assignare, assignarique facere velitis ac debeatis neque deinceps quispiam tales libellos edere et evulgare, imo neque conservare, contra hanc expressam benignam nostram voluntatem, sub gravi poena audeat ac praesumat. Gratia nostra Caesarea et Regia vobis in reliquis benigne propensis manentes Datum in Civitate nostra Vienna die quinta mensi augusti, Anno Domini MDCXXXII. Ferdinandus mp. — Georgius Lippay Episcopus Agriensis m. p. Georgius Orosy m. p.

Kívül: Spectabilibus Magnificis, Egregys et Nobilibus Comiti Vice-Comiti, Iudicibus ac Universitati Magnatum Nobilium Comitatus Saarossiensi. fidelibus nobis dilectis.«

A rendeletben említett »Nova Transylvanica« magyar nyomtatvány lételéről Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár«-ában említést nem tesz, s így valószínű, hogy ha a czim helyes, alatta vagy latin nyomtatvány rejlik, vagy pedig a czim van a rendeletben helytelenül felvéve.

Azt hiszem, hogy e rendelet Hajnal Mátyásnak Pozsonyban 1640-ben, s Kereszturi Pálnak Váradon 1641-ben magyar nyelven megjelent műveit érinti; mert a két mű között levő összefüggés az utóbbi mű szerzője s megjelenési helyének (mert Váradot az időben Erdélyhez tartozottnak kell tekintenünk) megnevezése, valamint mindkét munka nyomtatási ideje együttvéve könnyen felismerhetővé teszik a művek tartalmának vizsgálata nélkül is azt, hogy az elkobzást rendelő királyi leirat reájok vonatkozik.

Hajnal Mátyás jezsuita, s gróf Eszterházy Miklós nádor udvari papjának a szerző neve nélkül Pozsonyban 1640-ben nyomtatott műve következő czímet visel:

»Ki-tett Czégér. Melly-Alatt Fel-Talállya akár ki-is, Minemű Poshatt és mérges Tejet fejt Kereszt-uri Pál Erdélyben egy Catechismus-nak Tömlőjébe, neminemű Hajdelberga-táján nőtt es hizialt Teheneknek Tölgyéből, a' nem régen született Chechemő Keresztyénnek szoptatására. Melly megorvosoltatik Eggy Keresztyén Orvos-Doctor által.« E munka Kereszturi Pálnak Gyula-Fejérvártt 1638-ban megjelent következő czímű munkáját támadja meg: »Csecsemő Keresztyen Mellyet az Tekintetes

és Nagyságos Vrak Az Rakoczi György és Sigmond Istennek segítségéből, az jelen valoknak nagy örvendezésekkel, dicsérete sen és igen boldogul el mondottanak, mikor igaz vallásokban való szép épületekről abban az probában bizonságot tennének, mellyet az Erdély Országnak Kegyelmes Fejedelme az Ur Vacsorája előtt kívánt hallani, Kis asszony havának 15 napján, az 1637 Esztendőben, melyre nézve az ő Nagyságok két Fia másodnap az Vr vacsorájához való járulással az Fejér-Vári templomban legh elsőben hiteket megh pecsételték.«

Hajnal Mátyás előbb említett támadó művére Keresztúri Váradon 1641-ben nyomtatott következő művében védekezett: »Fel-sördült Keresztyen, Ki tsetsemő korátul fogvan, az Isten beszédének ama' tiszta tején, a menyei titkoknac tanulásában ditsiretessen nevedék; És, az Istenec minden fegyverét fel öltözvén ama Cerberus titkos erejéből támadott Hitető Orvos Doctornak pokoli orvossággal meg büszödött Patikáját el-rontá, és magát vastagon meg-ostorozá. Mellyet az Isten népének győzedelmessen hirrre ad Keresztúri Pal. Job 13. 4. Bizonyára ti hazugságnac alkotoi vattoc, és mindnyájan semmire kellő Orvosok.«

Csak ha e czimeket is tekintjük, bizonynyal eléggé indokoltnak találjuk Ferdinánd királynak fentebb közölt rendeletét.

* * *

A czikkíró úr által közölt rendelet megvilágítására szükségesnek találjuk Szilágyi Sándornak a »Sárospataki Füzetek.«ben¹⁾, e tárgyra vonatkozó közléséből a következőket átvenni. »Lorántfi Zsuzsánna, idősb Rákóczy György fejedelem neje irt egy könyvet²⁾ (Mózes és a Próféták), melyet Fejérvártt 1641-ben ki is adott. Ez ellen Magyarországon valaki (a gyanu Rajki Gáspár Erdélyből akkor tájban kiszökött jezsuitán volt) egy gúnyos könyvecskét adott ki, melyben a fejedelem és fejedelemnő személyét sértő szavakkal illette. Rákóczy fejedelem ez okból belső emberét Bogáti Andrást Bécsbe küldi, hogy ott kieszközölje panaszával: e l ő s z ö r hogy azon gúnyirat beszédessék, m á s o d s z o r annak szerzője megbüntettessék.

Ez alatt a fejedelem hire és tudta nélkül Kereszturi Pál

¹⁾ 1866. VII - VIII. 678 - 680 l.

²⁾ Szabó Károly: »Régi Magyar Könyvtára« 716. sz.

fejérvári professzor a Magyarorszáiban megjelent gúnyiratra ellenmunkát írt és adott ki hasonló gúnyos modorban, melynek éle főleg a jezsuiták ellen volt irányozva. Ezen könyv »fogadatlan prókatori«¹⁾ megjelenésén Rákóczy annyira megboszankodott, hogy elkoboztatását saját országában azonnal elrendelte, s hogy Magyarországon is beszédessék, eziránt Ferdinándnál a szükséges lépéseket megtette.

Mily czímük volt ezen incriminált munkáknak, ezt sem III. Ferdinándnak 1642-ben Laxenburgban május 7-én kelt, sem Kassai Istvánnak 1642. május 8-án Kolozsvárról Rákóczyhoz ez ügyben intézett levelei, melyeket Szilágyi egész terjedelmökben közölt, nem említik.²⁾ Hogy azonban az egyik elkobozandó névtelen munkának »N o v a T r a n s y l v a n i c a« volt a czíme, eziránt III. Ferdinándnak 1642. augusztus 5-én Bécsben kelt s a sárosmegyei rendekhez intézett, czikkíró úr által imént közölt rendelete semmi kétséget nem hagy fönn. Az is bizonyos, hogy a könyv magyar nyelven iratott. Hogy Szabó Károly nem említi, a dolog természetében fekszik. A kérdés csak az: hogy mi volt a Kereszturi Pál által írt gúnyiratnak a czíme, melyről Ferdinánd rendelete említést nem tesz? Erre nézve érdekesnek tartjuk Szilágyi Sándor szives figyelmeztetésére Várady Pálnak Kassáról 1643 május hó 17-én Debreczeni Tamáshoz Rákóczy összes javainak praefectusához intézett levelét itt újból lenyomatni, melyből kitünik, hogy Kereszturi Pál kérdéses könyvének a czíme: »T a l i o« volt. A levél, mely III. Ferdinánd rendeletét kiegészíti, így szól:

»Generose Domine fautor et patrone multum observandissime servitiorum meorum paratissima commendatione praemissa.

Mindennemü áldásával, hogy az szent úr Isten kegyelmedet boldogítsa szívem szerint kívánom.

Kegyelmed nekem szöllő levelét illendő becsülettel vettem s continentiaját is megértém, legottan fáradoztam az dologban, hogy azon Talio nevű könyvecskéket, ha kit hol feltalálhatnék magamhoz beszedegetném. Úgy vagyon énnekem kettőt küldötenek volt, kezeimhez, s más jó akaró uramnak négyet, az magam

1) Kassai István »Rákóczy«-hoz 1642. május 8-án intézett, Szilágyi által említett helyen közölt levelének szavai.

2) Idézett helyen.

kezénél levőknek egyikét (mivel nem tudom honnét, már hírekkel lettem az Generalis uram ő nagysága itt lakó Jezsuitáinál) elkérték tőlem, hogy olvassák, nem tudván gondolkodnom, hogy így történjék a dolog odaadtam nékik és kérettem is tőlök vissza, de már felküldettek volt reményben Nagyszombat felé, egyike pedig még kezemnél vagyon; amaz jóakaró urammal is, a melyek voltanak együtvé máshova is elosztott benne és így össze nem szedegethettem hirtelen azokat is, azon vagyok teljes igyekezéssel, hogy felkeressem a kit hol feltalálók és kezemhez vésszem azokat, úgy hogy tovább — másoknak szemek eleibe nem megyen. Igazán írom kegyelmednek, ha elébb érkezett volna effelől való kérdő írása és parancsolatja hozzám, akkor könyvecskék el nem osztoltanak volna, noha a mint fentebb is íráom a nekem ezek keveset küldöttek, azok felől is úgy gondolkoztam, hogy egyebeknek is szabatosan kibocsájtottak a jó exemplárok. Nekem jó akaró fautorom Patronus uram ennek utánna is kegyelmed bizvást parancsoljon és az én kegyelmes uram is, azon vagyok, hogy míg Isten e halandó életben megtart mind kegyelmednek, s mind pedig az én kegyelmes uramnak ő nagyságának hűséges szolgálatomban meg ne fogyatkozzam Nálam lévén némely zombori emberek jelenték, hogy nem csak Kassára érkeztenek efféle könyvecskék, hanem a zombori schola mesternél is láttanak. Tartsa meg és élte se Isten kegyelmedet kedves egészségben sok jó esztendőkiglen, Kassán die 17 máj. Anno 1643.

Generosae Dominationis vestrae servitor paratissimus

Paulus Várady.

(Külczim): Generoso Domino Thomae Debreczeni illustrissimi ac celsissimi — Principis Transylvaniae Universorum bonorum et Proventuum in Hungaria Praefecto etc. Domino Fautori et Patrono mihi multum observandissimo.

(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

Ezek után a két elkobzott könyv c z í m e iránt semmi kétségünk nem lehet. Felderítették azokat czikkíró úr és Szilágyi Sándor közlései, melyeknek alapján tovább nyomozhatunk. Addig is a »Nova Transylvanicáta« mint 189-ik és »Kereszturi Pál Tálióját« mint 190-ik adalékot Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárához« fölvesszük folyóiratunkba.

Szerk.

PÓTLÓ ADATOK A MAGYARHONI JÉZUS-TARSASÁG KÖNYVÉSZETÉHEZ 1711-ig. ¹⁾

Közli: **Rosty Kálmán S. J.**

A jeles könyvbuvár, Szabó Károlyunk, — emelni kezdvén a »monumentum aere perennius«-t, — oly kincset gyűjtött (a Régi M. Ktárban) össze, melynek láttára az »auri sacra fames« meglepi a könyvszerető lelkét és kutatni, tovább ásni készíti. E gyűjtő és gyűjtő hatású munkára illik Horác szava: » . . . munus Apolline dignum Vis complere libris et vatibus addere calcar.« — A könyvbuvár a mult szellemének vatese. — E sarkantyúzó ösztönt (calcar) én is sinlem s azért Szabó kézvezetése mellett összeszededgetem az észrevétlenül elmaradt pár aranyzemecskét, melyekre Jézus-társasága magyarhoni pályáin bukkantam. Forrásaim: **Katona István** és **Paintner Mihály Antal**, egykor jézus-társasági rendtagok följegyzései s magam gyűjtögetése. Betűrendben megyek.

1 **Arator Szántó István Soc. J.** (1541–1612) kiról a rend története ²⁾ azt jegyzé föl, hogy »Vir omnibus disciplinis apprime instructus et graece hebraiceque perdoctus, fidem catholicam, ubicumque versatus est, magnopere dicendo scribendo que promovit. Ide a »scribendo« tartozván, nézzük műveit.

a) *Catechismum, instar Romani, multis controversiarum fidei capitibus locupletatum concinnavit* — és pedig valamennyi biographus szerint, **magyarul.** ³⁾ De hová lett? Úgy vélem

¹⁾ Targyhalmaz miatt mostanáig késett.

Szerk

²⁾ *Historia Soc. Jesu: provinciae Boh. Jo. Schmidl II. 678. Biblioth. Soc. J. Sotvell. p. 746. etc.*

³⁾ *J. L. és Paintner, Pohl, Stoeger etc.*

csak kéziratban maradt s így az alább érintendő catastropha folytán végkép elveszett. *b)* Lefordítá az ó-szövetségi sz. könyveket és pedig a héber, görög és latin szöveg összehasonlításával. E munkáját mindenesetre 1588. előtt fejezte be, mert ez évben a medgyesi országgyűlés által rendjével együtt kiűzetvén, azóta barangoló s zaklatott életet folytatott haláláig, mely Olmüczben érte el 1612-ben. Eszerint fordítása a Károlyiével egykorú lehetett. E művéről ő maga így ír a »Confutatio Alkorani« című kéziratának ¹⁾ előszavában: »Postquam Domine Jesu, rex invictissime! sacra biblia tua i. e. sacros libros tuos div. majestatis veracissimos, magno et diuturno labore in vulgari sermone transtulisse et ab innumeris haereticorum corruptelis vindicasse.« *c)* Forrásaink tanúsága szerint a halál az ujszövetségi könyvek magyarításában lepte meg. S hová lettek e művek? A »Magyar írók« (Ferenczy-Danielik) szerint: »Magyarul sokat írt, de nyomtatásban csak katekizmus és az ó-szövetségi sz. írás . . . jelent meg.« Ez téves állítás. Hiteles kútfők, a rendi írók bevallják, így p. o. Sotvell, hogy: »Hae tamen ejus lucubrationes hactenus (1676-ig) non viderunt lucem.« Ezt tanúsítja az aprólékig pontos Paintner is. De hát hová veszttek, hogy nyomuk sincs? Erre maga Szántó ad feleletet a kóránt czáfoló, fenn dícsért művének ajánló levelében így panaszkodván »hogy 1605-ben Bocskai hajdúi s a velök szövetkezett törökök feldúlván a túróczi rendházat, a romok közt vesztett mindene »amissis bonis omnibus et scriptis quadraginta annorum.« Ime elzenghetne volna ő is Hugo Victorral: »Az emberész lángját te füstbe temeted?« Elhamvadt tehát az oly tudományosan (instar Romani) fölszerelt katekizmus és bibliafordítás. Csakis két latin kéziratot műve maradt meg 40 évi irodalmi zsákmányai közül; egyik a kórán czáfolása, melyről maga írja (praef.) »quem nescio, quo casu mecum exportaveram«; a másik az esztergomi érs. levéltárban található: »Scriptum de ingressu haeresum.« De vajjon mi történt ujszövetségi fordításával, mely közben kimúlt? Talán nem tévedünk ha az

¹⁾ Confutatio Alkorani tribus libris comprehensa. Olomueii excudebat Georg. Handelius 1611. De a nyomtatás elmaradt; csak a kézirat van meg a bécsi cs. k. könyvtárban.

gyanítjuk, hogy az egyenesen Káldi György kezeibe került; hisz ez ép 1612-ben időzött Olmüczben mint hittani erkölcsitanító, tehát Szántó halála évében s így valószínű, hogy az ifjabb rendtárs a haldokló veterántól öröklé iratait ép úgy, mint a sz. irás fordításának dicső buzgalmát is, vagy ez utóbbiban legalább megerősítettet. — Mert bár tudjuk, hogy Káldinak fordítása előbb indult meg, mint Arátorral való érintkezése, amint ezt maga vallja bibliájához csatolt oktató intésében: »A' mi rendünkön-való Istenben elnyugott Pater Stephanus Arátor, sok esztödeig nagy munkával fáradozott a' Bibliának Magyar nyelvvel való fordításában: Én azt nem tudván stb.« mindamellet mégis használhatta Arator ujszövetségi fordítását. Mert szerény véleményem szerint Káldinak a magy. k. egyetem könyvtárában található ily föliratú kézírata: »Káldi György önkezü magyar bibliája. Megkezdve 1605 dec. 10. Befejezve 1607 márcz. 25.« aligha készült el oly korán, mint rajta jelezve áll; sőt még a jelzett időpont is nagyon kétes. Okaim a következők: 1. Maga Káldi írja okt. intésében: »Erdélyben Gyula-Fehérvárat, a' Bochkai István támadásakor 1609 esztendőben, Mindszent-havának tizen-egyedik napján az igaz Bibliának fordításához kezdtem, és Istennek kegyelméből végbevittem.« Hogyan vág ez össze az egyetemi codex korjelzésével? Itt, ha a munka megkezdéséről van szó, úgy 1606 nov. 11-étől 1607 márcz. 25 ig csak öt holnap volna a mű megtökéllésére? ami nem állhat! De 2. a Jézus-társ. hiteles egykorú »litterae annuae«-iből bizonyos, hogy a jó P. Káldi 1605 és 1606-ban a legforrongóbb élet-halál harcokat vívta a rendre törő támadások ellen, s mint a tartományi főnek P. Argentinek tolmáctársa Bocskai Kassára is követte, s onnét Gyulafehérvárra visszatérvén, csakhamar, az az 1606. nov. 11. »die B. Martino sacro, qui fuit undecimus Novembris Anni 1606.« megkezdé száműzetési útját Nagybányán, Szatmáron, Homonnán át Lengyelországba s innét végre valahára Bécsbe, ahol latin, olasz és német hitszónoki tiszt várt rá több évi tartózkodással, ahonnét ismét már 1612. előtt Olmüczbe tétetett a hittani cathedrara; 3. Ezen koradatokból sejthető, hogy Káldi fordítását nem igen kezdhette meg azon válságos napon, t. i. 1606. nov. (mindszent-havának) 11-ikén és hogy következőleg az oktató

intésnek idéztem szavai nem a fordításnak kezdő napját, hanem inkább a Bocskai-féle támadás végzetes kitörését, s a vele járó származék napját akarnák jelezni; úgy hogy e szavak: »1606 esztendőben stb.« az előttök közvetlenül álló eseménynek, a Bocskai-támadásnak idejét határozzák meg s a mondat ezen első részéhez volnának oda értendőek. 4. Az is következik, hogy ily zaklatott két évben, mint az 1606. és 1607-iki, Káldi az egész sz. írást le nem fordíthatta. Ezt a tudós Dr. Ballagi Mór is kétli (Nytudom. közl. II. 44.) s mint »roppant munkát 15 hónap alatt« csakis azon föltevessel hajlandó magyarázni, miszerint »lehetetlen, hogy (Káldi) meglevő fordításokat ne használt legyen!« Ellenben 1607–1612-ig bécsi és olműzi pihentebb életmódja inkább ajánlkozik alkalmas fordítási időköznek. Hogy ezen évig el is készült vele, bizonyos azon nyilatkozatából: miszerint munkáját, Arator ily fajta törekvéseiről mit sem tudva, kezdette s végezte legyen. Már pedig Káldi ezzel csak 1612 táján találkozhatott Olműczben. Másrészt bizonyos, hogy P. Forró György 1612 körül, mint kitűzött rendi bíráló, a kéziratot már keze alá vette.¹⁾ Mindebből következtetni merem, hogy Aratornak, a törődött veteránnak találkozása a buzgó Káldival erre biztatólag hathatott a mű kiadását illetően, hátrahagyott kéziratái pedig útmutatás gyanánt is szolgálhattak a szöveg javításában. Mert hisz Ballagi szerint is az egyetemi Káldi ex. a nyomtatott műtől »... oly tetemes és lényeges eltéréseket mutat, hogy egészen más fordításnak mondható« (i. h. 40 l.)

Aratornak tulajdonítja a rendi hagyomány a magyar részt a Baselben 1590 b megjelent Calepinus nagy szótárában, melyről Toldi magasztalóan emlékezik meg (Irod. tört. 60 l.)

Végül kulturai tekintetből is nagy érdeme van a római »Collegium Hungaricum« létrehozása körül, midőn V. Pius 1579. a »S Stephani in monte Coelio« című templomot és a hozzá csatolt régi paulinus kolostort magyar növendék papok számára a Jézus-társaságiaknak átengedte.

¹⁾ Forrótól épúgy átvehette, mint maga Káldi Erdélyben lakta-kor is hallhatta a »csikó« (csikó helyett) tájszót, s ebben nem szükségképen Heltait másolja, mint azt e szóból következteti B. (I. h.)

2. Ágoston Péter S. J. sz. 1616. Erdélyben Sz. Lélekalván Mint szállongó hitszónok 26 évnél tovább működött, különösen a török hódoltság területein s ott több ízben tömlöczöt és kínzást is szenvedett, de zsákmánya fölért ezen áldozatokkal: mert 1000-nél többet hozott vissza az egyház kebelébe. — Több ízben eljáróskodott Erdélyben és Pécsett. A dögvészesek ápolása közt elfogyasztván életét, kimúlt Nagyszombatban 1689. april 23. A Szabó Károlytól fölsorolt »Szivek kincse, . . . Mirrhaszedő szarándok . . . és Mennyei dicsőség« című munkáin kívül, még következő adatokra bukkantam: a) Mennyei Dicsőség-e Bellarmin bíbornok (Soc. J.) ily könyvének fordítása: »De aeterna felicitate sanctorum libri quinque ex officina Plantiniana 1616. 8°. 298. Itt tehát az eredetiszerző, új adat.

b) (191. sz.) Mennyei követelek vagy Szent Gertrudis és Mechtildis égből vett imádsági. Nagyszombat 1681. 12° a városi tanácsnak költségén s ennek ajánlva. (Katona ex Mss Szörényi; Paintner.)

3. Baranyi Pál S. J. sz. a Jászságban (Jászberény) 1657. jan. 25 Ezidétt Erdélyben a rend kitiltva lévén, ott csak áruhában és Bárány László álnév alatt működhetett, 4 évig mint gymn. tanító, azután mint áldozó pap 13-ig lelkészi minőségben. Visszatérvén, Pesten a rend akkori székházában 5 éven át házfő és magyar hitszónok volt. Végre Nagyszombatban az »Adalbertinum« házfői tisztségét 7 évig viselvén, megh. 1719. dec. 8 Fő érdemeül az erdélyi oláhság egyesítését a római katolikus egyházzal, emlegetik a koriratok. Művei a Szabótól helyesen neki tulajdonított »Lelki Paradicsom«-on kívül, a következők, melyeknek Katona és Horányi, fájdalom többnyire csak latin czimét adják: a) (192. sz.) *Vaticum spirituale*, imaginibus aeri mandatis ornatum, idiomate Hungarico. Kolozsvárott 1695. 12. b) (193. sz.) *Compendium biblicum* szintén magyarul és újra makaesül Udvarhelyre tévén a nyomtatás helyét 1695. holott azidétt e helyütt nem is volt nyomtató műhely. Függelékül csatolja az ó- és új szövetségi jelesebb dolgoknak korvázlátát. Ajánlja Haller Jánosné, szül. Kornis Katalin asszonynak. c) *Raphael Archangelus, peregrinantium de terris fidus Achatas et custos animae*; Nagyszombat 1708. 12. magyarul; de Katona és Paintner csak latin czimét

közlük; Horányinál nincs felemlítve. *d)* »Az életnek és halálának képe, a vagy halotti prédikációk stb. . . mely irattatott a halottaknak vagy koporsóba tételük vagy temetésük alkalmatosságival, Gyula-Fejérvárott a Jézus Társaságából való P. Baranyi Pál által, Nemes Erdély Országának pedig nem sokadalmi, hanem halottas pompái gyűlekezetiben ki tétettetett és osztogatott.« Ajánlom Tisztelendő és Tekintetes Mártonfi Györgynek orodi prépostnak, nyitrai esperesnek és a nemes Esztergomi káptalan-béli urnak — Nagyszombatban typis academicis per Joannem Geich 1712. in 4. E mű ugyan a Szabó Károlytól vont időhatáron túl (1711) jelent meg, de Baranyitól bizonyára még 1707 előtt készülvén, mely évben már pesti házfő volt, bizvást az előbbi kor termékeinek számába vehető.

E halotti prédikációk 2-ik kötete kijött Nagyszombatban, a szerző halálának évében 1719. Matusek András győri prépost és vikárius költségén. A 3-ik kötetéről azt jegyzi meg Paintner: »an edita? ignoro.« Bár Katona följegyzéseiben oda veti »Imago vitae, pars III. *e)* A Szentek lajstroma, azaz, a sz. írásból, vagy a szentek életekből esztendő által minden napon rendeltetett Elmélkedések. Nagyszombat 1713. 8° ajánlva Nagy Mihály győri kanonoknak; bizonyára szintén 1711. előtt készült fordítás P. Grosez Jean-Etienne S. J. »Le Journal des Saints, ou méditations pour tous les jours de l'année. Lyon 1675. 12° 3 vol.« francia műnek ily latin mása után: »Diarium Sanctorum, seu meditationes. — Monachii 1689. apud Lucam Straub.« és Viennae 1700. Baranyi valószínűen a bécsi első (1700) kiadást használta; mert a 2-ik már 1741-be való. A magyar »Szentek lajstroma« Nagyszombatban 1723. és Egerben 1771. ért későbbi kiadást, mi az elmélkedő férfi- és nőszerzeteknél kelendőségére mutat. — *f)* Paintner említi róla, hogy »Concionum Dominicalem justum¹⁾ tomum proclo paravit« és hogy

¹⁾ A »Justustomus, justum volumen« műszó a Jézus-társ. rendi törvényeiben, mely alatt »tetemes, vaskos« értendő s annyiban jelentős, a mennyiben (Oliva Pál rendfő rendelete) csak ekkora művek vétethettek föl a »Scriptores« közé.

Erdélyben hitvitázó és katechetikai iratokat is közzétett volna. Bizonyos csak az, hogy mint a megtérített oláh nép püspökének oldalas theologusa oláh nyelven katekizmust adott ki Gyula-Fehérvárott 1702. 8°.

(194. sz.) 4. Canisius Péter világhírű katekizmusának a Vársárhelyi-féle (Kolozsvár 1599. Bécs 1604¹) és 1617) és a nagyszombati latin-magyar (1696) és csak magyar (1698) kiadásain kívül létezik a kalocsai érseki könyvtárban egy eddig ismeretlen példány, t. i. »R. P. Petri Canisii Societatis Jesu Theologi Catechismus Latino-Ungaricus. Tyrnaviae Typis Academicis, per Philippum Jacobum Mayr« a címlap közepén, a rend IHS sugaras monogramja, körül pedig 1649. 101 l., latin és magyar szöveggel; a bekötés háttábláján belől ezen ráírt hatos vers áll: Quod vile est carum, quod carum est, vile putato.

5. Dobronoki György, alsó lindvai születésű Zala vm. 1588 Főrésze volt a Pázmánytól alapított egyetem létrehozásában. (Fraknoi Pázmány és kora III. 156 köv.) Korát megelőző történetirői képességnek adja jeleit a rendi évkönyvekben. (Bpesti egyet. kv. társ. Hevenessy Mss. közt.) Magyar munkáját egyet tudok: »Phrases latino-hungaricae.« Nagyszombat és Kassa 1707. 1709.²) 1728. in 8°.

(195. sz.) 6. »Imádságos könyv, melybenkülömb-külömb féle jószágos-cselekedetek, a' mi Urunk Jesus Kristusnak egész élete, és szenvedése, — A' Bóldogságos Szűznek tisztelete És a' Szent-séges Misedéli Áldozatnak felséges titkai foglaltatnak. Melly most: A' keresztény lelkek vigasztalására: a' JESUS Társasága Académiájának bütüivel ki bocsáttatott. Nagy-Szombatban M. D. CC. X. Esztendőben.« Rövid s velősen szép előszó után (a hol már így írja: »A' Keresztyén Olvasóhoz«) A' Változó Ünnepek táblája s egyházi naptár, — tanítás az esztendőről és annak részéről összesen 24 sztan l., 299., és 5 sztl. l. tartalomjegyzék. Nyelve nemes és emelkedett s a kor áradozó módjától visszavág a XVII. század erőteljes szépségére. Az imádságok a vallás titkaira támaszkodó szemlélődésből kiforró buzdulatokká emelkednek és szoros dogmatikus szerkezetben mozognak. A kalocsai érseki kv. társ. Kollonitz osztályába való; amit az előtábla bel-

¹) Egy 1615-iki bécsi kiadást közölt a »M. Könyvszemle« 1878. 316 l.

²) Közölte a »M. Könyvszemle« 1879. 41 l.

sején látható czímernek ezen körirata tanúsít: Ex libris Ladisl. Com. a Kollonitz Epis. M. Varad.

7. Jászberényi Tamás S. J. sz. 1597. Gyöngyösön. Működött a philosophiai és theol. tanító széken 6 évig; Isten igéjét 12-ig hirdeté. Ő építé alapjából az ungvári collegiumot. Meghalt Pozsonyban 1658. máj. 18. Lefordítá P. Nádasi S. J. latin munkáját: Maria, mater agonizantium et felix ejus clientum mors. Graecii 1640. 16° ily cím alatt: »A' boldogságos Szűz, a' halállal tusakodó kanyja.« Nagyszombat 1658. 12. ¹⁾ (Szörényi, Katona, Paintner, Stoeger.)

8. Ketskeméti János S. J. sz. Keeskeméten 1633. Szónoki ügyességeért ő is elnyerte kortársaitól a magyar Tullius nevét, meghalt Bécsben 1712. Itt fordítá P. Elffen Miklós S. J. németből latinra is áttett l. gyakorlatos könyvét »Scintilla Cordis ex libello Exercitiorum S. Ignatii Soc. J. parentis, ex Copioso illo sacri amoris foco, Igne Holocausti etc. Coloniae 1674. 8° 142. ily czímen: (196. sz.) »Nagy tűz kis szikrája: Loyola sz. Ignátz Exercitiuma.« Bécsben 12°. Az évszámát ki nem tudhattam, mindenesetre jóval előbb 80 éves korában bekövetkezett halálánál (1712); Horányi s a többi gyűjtők mellőzik, de megvan Katona, Paintner és Stoegernél

9. Landovits György S. J. sz. Győrött 1649. márcz. 13. Somogyban Andocson térítgetvén, a protestansoktól a törökök előtt magyar hadi kémül bevádoltatott s csak futás által menekült a karóba vonatástól. Erdélyben is, bár álöltözetben apostolkodott, nagynehezen került ki a halált, míg a Tököli párttól S.-Patakon fogságba vettetett 1697. Innen kiszabadulván folytatta buzgólkodását; végre a legszebb csatatéren, a szószéken, szélhűdés folytán esett el Nagyszombatban 1699. okt. 25 Katona említi vasárnapi és ünnepi sz. beszédeinek gyűjteményét, de ez kéziratban maradt. Nyomatásban csak egy latin bölcsészeti műve jelent meg Nagyszomb. 1674.

10. Landovits István S. J. szintén Győrött sz. 1635. aug. 24. Több évi gymn és egyetemi tanítás után Kassán, Győrött, Sopronban és Nagyszombatban 26 álló évig hitszónoki tisztelet viselt, míg folytonos vérhányás folytán (mely bajában az őt kegyelű kir. udvar is becses gyógyvizekkel enyhítgeté) visszalépi

¹⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1880. évf. 278. lap.

kónyszerült és meghalt Nagyszombatban 1690. feb. 6. A Szabótól fölemlített két sz. beszéd gyűjteményen kívül tőle van még: »Thesaurus absconditus in agro, magyar nyelvű beszéd, tartva Gr. Erdődi Ádám varasdi főispán fölött 1668. a szepesi káptalanban végzett temetés alkalmával. Megjelent Nagyszombatban 1669. in 4° 1) (Katona, Paintner.)

11. »Liliomkert« (imádságos könyv) Tekéntetes és Nagyságos Jakusich Katalin Asszonynak. Az tekéntetes és Nagyságos Szunyog Gáspár uram Házas Társának ... a Nagyszombati Könyvnyomtató. Czimtábla nélkül; 429 és 3 sztl. I.: »Rendi és Sommája«; nagy 12°. Korát 1711 előttre teszem; mert 1. Pártfogónője Jakusich Katalin (a gr. Majláth Jánostól a Muzáron IV. k. 289—306 l. dicsőített és Aranyunktól megénekelt Szunyogh Katalin leánya) meghalt 1716-ban; de kivált, mert 2. a könyv előlapjára tett bejegyzés szerint ezt a magyar kuruc emigránsok vitték magukkal Rodostóba²⁾ (mindenesetre 1711 előtt) a honnét Válimits Ferencz Antal nemes vitéz, Kollonits László érsek alatt Kalocsára hozta s azóta az érseki kvtárban áll Szerzője valószínűen sz. ferenczi szerzetes volt, a mit a rend szentjeihez mellékel: a tyánk és anyánk (p. o. Szűz szent Klára anyánk) címzés is elárúl; de a Jézus-társaság intézetében nyomult.

1) Közölte a »M. Könyvszemle« 1879. évf. 25 l. Szerk.

2) Tisztelt cikkíró úr téved, midőn a »Liliomkert« megjelenését mindenesetre 1711 előtti időre teszi; mert épen az általa felhozott érvek legjobban bizonyítják, hogy a könyv mindenesetre 1711 után, vagyis a szathmári béke után jelent meg. Ugyanis a kurucz emigráció sem 1711-ben, sem 1711 előtt Rodostóban még nem volt, hanem még 1712-ben is Lengyelországban volt, s innét csak 1716-ban, a franciaországiak pedig 1717-ben ősszel mentek török földre s itt is eleintén másutt tanyáztak, s csak 1720 ápril vége felé költözének Rodostóba. Mikesnél (68 - 69 l.) nyilván leiratik az odaköltözés. Kivihette tehát valami későbbi 1717. vagy 1738-ban (Rákóczy József) a régi bujdo-ókhoz kiköltözött új emigráns (mert százával volt ilyen) e könyvet hazulról Rodostóba, a honnét később visszakerült. De a könyv ajánlásának címzete »Tekéntetes és Nagyságos Szunyogh Gáspár« világosan elárulja, hogy a könyv 1711 utáni. Ugyanis régi usus szerint a »Nagyságos« cím magában bárókat, ellenben a »Tekéntetes és Nagyságos« együtt grófokat illet meg; már pedig Budetini Báró Szunyogh Gáspár csak a szathmári békekötés utáni években lett báróból gróffá: tehát a Tekéntetes és Nagyságos cím a szathmári béke előtt őt meg nem illette. (V. ö. Thaly Kálmánnak a Rákóczy korról megjelent műveit és Szabó K. a Liliomkertre vonatkozó közlését a »M. Könyvszemle« 1878. 318 l.) Szerk.

12. Lippai Ferenc S. J. sz. Pozsonyban 1608. márc. 7. Húsz évnél tovább hitszónok volt, egyetemi hittanár, előljáró: Trencsinben, Győrött, Kassán. Említik szerénységét, melyet mi legalább utólag sajnálunk, hogy pártfogóinak unszólása daczára sem tette közzé remek szerkezetű beszédeit. Csak egyet tartott fenn a szokásos illendőség, t. i. (197. sz.) Telegdi János kalocsai érsek fölött tartott gyászbeszédét, melyet a pozsonyi rendek előtt mondott a sz. Ferencziek templomában: Ki-jött Bécsben in 4°. 1647.

13. Ordódi János S. J. sz. Pozsonyban 1632. szept. 7. Mint szállingó hitterjesztő működött Rozsnyón, Ungvárt, Patakon, Komáromban, Kassán és Gyöngyösön; kétszer került török fog-ságba Hatvanban. Azután házfői hivatalokat viselt; Nagyszombatból, a hol magyar hitszónok volt, hivatott meg 1679. Báthory Zsófia munkácsi udvarába, hogy a családnak lelki vezetését (Horváth Mihály szerint a Zrinyi Ilonáét, l. Zr. Ilona 33 l.) átvegye; de már 1681. márcz. 5. meghalt Munkácson. Egy magyar művét idézik: »Florilegium piarum devotionum Lőcsén in 8°.« (Mss. Szörényi) a mi nem lehet más, mint tudós Szabónk-tól 1139. sz. a. idézett névtelen: »Lelki virágos kert.« Lőcse, 1672. kiadva a gyöngyösi Congregatio bonae mortis által, mely Jézus-társasági intézménynek élén azidétt épen Ordódi János állott mint gyöngyösi missionarius; sőt e helyütt még szép kápolnát is emelt az őrző angyalok tiszteletére. Legbiztosabb volna a gyöngyösi sz. Ferencziek kvtárában utána nézni.

14. Pereszlenyi Pál S. J. »Grammatica Linguae Ungaricae a P. Paulo Pereszlenyi e Societate Jesu. Juxta hanc methodum Concepta ac elaborata. Et permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academicis, Per Joannem Andream Hörmann, 1702.«¹⁾ E címből is látszik, hogy az első 1672-ki kiadásnak — úgy látszik iskolai használatra átdolgozott példánya van kezünk között. És csakugyan hiányzik elején a »Praefatio ad lectorem« a végén pedig a »Supplémentum« (Adverbia. Interiectiones. Coniunctiones. Regulae accentuum. De Articulo. Regulae Syllabizandi Admonitio.) hanem a syntaxis IV. fejezetével (De Adverbiorum, Interjectionum et Conjunctionum Con-

¹⁾ Közölte a »M. Könyvszemle« 1879-iki folyam. 31. l.

structione) és a szokásos O. A. M. D. G. betűkkel véget ér. Összesen 166 l. kis 8° tárgyjegyzék nélkül. (Kalocsai érs. könyvtár.)

15. Sámbar Mátyás S. J. a Szabónál felemlített 7 magyar művön kívül, tőle van még: 8. (198. sz.) *Kantsalok okulárjok* vagy *Okulare* egy hályogos szemű kálvinista prédikátor orrára 1658 in 12°. Nem tudom, vajon e mű nem akart-e válasz lenni Megyeri Zsigmond »Lölki Okulár« című iratára? (L. Szabó 929. sz. Bécs 1658.)

16. Stankovits János S. J. sz. Szakoleczán 1591., mint esztergomi kanonok lépett Jézus-társaságába 1627.; magyar és tót hitszónok volt összesen 41 évig; meghalt Győrött 1673. decz. 25.

»Rövid és somma-szerént való bizonyítása a Lutherista és Calvinista Purgatóriumnak. Laurétomban 1670. (Magyar Egyet. és Akad) ajánlva gr. Nádasdi Ferencz országbirájának és vasmegyei főispánnak, in 8°.

17. Szarka Gáspár S. J. sz. Lukafalván, Vas vmben 1635; hosszabb egyetemi tanárkodás után trencsényi igazgató lett, végül egyetemi cancellár és kormányzó Nagyszombatban, egyúttal magyar hitszónok Tököli párthívei öt Temetvény, azután Hrussó várába hurczolták, mely utóbbi helyen a börtön nyomora megölte öt 1683. okt. 18-án. Tőle van a Szabótól 1270. sz. a. közölt »Regulái A' Jézus Társaságának Nagyszomb. 1681. 8° 146 l. Van még egy latin bölcsészeti műve Kassán 1662 s egy hitvitázó: »De vera religione« Tyrnaviae.

18. Szunyogh Ferencz S. J. a budetini grófok sarja sz. 1669. a budetini várban; Kolozsvárt bölcsészeti professora, aztán kőszegi és gyulafehérvári házfő; Budán, Brassóban és Belgrádban három nyelven (magyar-német-oláh) hirdeté az Ur igéjét; az erdélyi oláh püspöki infulát szerényen elhárítván magától, meghalt Gyulafehérv. 1726. decz. 8.

»Kalvinus János Istene« kissé éles vita-irat, mely megjelenése után elnyomatott. Tőle van még egy nagyobb oláh katekizmus Nagyszombat. 1696. 8°. 1726. 8°. (typo Valachico) Szebenben 1709. in 12°. (typo latino.)

19. Telegdi Miklós pécsi püspöknek nagyszombati nyomtató intézetéről azon adatot találtam rendi följegyzéseinkben: hogy azt először P. Victoria János Jézus-

társasági igazgató 1559. Bécsben alapítá, ahol Apaffi Mihály gondozása alatt Telegdi Evangélomainak első része is nyomult 1575., de már a következő 1578-ik évben megvette azt a buzgó Telegdi és saját nagyszombati házába szállíttatta; holott az evangéliumok 2-ik része még azon évben meg is jelent.

20. Vásárhelyi Gergely S. J. a Szabótól idézett 4 művön kívül találtam tőle: 5 (199. sz.) Egy néhány tévelygő kérdésekre rövid keresztyéni felelet. Bécs 1615. és 1617. in 12°. 6. Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól való intések; melyről még nem tudom, vajjon nem Kempis Tamásnak fordítása-e? (Kolozsvártt.) Legalább bibliographusaink együvé írják; rövid idő alatt reményelem e kérdés megfejtését. Megemlítendő még a Szabótól is hozott »Epistolák . . . somája« példányának pontosabb ismertetéséhez, hogy e művét Vásárhelyi gr. Forgách Zsigmondnak ajánlja, — kit ő az előszóiban (január 24.) még országbirójának nevez, — de a munka végén (ápril 19.) már nádorispánnak üdvözöl, bár köztudomású, hogy Forgách csak máj. 16. lett nádorrá választva.

21. Tarnóczy István a) »Régi Magyar Szentség« (Szabónál 1483. sz. a.) eredetije nem Tarnóczitól készült latin munka t. i. »Ungaricae Sanctitatis indicia«; úgy, hogy a magyar »más valaki« által készített fordítás volna; hanem ellenkezően: Tarnóczy fordítá magyarrá a tudós Hevenesi Gábor ily című latin munkáját: »Hungaricae Sanctitatis indicia cum 50 iconibus Sanctorum et Beatorum. Tyrnaviae typ. acad. 1692. 8°. Ez azon »De ák Author«, kire Tarnóczy a czimben hivatkozik. b) »Holtig való barátsága« című műve 1722 in 12°. Nagyszombatban ért 2-ik kiadást; tót nyelvre fordíttatott Nagyszombatban 1716. in 12°.

22. Nádas János S. J. roppant termékenységű irónak 62 többnyire latin műve közül — kortársa, a rendi bibliographus Sotvelli, ki Nádasival együtt lakott Rómában, határozottan magyar nyelvűeknek mondja a következőket:

»Maria porta sancta aeternitatis hungarice, Posonii 1645.

Pharetra Spiritus; hungarice, ibid. 1649.

Említendő Nádasiról az is, hogy Pázmány sz. beszédcit latinra fordítá.

23. Pázmány Péter első magyar művét »Felelet az

Magiari . . . .« (Szabónál 385. sz. a.) nem ajánlotta Ghimesi Forgách Ferenc dunántúli főkapitánynak (Szabó kv. 178.) mert hisz Ferenc nyitrai püspök volt; hanem Nádasdi Ferencnek, kire ama világi címek illenek; különben ez csak lapsus calami, melyről áll:

»Ubi plura nitent . . . non ego paucis offendar maculis . . .!«

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY: „RÉGI MAGYAR
KÖNYVTÁRÁHOZ.“

I.

A M. Nemzeti Múzeum könyvtárában.

Lőcse, 1653.

200. sz. Heiden Sebal. Formulae Puerilium Colloquiorum Germanico-Latinorum. Pro primis Tyronibus Scholae Norinbergicae. Per Sebalum. Heiden Eorundem Praeceptorem conscriptae. Nunc denuo addito Idiomate Hungarico in lucem editae. Ad Nasutum Lectorem, Consultū Pueris volumus, Nasute valetō: Queritur hic fructus, gloria nulla mihi. Leutschoviae, Typis Laurentij Breveri, MDCLIII. 8-r. A—D₅ = 32 sztan lev.

Régibb kiadásai a krakkói (latin-német-lengyel-magyar) 1531. és 1552., valamint a debreczeni (latin-magyar) 1591. és 1596.)

Lőcse, 1686.

201. sz. Kövesdi Pál. Elementa Linguae Hungaricae sive Grammatica Hvgarica. Succincta methodo comprehensa et perspicuis exemplis illustrata, Authore Paulo Kövesdi, Ecclesiae Hungaricae Soproniensis olim Ecclesiaste. Leutschoviae, Typis Samuelis Brewer, Anno 1686. 8-r. A — C₅ = 43 számozott lap. A címlap 2-dik oldalán a szerző magyar nyelvű előszava olvasható a következő aláírással: Sopronyi magyar Ecclesiának néhai Lölki Tanittoja Kövesdi Páll.

Ezen grammaticát kiadta Toldy a Corpus Grammaticorumban. Szabó Károly nem vette fel »Régi Magyar Könyvtárába«,

1896 190
ad. 1
l. 226 L
171-199 ad.

mivel túlnyomó benne a latin. Én azonban a »Magyar Könyv-Szemle« álláspontjánál fogva fölvettem közleményembe.

Brassó, 1701.

202. sz. Heyden Sebald. Colloquiorum Puerilium Formulae, Latino-Germanico-Ungaricae, pro primis Tyronibus scriptae. Per Sebaldum Heyden. Ad Nasutum Lectorem. Consultum pueris volumus: Nasute valetō, Queritur his fructus, gloria nulla mihi. Stephanopoli, ¹⁾ Typis et Impensis Lucae Seulers, M. D. recudit Nicolaus Molitor, Anno MDCCI. 8-r. A — D₅ = 32 sztan lev.

Régibb kiadásai a krakkói (latin-német-lengyel-magyar) 1531. és 1552., valamint a debreczeni (latin-magyar) 1591. és 1596., úgy a lócsei (latin-német-magyar) 1653.

Lócse, 1689.

Felvinczi György. Igen Szép Historia, avagy Pelda. Az Jerusalemből Jerichóban menő Tolvajoktól megsebesítettett embernek allapattyáról. Mellyet Üdvezitőnk elő hozott Sz. Lukácsnál az X. Részben. Mostan penig Historia szerént bővebb beszéddel való Rythmusokban megirattatott és ki-bocsáttatott Felvinczi György által. Anno 1689. 29. Januarj. Lötsén, Nyomtatt. 1689. Esztend. 8-r. (A₂—B₅ ~~162~~ sztan lev. 16 sztan levél

Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« ezen könyvnek rövid címét Seivert és Sándor után 1374. sz. a. közli. A Nemzeti Múzeum könyvtára Rotaridesnek egy kézirata alapján újában felkutatta, hogy ezen munkából a hallei egyetem könyvtárában a »Bibliotheca Nationis Hungaricae Vitebergensis« című, magyarországi protestáns egyetemi tanulók által alapított, gyűjteményben egy teljes példány létezik. Elkérte a példányt a könyvtártól s most abból közöljük a teljes címet. Megjegyezzük, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára megtette a szükséges lépéseket arra, hogy méltányos könyvcseré útján ezen ekkorig ismert egyetlen példányt gyűjteményének biztosítsa.

Lócse, 1694.

203. sz. Az Szikszai Templomon gyakorlott Istennek itileti; az mellyet Isten az ő bölcs itiletibül az gonosz embernek fel gyujtani meg engedett, és az benne lévő sok Jozság-

¹⁾ Brassónak régi latin neve.

gal és Tizenkilenc emberrel együtt az Tűz által meg emészte-
tett. Mellyet Verseken szedett edgy az bujdosok közzül. Lötzen,
MDCXCIV. 8-r. $A_2 - A_3 = 8$ szílan levél.

E könyvben, melyből ekkorig egyetlen egy példány sem volt
ismeretes, a következők foglaltatnak:

a) verses ének: $Ab - Ab^4$.

Kezdeté:

O nagy gyászos idő a' kire jútottunk
Meg szokot bűnünkért im vagjon siralmunk
Isten ellen való partért kárvallásunk
A melyeket soha mi le nem irhatunk.

Vége:

Az ezer hatszázban es nyolczvankilencben
Az szent György havának utolsó hetiben,
Ez romlásunk kesett nekünk keservesen
Olvashad ez irott egyűgyű verseken.

Vége.

b) $A_3 - (A_7)$.

Mága siralmas sorsat kesergő
Magyar Thalia.

Ad notam: Jaj mely siralmas ez világ.

Kezdeté:

Hallyatok meg zokogását
Magyar Thalia siralmát
Miként kesergi romlását
Szomoru sorsát.

Vége:

Legyen békesség földemben
Ujjics meg bagyat lelkemben
Hogy téged vig éneklésben
Algyalak Amen.

Vége.

c) Igaz megsiratása egy Csudatermetnek mellyet az 1692.
Eszkendőben, Boldog Aszony havának harmadik napjan Bol
Schweiszternitz névű faluban Schweinitztől fél mérföldnyire edgy

juh ellet; ez mit jelentsen csak Isten tudgya a'mint bővebben megérthetnyi ez Enekből melynek notaja:

Szolit minket Christus Urunk etc.

Kezdete:

Jer férfiak és Aszonyok, nagy csuda dolgot hallyatok
mely történt bizonyosan ez esztendő folyásában
boldog aszonymnak havában meglőtt nyilvánóságosan.

Vége:

Ha nekem el nem hiszitek a mit most jelentek néktek
azt mondván hogy nem igaz, hitessetek magatokkal
hogy Bécsbe hozták bizonyal ott meg látni hogy igaz. Amen.

Németből magyarra fordítottatott die 28. Martý Anno 1692. —
Egyetlen ekkorig ismert példány a »Bibliotheca Nationis
Hungaricae Vitebergensis« cz. gyűjteményben, a hallei
egyetem könyvtárában. Megszerzésére vonatkozó tárgyalások a
Nemzeti Múzeum és a hallei egyetem könyvtára közt folyamat-
ban vannak.

Közli: *Majláth Béla.*

II.

A b u d a p e s t i e g y e t e m k ö n y v t á r á b a n .

H. n. 1589.

204. sz. *Judicium Magyar Nyelven*, Christus Wrunknak
születese vtán 1589. Esztendőre. Fontanus Balint M. az Krakai
fő Oskolában rendeltetét Astrologus által irattatott es számlaltatott
Fél horára es az Cassai Délre. Hely nélkül 16-r. — 16 sztlan
levél. A₁ — B_v (5 és 3 levelenként.

Ezen, ekkorig egészen ismeretlen »Judiciumot« az egye-
temi könyvtár tisztviselői egy könyvtáblából fejtették ki.

K o l o z s v á r 1698.

205. sz. *Catechesis* az az: Keresztényi Vallásra való
tanítás. Melly Az Erdélyben lévő Unitária Ecclesiáknak és Scho-
láknak szükségekre mostan ki botsátattott. Kmita Andrasne
költségével. Kolosvaratt. Az Unitaria Ecclesia Typusival, Anno
1698. 12-r. A — E = 5 iv = 60 sztlan levél.

Szabó K. »Régi Magyar Könyvtárában« 1522. szám alatt

közül egy Catechesist mely a miénkkel, alak, cím, nyomda, évszám, szöveg, jelzés és levélszámra nézve mindenben megegyezs csak is külső nyomda-kiállításban tér el. A mi példányunk ugyanis régies kinézésű betűkkel van nyomva, míg a Szabó által leírt példány betűi újabbak; továbbá az egyetemi példány címlapját fametszetű díszkeret foglalja be s a végén is fametszetet mutat, míg Szabó Károly példányában e díszítések nincsenek, végre a címlapon nálunk a »Catechesis« után következő »az az« szók kis betűkkel s a »bocsátattatott« szó a végén egy t-vel, míg Szabó példányában az »Az Az« szók nagy betűkkel és a bocsátattatott a végén két t vel van szedve. E két példány összehasonlítása tehát azt mutatja, hogy ezen Catechesisből egy esztendőben egy nyomdában kétféle betűkkel két kiadás jelent meg,¹⁾ mindkettő tehát két különböző példány. Ezekből Szabó Károly csak az egyiket ismertette, a másikat mi közöljük.

N a g y s z o m b a t 1707.

206. sz. H a d i r e g u l á k (Az Magyar Orszagi Confoederalt NemesStatusok. Es Rendek Részeről szabott) Articulusok, Edictumok, Törvények. Nagy-Szombatban, Nyomtatott az Academiai Bötűkkel, 1707. Esztendőben. 4-r. 64 lap. Elül: címl, Rákóczy Ferencz teljes czíme és elüljáró beszéd 3 sztlan lev.; végül: mutató tábla 5 sztlan levél.

E hadi regulák megjelentek 1706-ban kivonatosan, s 1707-ben 2-rétben a jelen ismeretlen kiadástól némileg eltérőleg a »Regulamentum Universale« kapcsában. (L. Szabó K.: Régi Magyar Könyvt. 1718. és 1734. sz.)

Megvan a bpesti Egyetem és Ráth György gyűjteményében.

Közli: *Kudora Károly.*

¹⁾ Szabó Károly nagyérdemű tudósunk azt, hogy ugyanazon évben ugyancsak Kmita Andrásné költségével kétféle betűkkel szedték és nyomtatták volna ezen Catechesist, semmivel sem tartja indokolhatónak; ellenben annak könnyen lehet okát sejteni, hogy az unitariusok a XVIII-ik században kátéjok új kiadásának, miért adták azt a szint. mintha az a régi 1698-diki kiadás volna. A Catechesis újabb kinézésű példánya tehát későbbi u t á n n y o m a t, melynek megjelenési esztendejét még meg kell határozni, de az kétségtelen, hogy a két példány két különböző kiadás.

III.

A M. T. Akadémia könyvtárában.

Prága. 1615.

207. sz. (Imádságos könyv.) Imádságos Keönyvechke Magyar nielven Niomatott Pragaban Sessivs Pal által M DC XV esztendőben. 12-r. A—R, = 2 szlan + 389 szzott = 391 lap. Végül: Index 3 szatlan lev. A könyvben van 39 fametszet.

Szabó Károly Régi M. Könyvtárában 458. sz. a. ismertet egy Imádságos könyvet Lépes Bálinttól, mely 1615-ben Prágában 12-ed rétbén szintén Sessius Pál nyomdájában jelent meg. Ez azonban a mi példányunktól egészen különbözik s 473 számozott lapból és 15 számozatlan levélből áll. Ez évben tehát Sessiusnál két magyar Imádságos könyv jelent meg, melyekből most mindenik unicum. Az Akademia példánya igen szép.

K o l o z s v á r 1702.

208. sz. Dictionariolum Latinô-Hungaricum, vulgo CENTURIA Vocabulorum ex duodenis scilicet vulgatis Sententiarum Moralium Centuriis, nec non aliis Lexicis collectorum: Continens omnia Vocabula familiaria & fundamentalia. Lingvae Latinae. Nunc ex consensu Reform. Scholarum Transsylvanicarum in Usum Principistarum ad Classem Rudimentariam destinata. — Claudio-poli, — Impressit Samuel Pap Telegdi, Anno M. DCC II. 8-r. A₂—K₃ = 149 lap.

1b levelen: Ad Praeceptores Principistarum. Datum: Claud. A. 1694.

Egyetlen ekkorig egészen ismeretlen példány a m. t. Akademia könyvtárában.

Közli: *Hellebrant Árpád.*

IV.

A p a n n o n h a l m i k ö n y v t á r b a n .

N a g y - S z o m b a t 1591.

209. sz. Kalendarium. 16-r. d₁, d₁, d₆, d₇ = 4 levél. — Az első lapon: Karachon hauan: XXXI napi vag: — alatta sorban a napok számai 14—31-ig, de egyéb semmi.

A második lapon: Az Nemes, Nevezetes, Es Bevseges Magyar Orszagnac Veghazaiban helyhez tetet vigyazo hadnagyoknac, es minden rendbeli vitezlo erds ferfiaknac, lelki, es testi iokat keuan Peechi Lukach, mint bizodalmas Vrainac, es attyafiaainac.

Ezután következik az előszó, mely a 2-ik és 3-ik lapot egészen, a 4-iket is felényire betölti. A végén: Nagy Szombatban Mind-Szent hauanac . . . . napian, Ann. 1590.

Ezután néhány lap hiányzik; a következő lap közepe táján: Pünkösdhauanac 6. napian valohold fogyatkozasnac ereirdl, a mely betölti a 6-ik lapot is teljesen.

A 7-ik lapon: Ez esztendonec legeltetd mi volt arrol. — A 8-ikon: Az dög halalrol, es betegségek rdl van szó.

Könyvtáblából kiáztatott csonka példány a pannonhalmi könyvtárban.

P á p a. 1630.

210. sz. A becedarium || Latino-Hun || garicum. || Seu Elementa || Lingvae Latinae || & Ungaricae || Proverb. 7. v. 2. 3. Fili mi, serva mandata mea et vives: et legem meam quasi pupillam oculi tui: liga eamindigitis tuis et scribe illam in tabulis cordis tui. — Papae || Typis Matthaei Bernhardi || Anno MDCXXX. — 16-r. A iv = 8 sztlan levél.

A czímlap 2 ik oldalán:

Benedictiones Votivae ex Moyse & Tobia. Super Puerulos Abecedarios in quorum gratiam haec elementa sunt edita novè.

Andream Pauliden.	Canisaeum,
Johannem	Samaraeum,
Matthiam	Nemesnepium,
Stephanum	Czegledium,
Paulum	Farkasdium,
Stephanum	C. Szencium,
Georgium	Canisaeum,
Michaelem	P. Bernhardinum
Michaelem	R. Peczelium.

Filiolos chariss.

Rudd. et A. virorum

Johannis Paulid. Canisaei Episcopi.

Johannis Samaraei itidem Episcopi.

Danielis Nemesnepi Senioris.

Pauli Czegledi, Past. Papen. & Senioris.

Jacobi Agh Magiari Past. Com. & Sen. nepo.

Lucae C. Sencini Past. Sam. & Senioris.

Michaelis Canisaei Past. in inclyta Tyrn.

Matthaei Bernhardini Typog. Papen

Emerici Regy Peczelj Past. Uyvar.

Ezután a 3-ik lapon idézve

I. Ex Gen. Cap. 48. v. 16.

II. Ex Numer. Cap. 6. v. 24.

III. Ex Tobiae Cap. 9. v. 9. 10.

Hoc *ἀντιφιλήσεως τε καὶ ἀναμνήσεως*

ἀναλυάτιον ad sacram Amicitiae sincerioris aram suspendit

Emericus R. Péczelius Minister

V. D. indignus.

E szerint a könyv szerzője vagy legalább újra kiadója Péczeli Király Imre újvári lelkész.

Könyvtáblából kiáztatva az *A* ív 2 teljes példányban, azon kívül az *A*₂ *A*₃ — *A*₆ *A*₇ levelek ismét 2 példányban meg vannak a pannonhalmi könyvtárban. Közli: *Magyary Szulpicz.*

V.

A z e p e r j e s i á g . e v . C o l l e g i u m k ö n y v t á r á b a n .

H. n. 1574.

H u s z á r G á l . A Keresztyéni Gywlekezetben Valo Isteni diczeretec es Imadsagoc. Psalmo CXLIX. Diczeretet mondgyatoc Istennec à szenteknek gyülekezetiben. M. D. LXXIII. 4.r. A — yyyiiij = 4 sztlan + 347 szzott + 4 sztlan levél = 355 lev.

Szabó Károly »Régi Magyar könyvtárban« 332. sz. a. ezen könyv rövid címét a M. T. Akadémia és az Erdélyi Múzeum csonka címlaptalan példányai után így közli: »D e b r e c z e n X V I . s z á z a d . H u s z á r G á l É n e k e s k ö n y v . . . . .

4-r.« s Toldyval együtt debreczeni nyomtatványnak tartja, mely 1574-ben Komlós András nyomdájában jelent meg. Az eperjesi ág. ev. Collegium teljes és szép példányán azonban a nyomtatás helye kitéve nincsen s így a könyv nyomdakiállításából döntendő el, vajjon csakugyan debreczeni nyomtatvány-e? Ennek felderítéséhez részemről megjegyzem, hogy a címclapon levő nyomdász-jelvény egy horgonyt ábrázol, melynek közepét két kéz tartja, míg felső részén egy kigyó tekerődzik, továbbá hogy a könyv typusa nagyon hasonlít Bormemisza Péter 1573-ban Komjátin és Sempttén Huszár Gál nyomdájában megjelent Praedikációinak betűjelméhez. A munka különben előszóval kezdődik, melyet Huszár Gál Comiatin 1574. október 6-án írt, s igen csinos fametszetű initialékkal van díszítve.

Megemlítem még, hogy a könyvben levő kóták vonalai nem egyenes vonalakból, hanem kisebb gondolatjelekből vannak összeillesztve.

Egyetlen ekkorig ismert példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában.

S z e b e n. É. n. XVI. század.

211. sz. (L u t e r M a r t o n K i s C a t e c h i s m u s a.) Enchiridion Reovid Catechismvs, Az egyűgyű Plébánusoknak és Praedicátoroknak iratot. D. Lvther Marton által. Most penig minden Kereztieneknek iauára fordétatot Magyar nyelywre. Szebenbe. — 16-r.

Luther kis Catechismusának ezen ekkorig egészen ismeretlen kiadásából a címclapot és több ívet egy Horatius 1596-ki frankfurti kiadásának borítéktáblájából áztattam ki. A borítéktábla belsején ezen egykorú feljegyzés állt: »Martini Weigmanni peculium Empt. Bartphae a Christophoro Dressero collega A. 1616.« A könyvboríték tehát 1596–1616 közt és pedig a hazában készült, hol a Catechismus iveit borítéktáblának használták fel. Tekintve, hogy a XVI. század végén Nagy-Szebenben Fabricius János nyomdájában több magyar könyv látott napvilágot, továbbá hogy a Catechesis ivei 1616-tól a borítéktáblába nem kerülhettek, mert ez időből már feljegyzés van rajta, azt hisszük nem tévedünk, midőn a Catechesis megjelenési idejét a XVI. század végére tesszük.

Az általam kiáztatott ívek, illetőleg levelek a következők: A₂, B₁, B₄, C, C₂, D₃, D₄, D₅, E, E₂, f₃, f₄, f₆, G, G₂, H₃, H₄, H₅.

Egyetlen csonka példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában.

N a g y s z o m b a t, 1698.

212. sz. A z E v a n g e l i o m o k e s E p i s t o l a k, Mellyeket Esztendő által olvastat az Anyaszent egyház Romai rend szerént Vasárnapokon, Innepeken és Bőjtben, minden nap, a Karácsoni s Husvétii énekekkel edzyütt. Kiket, Istennek nagyobb dicsiretíre, és a' lelkek üdvösségére újokban kinyomtatott, 's e' Világ eleibe terjesztett, A' Meltosagos Magyar Orszagi Fejedelem, Kardinal Kollonicz Leopold, Esztergomi Ersek, etc. Nagy Szombatban Nyomtat. az Acad. bötükkal Hörmann János által. 1698. Esztendőben. 8-r. 26 szatlan + 356 szott lap.

Ezen munkából Szabó Károly több kiadást ismert, de a jelen kiadást nem említi. Egyetlen ekkorig ismert példány az eperjesi ág. ev. Collegium könyvtárában. Említi Csontos János a m. tört. társulat 1881-ki eperjesi kirándulása alkalmával adott könyvtári jelentésében.

Közli: *Flórián Jakab*
collegiumi tanár és könyvtárnok.

A SÁROSPATAKI REF. COLLEGIUM KÖNYVTÁRÁNAK KÉZIRATAI.

Közli: **Csontos János.**

A sárospataki református collegium könyvtára a hazai tudósoknál régi jó hirben van. Könyveinek száma és belértéke vidéki könyvtáraink közt elsőrendű helyet biztosítanak számára, nagybecsű ritkaságai pedig a fővárosi gyűjtemények mellett is számot tesznek. Sajnálunk csak azt lehet, hogy e nevezetes gyűjtemény ekkorig még tüzetesen ismertetve nincsen. Szabó Károly kitűnő munkájából ismerjük a könyvtár régi magyar nyomtatványait, de a gyűjtemény egyéb nevezetességeiről vajmi keveset tudunk. Azt hisszük tehát, hogy a hazai tudománynak teszünk szolgálatot, midőn ezuttal a könyvtár kéziratait, Kovachichnak egy kéziratban maradt kiadatlan munkája alapján megismertetjük. Kovachich t. i. 1810—1812-ben tudományos körutat tett az

országban s ez idő alatt átkutatta a nevezetesebb hazai könyv- és levéltárakat.

Kutatásaiban leginkább kéziratokra és oklevelekre volt tekintettel, melyekről rendes regestákat vezetett, s ezeket egy »Repertorium Manuscriptorum et Monumentorum Diplomaticorum In Expeditione Diplomatico-litteraria conscriptum A. 1810, 1811, 1812.« című munkában foglalta össze. A munka jelenleg a múzeumi könyvtár tulajdona s kéziratban egy ívrétű kötetet tesz ki.

E munka összesen 60 hazai könyvtárról és levéltárról sorol fel regestákat. Ezek közt van a sárospataki ref. collegium kéziratainak jegyzéke is, melyet Kovachich számára Kazinczy Ferencz 1812-ben készíttetett, s melyet ezuttal bemutatni kívánunk.

A jegyzék összesen 105 munkát sorol fel, melyeknek hiányos leírása nem felel meg ugyan a tudomány mai igényeinek, de elég bő arra, hogy tájékoztasson a könyvtár kéziratainak gazdagságáról. Ezek leginkább a hazai történethez és irodalomtörténethez nyújtanak adalékokat s 1404—1802-iki időszakból származnak. Több közülök ki van adva, de nagy részök sem kiadva sem felhasználva nincsen.

A középkori kéziratokból kiemeljük: Zsolnai András latin bibliáját 1420-ból, Leonardus Aretinus latin munkáját Attiláról a XV. századból és egy latin egykoru Judiciumot a pozsonyi 1468-iki üstökösről Mátyás uralkodása idejében. A magyarok közül két XVI—XVII. századi énekes könyv bir kiváló becsesel.

Ezek után közöljük a jegyzéket, a mint ez Kovachich fönt említett munkájában a 189—191. lapokon foglaltatik, a mint következik:

»REPERTORIUM MANUSCRIPTORUM ET MONUMENTORUM DIPLOMATICORUM IN BIBLIOTHECA COLLEGII SÁROS-PATAKINENSIS. MANUSCRIPTA BIBLIOTHECAE COLLEGII SÁROS PATAKINENSIS A. 1812.

1687. Acta quaedam diaetae anni 1687, in fol.

1646. Acta Synodi Nationalis Szatthmár Némethiensis Anni 1646, conscripta a Steph. Benj. Szilágyi, in fol.

1721. Acta Commissionis Religionariae Pesthinensis 1721, in fol.

- Arabicus Liber Belgradi An 1789. repertus, in fol.
1721. Brunszvikianum opus Juridicum, in fol.
1631. Hagoni Demeter magát jobbágyságra kötelező levele Fü-
leken 1631, in fol.
1763. Historia Collegii Reformatorum Sáros-Patakinensis concinnata
Opera Georgii Kiraly de Szathmár, ejusdem Collegii et
Superintendentiae Cis-Tibiscanae Supremi Curatoris An.
1763. fol.
1777. Instantiae et Gravamina Evangelicorum Aug. et Helv. Conf.
in Hungaria annis 1777, 1781, 1781. fol.
1772. Jerusalem (J. Fr. Wilh.) Abbatis Animadversiones de unione
Christianarum religionum 1772. fol.
1701. Kolinovics Gabr. Rerum Hungaricarum Libri XIII. ab A.
1701—1720. fol.
1621. Leges Scholae Sáros-Patakinensis ¹⁾ 1621.)
1686. Alumni ejusdem ab A. 1686—1750.) in eodem vo-
1686. Historia brevis ejusdem.) lumine. fol.
1686. Catalogus Professorum et Seniorum.)
1663. Leopoldi I. Patentes ad J. Cottum Honthensem de A.
1663. fol.
1543. Manuscripta ad Historiam Status Collegii Sáros-Patakinensis
pertinentia ab anno 1543—1775. fol.
1543. Similis Argumenti Manuscripta ab A. 1664—1732. fol.
1629. Matriculae Tractus Helv. Conf. Zempliniensis Extractus ab
A. 1629—1708. fol.
1730. Neogradiensis Cottus historia, scripta circa A. 1730. Opus
non completum et quod ab illa Cottus hujus descriptione,
que apud Mathiam Belium in Notitia Hungariae novae
exstat parum differt. fol.
- Normales scholas concernentia, fol.
1423. Novum Testamentum scriptum manu Andreae Zolnai A.
1423—25. NB. Loco primo occurrit Epistola ad Romanos,
ultima Evangelium L. Joannis fol.
1716. Passionalis könyv kottákkal, írta Ülley János a kiskún-
laczházi Ecclesia számára, 1716. fol.
1671. Gróf Rhédey Ferencz Testamentoma 1671. fol.

¹⁾ A sárospataki iskola régi anyakönyvei a marosvásárhelyi reform.
főgymnásium könyvtárában vannak. Szerk.

1691. *Resolutiones Regiae et Intimata Consilii Locumentenentialis in Negotio Religionis ab A. 1691—1774.* fol.
1719. — *Ab A. 1719—1781.* fol.
1719. — *Sub regimine Josephi II.* fol.
1778. *Supplementum Budense de Scholis 1778.* fol.
1770. *Szilágyi Martini Collectanea mathematica scripta An. 1770.* fol.
— *Achenwallianae Praelectiones Statisticae scriptae Göttingae 1772. Vol. 2.* fol.
1404. *Theologia Scholastica Scripta Viennae 1404.* fol.
1661. *Cserei Mihály Erdély Ország Historiája 1661—1709.* fol.
1728. *Csemegi Ferencz Historia Veteris et Novi Testamenti scripta Claudiopoli 1728.* fol. Vol. 2.
1681. *Tököly Imre Levele az ország Gyűlésére. 1681.* fol.
Énekes könyv Jeremias Siralma. Passio. Irattatott. 1602. fol.
Más Énekes Könyv. Passio. Irattatott a XVI. század végén s a XVII. század elején. fol
1629. *Bethlen Gábor Testamentoma Váradon 1629. November elsőjén.* fol.
1745. *Epitome Historiae Hungariae pag. 36. Transylvaniae vero pag. 13. Sermone Germanico post 1745. concinnata.* fol.
Franz Ludwig von Wurm Anzeigung Seiner Unglücksfälle. fol.
1635. *Consilia Bertholdi Radinilii de lue Ungarica, Peste, dissenteria ac scripta 1635.* fol.
Constitutiones Collegii Germanici et Hungarici et Examen Alumnorum. fol.
1743. *König Hung. Kriegs- und Verpflegungs-Unkosten Rechnung bei der Churbayerischen Hauptstadt Straubingen v. 19. Jul. 1743 bis 10. Oct. 1744. und abermals von 2. April bis 30. Maj. 1745.* fol.
Gessner Salamonnak minden Irásai. Interpretatio et manus Franc. Kazinczy. fol.
1743. *Arabicus Liber precum, in 4.*
1618. *Articuli de puniendis publice Malefactoribus lati in Congregatione Cottus Bihariensis 1618.* 4.
1670. *Babocsay Isaak Fata Tarczaliensia, azaz: Tarczal Várossának főbb változásai, s egész Magyar Országának 1670—1700.* fol.

1738. Bagoles Sam. Animadversiones in Epitomen Historiae Horatii Tursellini scriptae Franequerae 1738. 4. vol. 2.
1577. Caesaris Cassovii Georgii, Oratio de vita et obitu Basilii Fabricii Szikszoviani Wittebergae 1577. 4.
1614. Disputationes Theologicae Miscellaneae scriptae Romae 1614. 4.
Enyedÿ Georgii Conciones. 4.
1564. Epistolae Professorum Academiae Heidelbergensis ad Ministros Ecclesiae Claudiopolitanae 1564. 4.
1739. Exercitium J. Regiminis Vetésiani A. 1739. Fuit Georgii Nagy Mihályi Capitanei. 4.
1736. Ethica Scripta Sáros-Patakini. 1736. 4.
1729. Gype Risseriacae a Samuele Kapossÿ excercicatae, descriptae 1729. 4.
1752. György Proféta Profetziaia, vagy is hetedik trombita. Irta Miskolczon Négyesi Szepessy Ferencz 1752. 4.
1725. Historia Regni Hungariae, notitiaque ejusdem politica, incerto autore scripta arca A. 1725. 4.
Igazságra Vezető kalauzsnak kalandja. Sine nota anni.
1788. Liber Instructionum Studium Lingvae Germanicae concernentium concinnatus per Professorem Martinum Szilágyi 1788. 4. Vol. VI.
1805. Mindenféle Gyüitemény öszveszedetett. 1805. 4.
1753. Mocsárÿ László, Édenkertjének Kolcsa. 1753. 4.
1736. Muschenbroekii Mathesis Scripta per Joan. Sz. Péteri 1736. 4.
1744. Oratio Inauguralis Stephani Bányai Professoris Historiarum 1744. 4.
1744. Oratio Michaelis Paksi Szatmárÿ. 1744. 4.
1750. — Pauli Paksi Szathmárÿ. 1759. 4.
1767. -- Joannis Szentesi 1767. 4.
1773. — Martini Szilágyi 1773. 4.
1783. — Joannis Szombathÿ 1783. 4.
1784. — Paraenetica Martini Szilágyi 1784. 4.
1791. — Jubilaea Panegyrica Leopoldo II. recens coronato dicta Sáros-Patakini 1791. 4.
Passió Kótákkal. Sine nomine Autoris, et anni nota 4.

1567. Perényi Gabrielis Vita et obitus Oratio habita Basilio Fabricio Szikszoviano 1567. edita Wittebergae 1568. 4.
1736. A' Sáros Pataki Iskolanak Könyörgései. 1736. 4.
1742. Poocs Andreae Carmen Nuptiale Latino Hungaricum spon-
sis Paulo Barczay et Catharine Fay sacrum 1742. 4.
1726. Rádi reformata Ecclesia Templom Építésére Segedelmet
Kérő Instantiája. 1726. 4.
1730. Sárkány David Historia Universalis Scripta Ultrajecti 1730.
4. Vol. II.
1737. Sárkány David Theologia Naturalis manu Michaelis Kovács
1737. Scripta Patakini. 4.
1746. Sárkány David Philosophia Moralis 1746. 4.
1746. — — Regnorum Europaeorum delineatio 1746. 4.
1523. Laczay István Magyar és Erdély Országot néző Jegyzések,
ab A. 1523—1682. 4.
- Schultens Alb. Origines Hebraeae manu Samualis Szalay
expost superintendentis. 4. Vol. III.
1788. Synopsis Politicae, Commercii, Rei aerae, item Juris
patrii manu Nicolai Nádaskay 1788. Cassoviae. 4.
1770. Szent Györgyi Steph. Professoris Explicatio Philologica
Evangelii S. Matthaei ex I. Episc. ad Timoth. 1770—
1773. 4.
1769. Szent Györgyi Steph. Methodus Homiletica 1769. 4.
1772. Szilágyi Martini Praelectiones zoologicae et Mineralogicae
Joan. Beckmanni. Gottingae 1772. 4.
- — Annotationes et Supplementa ad Holtmanni Philoso-
phiae naturalis Partem II. et III. 4. Vol. IV.
- Notae ad J. S. Marcovii Jus Publicum. 4.
1667. Szirmay Steph. Baronis. Vitae descriptio ab A. 1667. 4.
Fragmentum.
1667. Synodus Herczegh-Szóllósiensis ejusque Canones. 4.
1709. Csécsy Joan. filii Annotata ad Theologiam ex Praelectio-
nibus Melchioris Leydeckeri, et H. Pontani. Ultrajecti.
1709. 4.
1709. Annotata ad Gramm. Hebr. Jurisprudentiam 1709. 4.
1662. Veni mecum, azaz: Amesius Medulláját magokban foglaló
Magyar Praedikációk, készítette Mártonfalvi György.
1662. 4.

1802. Bessenyci György a Társaságnak eredetéről és Orságlásról. Irta Pusztá Kovácsiban, 1802. Maga tulajdon ajándéka egy hozzá ragasztott levéllel együtt. 4.
1802. Tarimeses Utazása. 1802. 4.
1697. Hexametri Latini in Vietricia contra Turcos Christianorum arma post A. 1697. scripti incerto Autore. 4.
Vienna obsidione liberata. Hexametri Anonymi. 4.
Drama sine pagina titulari et Autoris nomine. NB. pag. 1. haec leguntur: Mars ovile Christi devastaturus Hungariam jubet arma sua ad Petram Ecclesiae ect. 4.
Carmina Paksi-Szathmáriadum maximam partem autographa.
1. Mich. Paksi Szathmáry Theologiae Professoris.
2. Pauli, Philosophiae Professoris.
3. Samuelis in ipso juventutis flore mortui. 4.
Reliquiae Stephani Bányai. Autographa Hist. Literariae. 4.
Halotti Versek Bónis Ferencz Halálára. 4.
1802. Lakodalmi Versek Kazinczy Joseph és Raggalyi Mária Pároknak 1802. Aug. 17. Balajton.
Leonardus Aretinus in vitam et mortem Attilae Regis Ungariae. Codex Kazinczianus 12 tantum paginarum chartaceus, optime conservatus et integer adhuc ineditus.
Judicium de Cometa que apparuit A. D. MCCCC. 68. 22. die mensis Septembris in Civitate Hystropolitana, alias Poseniensi pro Serenissimo Principe et Domino Domino Mathia Dei gracia Hwngarie, Dalmatie, Croacie etc. Rege compositum. Paginae 11. Spissae completae codex etiam chartaceus in 4. et cui nihil deest. Codex itidem Francisci Kazinczy. In 8. et Minoribus formis.
Arabicus precum libellus.
1666. Barta Boldisár Debreczen rövid Kronikája ki jött 1666. leiratott 1696. Hozzája járul Karafa járása.
1652. Catalogi Librorum Sigismundi junioris Rákóczy 1652 mortui.
1710. Catalogus Librorum Stephani Simándy Professoris Patakiensis 1710. mortui.
1705. Cséri Joannis Historia rebellionis Rákóczianae Scripta 1705—1709.
1690. Idea Scholarum Pannonico dacicarum concepta, meditata, depicta per Anonymum 1690.

NB. Catalogus iste, uti mihi A. 1810. Patakini in prima mea Expeditione Diplomatico-Literaria per Franc. Kazinczy promissus fuerat, ita per eundem missus, mihi die 28. Nov. 1812. traditus, tanto pretiosior est, quod ab altero quovis vix tam sincere sperari potuerit. M. G. K. S.«
Ezekben foglalja össze Kovachich a sárospataki Collegium kézíratait; ha jegyzéke, a mi valószínű, hiányos, a kiegészítések szívesen megnyitjuk hasábjainkat.

KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK KISS ÁRON EGYHÁZTÖRTÉNELMI MUNKÁJÁBÓL. ¹⁾

A Kovács Albert által szerkesztett »Prot. Theologiai Könyvtár« legújabb (XV.) kötete a XVI. századbeli református zsinatok végzéseit tartalmazza; az összegyűjtő, fordító s magyarázó Kiss Áron szatmári ref. esperes, ugyanaz ki 1875-ben a Geleji Katona István egyházi kánonait, s azzal kapcsolatban a Szatmár-Németiben 1646-ban tartott nemzeti zsinat végzéseit s 1877-ben a Szatmármegyében tartott négy első prot. zsinat végzéseit fordította le az eredeti latin szövegből s adta ki történeti jegyzetekkel kísérve.

Ez újabb kötet az első prot. század zsinati végzései közül a két protestáns felekezet elválásáig minden zsinat végzését, azontúl pedig csak a reformátusokét közli. Az elválás után is szól azonban egy oly zsinatról, mely a két féllel közös volt, t. i. az 1587-ben tartott csepregi zsinatról, mely a két fél még fennmaradt Fertő és Balaton közötti közös egyházkerületének a zsinata volt. E közös egyházkerület 1591. jun. 2., 3. az úrvacsorája felett keletkezett u. n. csepregi szóváltás következtében bomlott fel.

A felvett zsinatok nem voltak mind országos zsinatok, de nem is oly gyűlések, mint a mai egyházkerületi vagy megyeiek, hanem oly főgyűlések, melyek kisebb vagy nagyobb körben de

¹⁾ »A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzéseit.« Összeszedte, a latin szövegüket magyarra fordította és tájékoztató jegyzetekkel kísérte Kiss Áron porcsalmi lelkész es szatmári esperes. Budapest 1881 Prot. Egly. 8-r. 735 l.

mindenkor a legfelső egyházi főhatóságot gyakorolták. A magukat képviseltető egyházak, részint püspöki igazgatás alatt állottak, részint pedig a püspöktől függetlenül espereseik alatt. Tudvalevőleg a protestáns egyházak csak az 1734-ik királyi parancsolatnál fogva bocsátották magukat mindannyian püspöki igazgatás alá.

E zsinatok története mind ez ideig nem volt megírva, végzéseik nem voltak összegyűjtve s a vele nem gondolás okozta, hogy a Kiss Áron által felvett harmincz zsinatból is vagy kilencznek csak egyes végzéseiről van tudomásunk, de az eredeti okirat lappang vagy örökre elveszett, s hogy a felvett harminczon kívül ismét vagy 16-ot említ fel K. Á., melyeknek csak a neve jutott ránk. Pedig az ily régi végzések — nemcsak azt mutatják mint szervezkedik egy új egyház, s micsoda kül- és belküzdelmeken megy át, hanem annyi művelődéstörténelmi (háztartás, viselet, egyes szokások, erkölcstörténet stb.) adatot tartalmaznak, hogy méltán költhetik fel a szélesebb körök figyelmét is.

Könyvészeti szempontból tekintve e gyűjtemény több XVI. századbéli s ma már csak egy-két példányban levő könyvet ad újból lenyomatva. A tett változtatás csak annyi, hogy az olvasást nehezítő cserélt betűket p. o. az *u* helyett használt *v*-t, az *ö* helyett használt *eo*-t stb. mailag írja s a hosszú hangzók fölébe az éket felrakta. Ily lenyomatok: 1. A vásárhelyi zsinat végzése 1559-ből, melyet Fraknoi Vilmos fedezett fel egy XVII. századbéli könyv táblájában s közlött először a »Könyv-Szemle« 1878. folyamában. 2. A tarczal-tordai zsinat végzése, melyek 1562 s 1563-ban adattak ki először, de a közlés minthogy az első kiadás elveszett, a Lorántffy Zsuzsánna rendelkezésére készült 1654-iki Sárospataki kiadás után történt. 3. A Debreczenbe össze gyűlt keresztien praedikatoroknak, igaz es szent irás szerint valo valásoc. E Melius-féle 1567-hen költ confessio-nak Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« (32. l.) négy hiányos példányát említi. Kiss Á. a négyből akarta restaurálni az egész munkát, de az bizony sikerült is nem is. Nem sikerült annyiban, a mennyiben teljessé nem tehetette, de sikerült annyiban, hogy a pesti ref. Coll. példányában három, igaz, hogy csak csonka czikk került elő olyanok (az Asszony állatok lelkeről, a Keresztségről és a Krisztus körümetékedéséről), melyek a mű első lapján elsorolt tartalomban nem említettnek. Szabó K. azt is mondja, hogy ez a munka

nem volna egyéb, mint a tiszántúli ref. superintendentia levéltárában vele egybekötve fenmaradt »Brewis confessio« magyar szövege. Ez azonban nem így van, a Brevis confessio Kiss Áron szerint nem a magyar vallástétel latin szövege, hanem nagy részben más, bővebb s más czélből is készült. 4. Az also es főlső Baronyaban valo Ecclesiacnac Articvlvsi. Pápán 1577.

A nagyobb s önállóan is megjelent latin szövegü zsinati végzések magyar fordításban adva a következők: 1. Confessio Catholica de praecipuis fidei Debrecini 1562. Confessio Debrecinensis de praecipuis articulis. Debrecini 1562. (Mindkettő ugyanaz, t. i. az egervölgyi vallástételnek a debreczeni s az egervölgyiek számára külön czimlappal készült példánya. 2. A Brevis Confessio. Debreczen. Török M. 1567. (Lásd fentebb.) 3. Articuli ex Verbo Dei ex Lege natura. 1567. 4. Czikkelyek, melyek szerint igazgattatik az egyház Magyarország felső részeiben 1595. (A latin czimeket szövszerint nincs miért idéznem, a Múzeum katalogusaiban megtalálhatók.)

A többi kisebb végzések a Múzeumi Könyvtár, a debreczeni, sárospataki, kolozsvári, szebeni, m.-szigeti stb. levéltárak s könyvtárakból kerültek elő. Mindannyi több-kevesebb nevezetességü s egyrészük itt jelenik meg először. E kisebb végzések közt azonban van egy, melylyel itt különösebben kell foglalkoznunk.

Ez az 1591-ben tartott nagy károlyi zsinat végzése. Kiss Áron ezt Szilágyi Benjámín István Synodaliái közt találta fel egy igen régi kéziratban. E zsinat művelődéstörténelmi jelentősége kivált abban áll, hogy benne 12 egyházmegye (borsodi, abaujvári, zempléni, ungvári, ugocsai, beregi, szabolcsi, baranyai, pesti, túri, makói, károlyi, máramarosi, érmelléki, bányai, szatmári, szilágyi, váradi, debreczeni) azért gyült össze, hogy »komoly okait adják, miért nem lehet a Gergely-féle naptárt elfogadni.« Mint tudva van, Draskovich György győri püspök és királyi helytartó adta ki először a rendeletet, hogy 1582. okt. 4-ik napjától az új XIII. Gergely-féle naptár szerint kell az időszámítást megkezdeni. Ezt azonban a róm. katolikusok is oly ellenszenvvel fogadták, hogy mikor Rudolf az 1583-ki zajos országgyűlésen sürgette, a rendek hallani sem akartak róla. 1587. nov. nov. 14. Ernő herczeg kívánságára a rendek elfogadták ugyan, de kikötötték, hogy nem a pápa, hanem a király tekintélyére stb.

A protestánsok azonban tovább is vonakodtak s ime 1591. febr. 10-én zsinatot is tartottak ellene. Okaikat így adják elő. A kalendarium a római pápától származott, s abban a bullában, melyben e naptár elfogadtatását a pápa apostoli teljhatalmával parancsolja, magát az egyház fejének nevezi. Másfelől azt hirdeti, hogy az t. i. a naptár) a pápai breviarium része, s azt állítja, hogy az a tridenti zsinat kiegészítéseül rendeltetett, oly czélból és kinézésből, hogy az ünnepnapok rendesen tartassanak és hogy nemcsak a husvét ünnepeltessék meg tartozott idejében, hanem hogy a szenteket is az év azon meghatározott napjaiban tiszteljük, a melyen azok ez életet bevégezték. Mindezek természetesen homlokegyenest ellenkeztek a protestáns felfogással. Meg is teszi rájuk a károlyi zsinat a maga reflexióit. A polemia után bebizonyítják az atyák, hogy e naptár ügye nem politikai, hanem igen is egyházi ügy s e naptár egyházi naptár. Továbbá, hogy ennek sem oly nagy szüksége, sem oly nagy haszna nincs, hogy azért az egész keresztyén világot fel kellene zavarnunk. S végre mert azt a német, skót s angol protestánsok sem fogadták el. Szóval nem kellett nekik »mert másként ugyanezen módon a pápaságnak más szertartásait is, ha azt a hatóság a pápa izgatásából parancsolná, be kellene venni.«

Ennyit e könyvről, mely mindenesetre sok tekintetben lesz forrás ama nevezetes század történetére s a protestáns zsinatok bibliographiájára nézve.

JELENTÉS A M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1880/81-ben.

Méltóságos igazgató úr!

Szóbeli meghagyására Méltóságodnak, van szerencsém a Széchényi országos könyvtár állapotáról, gyarapodásáról, rendezéséről, s a könyvtári személyzet tevékenységéről, a hiányok és hézagokról az 1880-ik évi július 1-től — 1881-ik évi június 30-ig szóló, évi jelentésemet hivatalos tisztelettel, a következőkben előterjeszteni:

Meg kell emlékezni mindennek előtt azon súlyos veszteségről, a mi a könyvtárt Tiprai Tivadar könyvtári segédőr elhálózása által érte, szorgalmas, szakavatott férfiú, jeles bibliographus veszett el benne, ki élete pályáján a könyvtári szak-

tudománynak élve, hivatali buzgóságának, megrongált egészséggel is, a szigorúságig megfelelni óhajtván, áldozatául esett.

Tiprai Tivadar könyvtári segédőr elhalálózása által megüresedett segédőri állomásra, Csontos János őrsegéd léptetvén elő, az így betöltetlen maradt őrsegédi állomásra ifj. dr. Szinyei József neveztetett ki.

A könyvtári anyag nyomtatványi szakában a szerzemények leltározása, mint folyó ügy rendes folyamatban van; a hírlapi osztályban betűrendben és évszám szerint a lefolyt évben ideiglenesen felállított 576-féle hírlap 3407 kötetben.

A levéltári osztály rendezése, illetőleg a catalogusok készítése, ez évben is, csak kisebb mérvben haladhatott előre, minthogy a könyvtári személyzet a folyó ügyekkel elfoglalva lévén: az oklevelek kivonatolása, a catalogusok elkészítése, nagyobb mérvben nem eszközölthetett; mindazonáltal teljesen elrendezve lett a czéhszabályok, szabadalmak és kiváltságok tömege nemcsak, de azok teljes használata is lehetővé tétetett a szakjegyzék által. Ezenfölül felállított évrendi sorozatban a múlt évi oklevéltári szaporulat anyaga.

Ama lendület, mely az oklevéltár szaporodását a múlt évben is előidézte, az egyes családok levéltárának letéteményezése által, ez évben sem maradt hátrább, minthogy oklevéltárunk ismét két oklevéltár letéteménye által szaporodott; t. i. örök időkre letéteményezte a gróf Forgách-család Abaúj megyében, Alsó-Kemenczén őrizett, s történelmi szempontból igen fontosnak mondható nagybecsű levéltárát, továbbá Mariássy Ferencz és Miklós, Márkusfalván Szepesmegyében őrzött, s az említett családot nem, de más, azokhoz idegen családokat illető s szintén igen becses oklevéltárát adtak át örök megőrzés miatt, melyek ugyancsak felállítottak és évréndben, illető helyeikre beosztattak, az ajándékozó családok czíme és czímere alatt. Eltekintve az örök letéteményektől, a könyvtár anyagának gyűjtése tekintetéből örvendetes azon jelenség, mely a közönség részéről, ajándékok által az intézet irányában nyilvánul, minthogy az intézet tulajdonjoggal 14 lelkes hazafi által, nevezetes számú és fontos tartalmú okiratok, levelek- és pörcsomóhoz jutott. Felsorolandónak vélem e helyütt azon szíves adományozók neveit, kik önzéstelen nagylelkűséggel viselik szívükön az intézet gyarapodását. Ezek: Zim-

mermann Rajmond púchoi gyógyszerész, Rosenfeld Lipót, báró Skrbenszky Fülöp, dr. Ungar Samu Homonnáról, Milecz Béla főgymnasiumi tanár, Györgyi Lajos gombkötő Révkomáromból, Dobler János Budapestről, Gerson Ödön Debreczenből, Ertl Károly budapesti ügyvéd, Trummer József kereskedő Budapestről, gr. Pongrácz Károly honvédezeredes, Zsoldos Ignác Veszprémből, Kibédi Péterffy Kálmán és Marikovszky Béla.

Kellő figyelembe véve a könyvtárnak azon kiváló feladatát, hogy az magyar nemzeti szempontból lehetőleg összegyűjtse a könyvészet körében mindazt, mi a régibb nyomdászat magyar nyelvű termékeire vonatkozik, beható figyelemmel kísérte a könyvtár a bel- és külföldi könyvészeti szaklajstromokat, minek eredményeül hét, részben másodpéldányú, részben unicum gyanánt feltűntethető régi magyar nyomtatvány birtokába vétel útján jutott a könyvtár. Nevezetesen pedig idáig mint unicumok:

1. A' Boldogságos Szűz Az Halállal tusakodók Anyja. Mellyet elsőben deákul kibocsátott az Jézus társaságában levő P. Nádas János. Most pedig megöregbítvén magyarul fordított ugyanazon Jézus társaságában levő P. Jásbrinyi Tamas, Nagy-szombat 1658.

2. Szent Erzsébet asszony élete.

3. Útitárs. Az az Reggel s Estve és egyéb üdőkben gyakorolandó imádságok.

Mint másod példányok:

4. Az nagy Calvinus Jánosnak hiszek egy Istene. Nagy Szombat 1609. Egy keresztyén Predicátortól. S. T. D. P. P.

5. Az Cassai nemzetes tanítóhoz Alvinczi Péter uramhoz iratot öt szép levél. Nyomatott G. S. P. G. V. T. A. MDC. IX.

6. Imádságos könyv. Nagy Szombat 1701 (Pázmán munkái); s végre

7. Az öt szabad Királyi Városoknak felső Magyar országban, Cassának, Lőcsének, Bártfának, Eperjesnek és Szibinnek, Keresztyéni tudományról és hitről való vallás tétele. Cassán 1634; ezen nyomtatványnak még csak egy példánya létezik a British Múzeumban.

A kézirat-gyűjtemény a lefolyt munka évben, számra a mult évi szaporodást 33 darabbal múlja felül, minthogy a jelen munka-évben 100 darabra megy az újonnan szerzett kéziratok

száma, még pedig ajándékozott 30 db., vásároltatott 70 db., de tartalomra nézve is érdekes és fontos példányokat mutathat fel; a többi között: Schmeitzel Lionardo: Acten und Copia; a megcsalatott szerelem gyötrésének áldozatává lett Adolf levelei; Poli árkus: Meleander és Árgirusról való história; a Fáy gyűjteményből XV—XVIII. századból eredő kéziratok; Exemplar Formularum című kézirat; Csokonai Vitéz Mihály kézírata: az istenek osztozása, Virgilius Eneásza Blumauer után.

Múlaszthatlan hivatalos kötelességemnek tartom, a hazafias ajándékozók sorában kiemelni Véghelyi Dezsőt, Banás Jenőt, Fraknói Vilmost, Neumann Károly nyug. lelkészt, Thuránszky Bélát, Hirsch Márk ó-budai rabbit, Jankovics Antal királyi tanácsost kik becses ajándékokkal szaporították a könyvtár kézirati gyűjteményét.

A könyvtár összes anyagának szaporodása a lefolyt munkáévben a következő számokat tünteti fel:

A. Nyomatványok:

Vétel	722 darab (füzet)
Ajándék	235 » »
Köteles példány	2667 »
Összesen	3624 darab.

B. Kéziratok:

Vétel	70 darab
Ajándék	30 »
Osszesen	100 darab.

C. Oklevelek, levelek, percsomó, kézrajz:

Vétel	1195 darab
Ajándék	12424 »
Osszesen	13619 darab

Szaporodott tehát a könyvtár összes anyaga 17343 darabbal; fordítottatott: nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, levelek vásárlására és kötésekre 3082 frt 16 kr.

A könyvtárnak legnagyobb szaporodása volt 1880. szept. 1102 kötettel, levéltára 1881. márcz. 8605 darabbal, legkissebb könyvtári 1881. márcz. 132 köt., a levéltári 1880. április 1 darabbal.

A könyvtári forgalom következőkben tűnik elő.

Olvasók száma 21475, ezek által használt könyvtári anyag száma 41371 nyomtatvány, 2045 kézirat és 8950 oklevél, összesen 52366 darab könyvtári anyag.

A könyvtár látogatása legnagyobb volt októberben 2702 olvasóval, 6252 darab könyvanyagot használva.

A könyvtár belső kezelési és külső helyiségi hiányai és házagai körül eszközölt megfigyelésem alapján, kötelességemnek tartom Méltóságod figyelmét a következőkre, mint olyanokra iránnyozni, melyek czélszerű létesítése egyrészt Méltóságod kezdeményezésétől, másrészt pedig a magas közoktatási m. k. miniszter úr ő nagyméltóságának intézetünk irányában különben is eléggé tapasztalt jóindulatú rendelkezésétől függ.

Mindenekelőtt, fölötte fontosnak és szükségesnek tartom az oklevél-és kéziratár végleges szakszerű lajstromozásának keresztülvitelét, mert csakis így válhat az a tudós szakközönség hasznára; s kielégíthető leendő látogató közönségnek ama igen is méltányos igénye, hogy az oklevél- és kéziratárat a tudományok gyarapítása szempontjából kiaknázhassa. Az ezt illető művelet bár ha évek előtt megkezdett, de minthogy az említett osztályban csak egy egyén munkálkodik: a lajstromozás keresztülvitele a physikai lehetetlenségek sorába tartozott és tartozik, s immár elodázhatlanná lett az oklevéltári személynak mielőbbi szaporítása.

Nem kevésbé fontos még a bútorozatlan könyvtári két teremnek új berendezése, azon nyomós oknál fogva, minthogy a régi, részben festetlen, szüette állványokon immár a könyvek is a moly által megtámadva vannak, daczára az évenkénti többszöri porozás- és tisztogatásnak. Ez ok, eltekintve a két terem disztelenségétől, elegendő arra, hogy a becses könyvtári anyag félhető elpusztulásának eleje vétessék, mi annál is inkább szükséges, mert a könyvmoly elterjedésének a más termekbe is, elejét venni másképen lehetetlen, mint a különben is szüette, régi, disztelen állványoknak újjakali felcserélése által. Óhajtható lenne ez irányban a két terem bebútorozására célzó terveket miha

marább elkészíttetni, hogy a berendezés a magyar kormány jóvá-
hagyása után, gyorsan foganatosíttathassék. Hasonló hiányokban
szenved a »Hírlaposztály« csarnoka is, hol jelenleg egy részben a
kettős példányok vannak letéve; mire nézve ajánlatosnak tartanám,
ha Méltóságod aképen intézkednék, hogy a még meglevő kettős
példányok, melyek legnagyobb része a theologia, antiquált
természettudományi, orvosi munkákra vonatkozik, s vevőjük nem
akad, azok más tanintézeteknek, melyek arra netalán igényt
tarthatnának, elajándékoztassanak, s így e tehertől szabadúlva a
könyvtár, a hírlapi csarnok saját céljának átadathassék, hogy
ez által is a nagybecsű anyag a kutató közönség számára hasz-
navehetővé legyen. Végre a folyó évben előfordult egy könyv-
lopási eset is, mi daczára a folytonos és szigorú felügyeletnek,
bebizonyította a szolgáloményzet számának elégtelenségét, s mel-
lőzhetlenül szükségessé vált, a szolgák számát hovahamarább
legalább egygyel szaporítani, bárha már mostan is ideiglenesen
egy hadastyán alkalmaztatik az olvasó-terem felügyeletére.

A könyvtár történetének, mint egyik kiváló mozzanatát kell
fölemlítenem azon eseményt, hogy Ő császári és királyi fensége
Rudolf trónörökös, midőn a f. é. május havában, nászünnepe
alkalmából, a múzeum egyes osztályait magas látogatásával sze-
rencseltette, s ez alkalommal a könyvtárt is kegyes látogató-
sára méltatja vala: Ő császári királyi fensége a könyvtárőr ké-
résére, nevét a vendégkönyvbe »Rezső« magyarul első ízben ve-
zette be.

Hazai tudósaink, tanáraink, tudománykutatás céljából az
elmúlt munkaévben is részint állandóan, részint vajmi gyakran
használták és látogatták gyűjteményeinket, kik közül kiemelendők
a következők: dr. Haynald Lajos kalocsai bíbornok-érsek, dr.
Ipolyi Arnold besztercebányai püspök, Pulszky Ferencz, dr.
Fraknoi Vilmos, dr. Venczel Gusztáv, Jakab Elek, Goldziher
Ignác, Nagy Imre, Pesty Frigyes, Zsilinszky Mihály, Wolf
György, Beöthy Zsolt, báró Radvánszky Béla, idősb Szinnyey
József, dr. Ballaghi Aladár, dr. Marczali Henrik, Thaly Kál-
mán, Nagy Iván, dr. Szabó Károly, Haan Lajos, Véghelyi De-
zső, dr. Henszlmann Imre, Helfy Ignác, Herman Otto, báró
Nyáry Albert, dr. Römer Flóris, Molnár Aladár, Szilágyi Sán-
dor, Nagy Gyula, dr. Szalay József, dr. Fejérpataky László.

A külföld tudósai közül is többen időztek, tudományos bűvár-
latok szempontjából könyvtárunkban, ezek között ugyanis Jagor
Fr. Berlinből, dr. Alberti boroszlói tanár, Ptaseczky szentpéter-
vári tanár, dr. Hjernē tanár Upsalából, dr. Stassov udvari tanácsos
Szent-Pétervárról, s a bécsi cs. kir. hadi levéltár részéről, a múlt
1880-ik év második felében egy kiküldött cs. kir. katonatiszt,
állandóan kutató az oklevéltárban, Savoyai Eugen történetére
vonatkozólag.

Levelezési, kölcsönzési és tudományos bűvárlati összeköt-
tésben volt a könyvtár a lefolyt munka-évben, a bécsi cs. ki-
rályi udvari, a müncheni, baseli, berlini, dresdai, augsburgi,
krakkói, salzburgi, modenai, prágai és a mülki könyvtárakkal.

A könyvtár anyagának gyarapítását nyomtatványaik meg-
küldése által, a következő hazai és külföldi hivatalok, egyletek,
társulatok, intézetek eszközölték:

1. Budapesti fővárosi statisztikai hivatal.
2. Magyar királyi statisztikai hivatal.
3. Magy. kir. természettudom. társulat.
4. Magy. kir. földtani intézet.
5. Magy. kir. meteorologiai intézet.
6. Erdélyi történelmi társulat Nagy-Szebenben.
7. Magyar földtani társulat.
8. Magyar történelmi társulat.
9. Magyar földrajzi társulat.
10. Erdélyi természettudom. társulat.
11. Székely művelődési egylet.
12. A magyar tudom. akadémia.
13. A bécsi cs. kir. tud. akadémia.
14. Bécsi cs. kir. statiszt. központi bizottság.
15. Bécsi cs. kir. hadi levéltár.
16. Szentpétervári cs. tudom. akadémia.
17. Kieli egyetem.
18. Smithsonian intézet Washingtonban.

A könyvtári személyzet hivatalos foglalkozása mellett, a
tudományok és szépirodalom terén is működővén, munkássága a
lefolyt évről a következőkben foglalható össze.

A. Majláth Béla könyvtárőr:

1. Likava vára történeti rajz: Magyarország s Nagyvilágban 1880. évfoly. 31 szám.
2. Egy magyar követség Svédországban; a Századokban.
3. Egy magyar keleti utazó a XVIII. századból: Vasárnapi Ujság.
4. Adalékok Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárához«, Magyar Könyvszemlében.
5. Janik János. életrajz: Vasárnapi Ujságban.
6. Petőfi Sándor egy kiadatlan költeménye a Vasárnapi Ujságban.
7. Petőfi Sándor kéziratai: Magyar Könyvszemlében.
8. Tanúlmányok Széchenyi István gróf levelezéséből: Magyarország és Nagyvilágban.
9. A chinai porcellánról: Részvét-albumban.
10. Szépirodalmi dolgozatok a Vasárnapi Ujság- és Ország-Világban.

Felolvasást tartott a Régészeti, a magyar történelmi és a földrajzi társulat szakülésein; s mint szerkesztőtárs, szerkesztette a magyarországi Kárpát-egyletnek 1881. évi közlönyét.

B. Barna Ferdinánd t. könyvtárőr:

1. Ósvallásunk fő istenei: Értekezések a nyelv és széptudományok köréből 1881. IX. köt. VII. sz.
2. Ósvallásunk kisebb tényei és áldozati szertartásai: ugyanott. 1881. XI. köt. IX. szám.

C. Csontos János segédőr:

1. Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. IV. közlemény: a Magyar Könyvszemlében.
2. Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz. Ugyanott.
3. Tiprai Tivadar emléke U. o.
4. Beatrix királyné imakönyve Mólkben. U. o.
5. Corvin János két horoskopja Krakkóban. U. o.
6. A jénai Corvin-codex. U. o.
7. Az aquinoi szent Tamás féle codexek bibliographiájához. U. o.

8. Az escuriali codex aureusról. U. o.
9. Vágújhelyi származású kézirat 1423-ból, Prágában. U. o.
10. Hazai vonatkozású ősnymtatványok a berlini könyvpiaczon. U. o.
11. Észrevételek: Volf György, Régi kézírataink oltalma czímű cikkére.
12. Latin Corvin-codexek bibliographiai jegyzéke. U. o.
13. Mit tartunk a kézirat gyanánt nyomtatott könyvekről? U. o.
14. Felolvasást tartott a m. tört. társulatban a müncheni, mölki és krakkói könyvtárak magyarorsz. vonatkozású codexeiről.
15. Munkatársa volt a Codex Diplomaticus Patriusnak.
16. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

D. Dr. Szinnyei József örseged:

1. A finn parasztok: Budapesti Szemle.
  2. Valami a finnekről: Pesti Napló.
  3. A nyelvküzdelmek Finnországban: Hon.
  4. Finnországi képek: Ország-Világ.
  5. Hogy élnek a finn parasztok. Ország-Világ.
  6. Egy kelet-finnországi dialektus ismertetése: Nyelvtudományi közlemények.
  7. Alquist Suomen Kieleu rakennus. Birálat: Nyelvtudom. közlemények.
  8. Nyelvújítási adatok: Magyar Nyelvőr.
  9. Niitä-näitä kielitieteen alalta. Unkarin Album.
  10. Az ezer tó országa.
- Szerkesztette: az Ország-Világ illusztrált lapot.

E. Horváth Ignác díjnok:

1. Összeállította a »Magyar irodalom« című könyvészeti rovatot a »Magyar Könyvszemle« minden számában.

A Magyar Könyvszemle, mint a múzeumi könyvtár kiadványa, alapítva dr. Fraknói Vilmos, akadémiai főtitkár és apátkanonok, s volt múzeumi könyvtárőr által, a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által segélyezve, immár a VI. évfolyamba lépett, mely kitűzött eredeti célját szigorúan követve, gazdag tárbáza lett a tudományos könyvészeti, könyvtártani, irodalomtörténeti, codicologiai adatoknak, miért is az, ismert nevű szak-

Deák Ferencz Horváth István múz. könyvtár-őr érdemeiről 1836-ban. 267

tudósok dolgozatai által, a szakirodalom színvonalán állva, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye, feladatát a lefolyt évben is megjelent 6 füzetben kellőleg betöltötte.

Midőn is az előadottakban összegezve a könyvtárnak egy évi működését, s azt Méltóságodnak tudomására hozni, hivatalos kötelességemnek tartottam, maradtam

Budapesten, 1881. július 1-én

Méltóságos igazgató úrnak
alázatos szolgálója

Majláth Béla
könyvtárőr.

DEÁK FERENCZ BESZÉDE HORVÁTH ISTVÁN MÚZEUMI KÖNYVTÁRŐR ÉRDEMEIRŐL 1836-ban.

Két év mulva lesz Horváth István születésének 100-ik évfordulója s még ma nem mondhatjuk azt, hogy ezen nagy tudósunk tudományos működése, hatása és érdemei irodalmunkban kellően méltányolva volnának. Mi volt ő magyar nemzeti kulturának. ezt logjobban tudják még életben levő tanítványai; mily szolgálatokat tett a magyar tudományos irodalomnak erről tanuszkodnak hátramaradt művei, de hogy mi volt ő a Nemzeti Múzeum könyvtárának hol 34 éven át a könyvtárőri tisztet viselte, ezt ma már csak azok tudják, kiket sorsuk vagy hivatásuk a könyvtár kézírataival behatóan foglalkozni késztet. Könyvtárnoksága a múzeumi könyvtár legtermékenyebb korszakaihoz tartozik, mely magyar történeti, irodalomtörténeti és bibliographiai tekintetben nagy eredményeket mutat fel. Kéziratban maradt különböző munkái 600 kötetet meghaladó külön gyűjteményt képeznek, s maradandó emléket biztosítanak számára. Kiemeljük ezekből »Lexicon Eruditorum Regni Hungariae« című 1843-ig menő munkáját, mely egymaga 248 negyedréti kötetből áll. — De nem bocsátkozunk részletekbe.

Ezúttal csak közölni kívánjuk Kónyi Manó nagybecsű munkájából¹⁾ Deák Ferencz azon beszédét mely Horváth István

¹⁾ Deák Ferencz Beszédei. 1819—1847. Összegyűjtötte Kónyi Manó. Budapest. Franklin-társulat. Magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. — 1882. XII. + 628 lap. Tartalmaz: 184 cikket illetőleg beszédet tájékoztató bevezetésekkel kísérve.

múzeumi könyvtár-őr érdemeinek elismerésével foglalkozik, mert jellemzőnek tartjuk azt, mily találóan itéli meg nagy hazánkfia Horváth István működését.

Az erre vonatkozó fejezet egész terjedelmében így szól:

»Horváth István érdemeinek elismeréséről.

A K. K. és R. R. 1836. január 30-dikán tartott kerületi ülésében fölvetetett a múzeum tárgyában kiküldött kerületi bizottság jelentése, mely egyik pontjában megemlékezvén Horvát Istvánról, a Széchenyi országos könyvtár őreről, mint a ki a tudományok, de kivált a nemzeti nyelv, historia és diplomatika körében szerzett jeles érdemei által, nemcsak a haza, hanem a külföld figyelmét is magára vonta, azon óhajtást fejezte ki hogy Horváth Istvánnak elegendő és tisztességes fizetés rendeltessék, hogy a nyomasztó anyagi gondoktól fölmentve, közérdekű tudományos munkálatait folytatni és bevégezni ideje legyen.

Deák Ferencz: Kifejté mindazt, mivel tartozik a nemzet tudósainak, kik a tudomány, nemzetiség és felvilágosodás ösvényén díszre, boldogságra vezérlik a népeket, mind pedig különösen Horvát István érdemeit; megemlíti, hogy a nemzeti nyelv s nemzetiség ügyében halhatatlan Révaynk után nálánál több érdemmel senki sem dicsekedhetik, hogy jelenleg a pesti tudományos egyetemen két katedrát foglal el, a magyar nyelvet s diplomatikát ritka tudománygyal s pirulás közben legyen mondva, mint supplens tanítván, actuarius a universitásnak, a Széchenyi könyvtár őre, sok egyes munkákkal is kénytelen foglalatatoskodni s mind azért, hogy az éjből is nappalt téve magát, háza népét táplálhassa. Ennyi tömérdek foglalatosság, ennyi gond között lehetetlen, hogy roppant ismereteit akként gyümölcsöztesse maradandólag hazánkknak, mint ezt kevesebb elfoglaltatás között tehetné. Itt tehát az ő jutalmazásával, melyben érdemeinek elismerése a legfőbb rész, kettős czél lesz érve. Egyik, hogy a nemzet megteszi, a mivel tudósainak, önjava tekintetéből is, és másoknak serkentő például tartozik; másik, hogy Horvát Istvánnak mód nyújtatik különböző foglalatosságai közül a terhebbektől megválni, ez áltas más tudós hazánkfiainak is magok alkalmazására utat nyitni s a nemzet roppant hasznára, nemzetisége kifejtésére szánt munkálódását nagyobb hatással folytatni.«

Ezzel kapcsolatban közöljük Deák Ferencz 1836-ik évi követjelentésének azon részét is, mely a M. N. Múzeumra vonatkozik, s szószerint így hangzik:

»A nemzeti múzeumra nézve meghatározták, szavazatunk ellenére, az ország rendei, hogy mivel annak épülete jelenleg majdnem használhatatlan állapotban van, egy új alkalmas és díszes épületnek felállítására közsegedelem formában rendes kivetés útján fölosztandó 500,000 pengőforintok fiztessenek; elhatározták továbbá, hogy a concurrentialis pénztárban levő 200,000 pengőforintnak évenkinti kamatai, melyek az 1827. évi XVII. t. cz. rendelete szerint eddig a Ludovicaea fundusának gyarapítására fordítottak, ezentúl évenkint a nemzeti múzeum pénztárába folyjanak. Jankovich Miklós úr becses gyűjteményének kialakított ára pedig 125,000 pengő forintban szintén kivetés útján legyen megfizetendő. Végre a gr. Ráday nemzetiségnek jeles könyvtárára nézve az végeztetett, hogy ő királyi főhercegsége, országunk nádora, ezen könyvtárnak megvizsgáltatásá: a, sőt ha azt méltónak találja, alku szerinti megszerzésére is megkéressék.

Ugyanekkor tudós és lelkes hazánkfianak Horvát István úrnak, a Széchenyi országos könyvtár őrének, kifáradhatatlan munkássága és roppant ismeretei által a külföldön is köztiszteltet nemzetünkől pedig a hazai történetek, diplomatika és magyar nyelv körül szerzett jeles érdemeivel hálát és köszönetet vívott ki magának, nem annyira jutalmul, mint inkább nemzeti közmeztiszteltetés gyanánt egyedül és egyenesen személyére fizetésén kívül évenkint 2000 pengőforint rendeltetett adatni. Meghatározottatott végre az is, hogy a nemzeti múzeumnak lajstroma elkészítettvén, az egy országos választmány által hitelesíttessék, és mindezen pontok egy külön törvénybe lőnek iktatva.

Megkell itt említenünk nagyméltóságú gróf Illésházy István főasztalnok és nagyméltóságú Pyrker László patriarcha egri érsek uraknak jeles ajándékát is, melylyel a nemzeti múzeumot gazdagították; ugyanis az első dubinczai kastélyában volt becses könyvtárát, a másik pedig 140 darabból álló eredeti képeknek jeles gyűjteményét a nemzeti múzeumnak ajándékozták.«

Vegyes közlemények.

— **A Nemzeti Múzeum Könyvtára**, az utolsó füzet megjelenése óta mintegy 1000 kötet magyarországi vonatkozású földrajzi munkával, térképpel és egy óriási nagyságu magyar felírással földgömbbel részt vett a velencei nemzetközi földrajzi kiállításon s a nemzetközi bíráló-bizottság által elsőrendű díszoklevél által lett kitüntetve.

— **Új állomások szervezése a múzeumi könyvtárban.** A nagymélt. vallás- és közoktatási magy. kir. miniszter úr a jövő évi költségvetésben a nemzeti múzeum könyvtárában három új állomás szervezését hozta javaslatba, melyeket a pénzügyi bizottság el is fogadott. Ezek: egy segédőri (levéltárnoki) állomás 900 frt fizetéssel és 300 frt lakbérrel, továbbá egy írnyi 500 frt fizetéssel és 150 frt lakbérrel és egy szolgálai állomás 300 frt fizetéssel, 60 frt lakbérrel és 60 frt ruhapénzzel. Tekintve, hogy az óriásilag szaporodó könyvtári anyag kezelésére és feldolgozására a jelen tisztii személyzet teljességgel nem elegendő, de a tudományos közönség igényei is oly mérvűek, hogy azokat a mostani tisztii személyzet csak a könyvtári szolgálat hátrányával elégítheti ki, a miniszter úr elhatározását a könyvtár előhaladása érdekében melegen üdvözljük, s az hiszszük, hogy az új állomások égető szükségét fognak pótolni a könyvtárban, azáltal pedig, hogy az 50,000 oklevélből és levélből álló levéltár külön tisztviselőt kap s elvlasztatik a 14,000 kötetben mintegy hatvan ezer munkából álló kéziratoktól el lesz érve az, hogy a könyvtár különböző ágaiban, u. m.: a folyó ügyek, nyilvántartás, könyvfelvétel, kéziratok és oklevelek élén egy-egy szaktisztviselő fog állani, kik, ha kellő segédszeméllyzettel rendelkeznek, a saját szak-

májukban kiváló tevékenységet fejthetnek ki. A könyvtár érdekében óhajtjuk, hogy ezen új állomások ügybuzgó, kötelességérző és öntudatos szakférfiakkal töltsenek be.

— **Oklevéivásárlás.** A Múzeum Könyvtára újabban megvásárolta a Fáy-féle levéltárnak nagy részét, mely a XIII—XVIII századból mintegy 500 oklevelet és levelet tartalmaz. Ezek közt van a mohácsi vész 30 darab. Az oklevelek leginkább Pest és tiszavidéki megyékre vonatkoznak, s főleg családtörténeti és mivelődéstörténeti tekintetben érkesek. Ajánljuk történetbuváraink figyelmébe.

— **Kudora Károlyt** a budapesti egyetem III. osztályu könyvtártisztét a nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úr a Littassi János halálával üresedésbe jött II. osztályu könyvtártisztai állomásra léptette elő s helyébe III. osztályu könyvtártisztté ideiglenesen Szadeczky Lajost ismert fiatal történetbuvárt nevezte ki.

— **A könyvkiállításról.** A jövő évi könyvkiállításra oly nagy mértékben nyilvánul a közönség érdeklődése s a kiállítandó könyvek és kéziratok száma oly nagy, hogy a kiállítás céljaira szánt műcsarnok helyiségei a kiállítandó könyvanyag befogadására nem elegendők. Ennélfogva az intéző körök a kiállítás céljaira az Országos Eszterházy-képtár helyiségeit a M. T. Akadémiában szemelték ki, hova a beérkezett könyvek, kéziratok és csomagok már legközelebb a múzeumi könyvtárból át fognak vitetni. A külföldi könyvtárak közül ekkorig a bécsi császári udvari, a bécsi jezsuiták, a párizsi nemzeti és a besanconi könyvtárak részvétele bizonyos, a többi külföldi könyvtárak részvételét a legjobb reményekkel várjuk. A Nemzeti Múzeum könyvtára a kiállításon 2000-nél több 1711 előtti magyarországi nyomtatvánnyal, 50 ritka kézirattal, 50 kiváló becsű ősnymtatvánnyal és számos régi magyarországi kötéssel lesz képviselve.

— **A budapesti egyetemi könyvtár codexjeinek címjegyzékét** köszönettel vettük. Addig is míg vele behatóbban foglalkozhatunk, megjegyezzük: hogy a címjegyzék 121 8-ad rétü lapon 116 latin, 2 görög, 5 ó-szláv, 9 keleti, 3 német és 8 magyar középkori kéziratot ismertet s négyféle indexxel bír, mely 44 lapot vesz igénybe. A Catalogust a magyar királyi egyetemi nyomda díszesen állította ki.

— **Báró Aczél Péter** igen becses eredeti okmányokkal gyarapította a Nemzeti Múzeum levéltárát. Ezek: az aradi vár 1949. jun. 28-iki capitulációjának ratifikált okmányai a mellékletekkel együtt, melyek hazánk akkori történetéhez nagybecsű adatokat szolgáltatnak.

— **212 adalék Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.** A »Magyar Könyvszemle« jelen kettős füzete Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához a **212-ik** adalékot közli. Ezekből a Nemzeti Múzeum könyvtára (Fraknoi, Majláth, Csontos) közölt 110-et, Szabó Károly 32-öt, a budapesti egyetemi könyvtár (Szinyei és Kudora) 24-et, Dr. Ballagi Aladár 12-öt, Rosty Kálmán 11-et, Ráth György 6-ot, Thaly Kálmán 5-öt, a m. tud. Akadémia könyvtára (Hellebrant Árpád) 3-at, az iglói ev. könyvtár (Pákh Károly) 3-at, a pannonhalmi benczések könyvtára (Magyar Szulpicz) 2-öt, az eperjesi ev. könyvtár (Flórián Jakab) 2-öt, Koncz József 1-et és dr. Kiss Áron 1-et. Ha most ezekből 12-öt a felmerülhetett tévedésekre leszámítunk, marad kerek számban 200 olyan, a mi Szabó Károly munkájából hiányzik s a »Könyvszemlé«-ben jött először nyilvánosságra. Ezen eredményt folyóiratunk a felsorolt munkatársak közreműködésével 4 év alatt érte el. Elérte pedig azon bibliographiai mozgalom hatása alatt, mely Szabó Károly monumentális munkájának megjelenése óta a régi magyar könyvek iránt országszerte nyilvánult. Ha most figyelembe vesszük, hogy Szabó Károly nagybecsű bibliographiájához husz évig gyűjtötte az adatokat, egy évre tehát, mivel a munka közel 2000 könyvet sorol fel, 100 könyvnek felkutatása esik, azt találjuk: hogy neki 4 év alatt egymagának kétszer annyi könyvet kellett felkutatnia, mint a mennyit nekünk most mindnyájunknak, ugyanennyi idő alatt felderíteni sikerült. E körülmény mutatja leginkább munkája kitűnő voltát. Több-kevesebb adalékkal gyarapítjuk, de túlszárnyalni nem fogjuk soha. Reméljük, hogy az adalékokat 300-ig még fölvihetjük, akkor itt lesz az ideje új kiadásról gondoskodni, addig azonban kutassunk serényen mindenfelé tovább.

— **Nagyszigeti Szily Kálmán** a műegyetem rectora a Nemzeti Múzeum levéltárának ajándékozta családi levéltárának azon részét, mely nem vonatkozik szorosan családjára. A becses aján-

dék 14 vastag csomagból áll, melyek 1358—1830-iki időből tartalmaznak okleveleket. Ezek leginkább a dunántúli megyékre vonatkoznak s különösen a hügyei Farkas-család történetéhez nyújtanak adalékokat. Különösen érdekesek Szily József Pest-megye egykori alispánjának statisztikai kimutatásai a XVIII-ik század második feléből, mivel az akkori nemzetgazdasági viszonyokra érdekes világot vetnek. A gyűjtemény rendezése folyamatban van. Megjegyezzük, hogy azt a hazafias ajándékozó a Nemzeti Múzeumnak, egy ünnepélyes formában kiállított adománylevelével kíséretében nyújtotta át.

— **Monyorókeréki német ujságlap 1587-ből.** Weller munkájából tudtuk, hogy Manlius János ambuláns nyomdájában, mely Németujvárott, Monyorókeréken, Varasdon, Siczen és Kereszturon működött, 1587-ben Monyorókeréken egy német ujságlap jelent meg, mely Sasvár basának Szigetvárából 1587-ben aug. 9-én történt kitérését, pusztításait és hadseregének a visszatérés alkalmával Sárkány-Szigete mellett történt elpusztítását írja le. Ezen »Zeytung«-nak monyorókeréki kiadásából, mely ekkorig a legrégibb német ujságlap, a mi hazánkban nyomatott, a bibliographusok ekkorig csak egyetlen egy példányt a müncheni könyvtárban ismertek. E sorok írója tudományos körútjában az olmücsi tanulmányi könyvtárban szerencsés volt ezen ujságlapból egy másik példányt feltalálhatni, melynek megszerzése iránt a múzeumi könyvtár az olmücsi jelenleg tárgyalásokat folytat. Addig is, míg ezen tárgyalások eredményéről olvasóinkat tudósíthatjuk, érdekesnek tartjuk a Zeitung teljes címét a következőkben közölni:

Newe Zeitung a sz Ungern. Auch grundlicher und warhaffter Bericht, welcher massen der Saswar Bascha von Siget sambt andern dreyen Beegen den 9. Augusti dieses 1587 Jars uber die funft Tausendt starck herauszgefallen, ung bei Siebenzehen Dorfer verbrennet ond verheret auch ein guete antzal christen auffgehebt gefenglichen mit sich gefürt aber in jrem zurukzichen bei Sarkan Zigethe ongefehr zwo Meyl Wegs von Kanischa von den vnsern angetroffen und vermittels Gottliche Huelf Ritterlichen feind erlegt worden mit allem circum stantiis auff fleissigist beschriben.

Gedruckt zu Eberaw in Vngern durch Hansen Man-
nel Anno M. D. LXXXVII. — 4 r. 10 számozatlan levél.

Az ujságlap a nyomdásznak van ajánlva. Colophonja: *Geben zu Tschakhäthurm den Neuntzehenden tag ermeltes Monats Augusti Anno 1587. Ewer allzeit dienswilliger Erhard Pöckhl des vilgedachten Heern Georgen Grafen von Serin etc Secretarius.*

— **Rákóczy György ezüstös-aranyos táblájú bibliája.** Ismeretes, hogy a középkorban a pápák, fejedelmek, főpapok és főurak a bibliakötések dolgában mily pazar fényt fejtettek ki. Így, hogy csak egyet említsünk, a müncheni könyvtárban van egy Codex aureus quatuor Evangeliorum a bambergi káptalan középkori könyvtárából, melynek táblái, a rajtok levő drágakövek, boglárók, továbbá az arany és zománcz diszítések miatt, egy millió márka értéket képviselnek. A bibliáról átment a kegyeletes luxus más ájtatossági könyvekre is, milyenek a Missalék, Breviariumok, imakönyvek és mások, úgy, hogy az európai könyvtárakban, e nembn nagyszerű, sokszor mesés értéket képviselő példányokra találunk. Hazánk a legrégebbi ilyenemű könyvtábla: a bizanti lipsanotheca a XI. századból, az esztergomi főkáptalan kincstárában őriztetik, ezután következik a nyitrai káptalan diptichonos könyvtáblája a XIII. századból, Oláh Miklós könyvtáblája drágakövekkel a XVI. századból, a gör. kel. egyházak ezüstös-aranyos bizanti izlésű könyvtáblái diptichonokkal, a Nemzeti Múzeum régiségtárának ezüstös és aranyos könyvtáblái a XVI., XVII. századból és más ilyenemű könyvtáblák a XVI. XVII. századból magánosoknál. Ezekhez járul Rákóczy György aranyos-ezüstös táblájú latin bibliája a XVII-ik századból, melynek emlékét Kemény Simon ingóságainak 1662-ik évi Registruma tartotta fön. — A Magyar Történelmi Tár 1881. IV. füzetében P. Szathmári Károly közölvén Kemény Simon kincstárának jegyzékét ebben a többi közt a következő tételt találjuk: »Egy deák biblia ezüstös-aranyos táblájú öreg Rákóczy-György fejedelem felé.« Ebből megtudjuk, hogy öreg Rákóczy György fejedelem bibliája Kemény Simon kincstárába került, de hogy hova lett innét? ki tudná megmondani.

A M. T. Akadémia legújabb kiadványai:

Magyarország II. József korában. Irta Dr. **Marczali Henrik**. Kiadja a M. T. Akadémia Történelmi Bizottsága. I. kötet. Ára 3 frt.

Gr. Tököly Imre levelei. A gr. Teleki család marosvásárhelyi levélfárából. Sajtó alá rendezte **Deák Farkas**. Kiadja a M. T. Akadémia Tört. Bizottsága 8°. Ára 1 frt 60 kr.

Magyar Történelmi évkönyvek és naplók a XIV—XVII. századokból. (*Gyulafi L. följegyzései. — Martonfalvai J. deák emlékirata. — A Palóczy-Horváth család naplója.*) Közlik **Szabó Károly** és **Sz. Nagy Imre**. Ára 1 frt 80 kr.

A Szeged-Öthalmi ásatásokról. Különösen az ott felfedezett ósmagyar, ó-római és kelta sírokból. Irta **Lenhossék József**. 3 fénynyom. táblával, 7 fametszettel és egy szín. térrajzzal. Ára 2 frt.

A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. Irta **Molnár Aladár**. I. kötet. Ára 3 frt.

A Renaissance kezdete és fejlődése, különös tekintettel hazánk építészeti műemlékeire. Irta **Myskovszky V.** 18 fametszettel. Ára 40 kr.

Az eltűnt régi vármegyék. Irta **Pesty Frigyes**. 2 kötet. Ára 5 frt.

A paraszt vármegye. Irta **Gyártás István**. Ára 30 kr.

A nemzetiségi viszonyok Magyarországon az 1880. évi népszámlálás alapján. Irta **Keleti Károly**. Ára 40 kr.

Az európai vasuti ügy fejleményei és eredményei a magyar magánjog szempontjából. Irta **Wenzel Gusztáv**. Ára 50 kr.

Egyetemünk a középkorban. Irta **Dr. Abel Jenő**. Ára 50 kr.

Tinódi Sebestyén összes művei. 1540 - 1555. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva kiadja **Szilády Áron**. (Régi Magyar Költők Tára III. kötete.) 8-rét. Ára 2 frt.

A Hunnok és Avarok nemzetisége. Irta **Vámbéry Ármin**. Ára 30 kr.

Az aggteleki barlang mint őskori temető Irta **b. Nyáry Jenő**. Képekkel. Ára 3 frt.

Marsigli élete és munkái. Irta **Beliczay Jónás**. Ára 60 kr.

Bethlen Gábor és a svéd diplomácia. Irta **Szilágyi Sándor**. Ára 40 kr.

A magyar kötőszók egyuttal az összetett mondat elmélete. A mellrendelő kötőszók. Jutalmazott pályamunka. Irta **Simonyi Zsigmond**. Ára 1 frt 20 kr.

Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) Irta **Joanovics György**. Ára 30 kr.

Aláírási felhívás

a M. Tud. Akadémia könyvkiadó-vállalatára.

Harmadik cyklus. 1881-től 1883-ig.

A Magyar Tudományos Akadémia a mult év végén könyvkiadó-vállalatának új hároméves cyklusát indította meg. E vállalat megalapításakor az a törekvés vezette, hogy minden irányban megfeleljen feladatának, mely nemcsak a tudományok önálló művelésére, hanem a tudományos ismeretek terjesztésére is irányul. Ennélfogva e vállalatában oly eredeti és fordított munkák kiadását határozta, melyeknek megválasztásában irodalmunk legszembetűnőbb hiányainak és a művelt közönség szükségeinek betöltése legyenek a főszempontok.

Az évi illetmények ezentúl minden esztendő vége felé küldetnek szét.

Az 1881-iki illetményül szétküldött munkák a következők:

Első sorozat. Történelem.

Goldziher Ignác: Az iszlam. Tanulmányok a muhammedán vallás története köréből. Egy kötet. Teljes.

Symonds J. A.: A renaissance Olaszországban. Fordította *Dr. Pulszky Károly*. I. kötet.

Thierry Amadée: A római birodalom külső története. Fordította *Csiky Kálmán*. Egy kötet. Teljes.

E sorozat ára kötve 5 frt 20 kr.

Második sorozat. Irodalom.

Alexander Bernát: Kant élete és munkái. I. kötet.

Szász Károly: A világirodalom épószai. I. kötet.

Taine H. A.: Az angol irodalom története. Ford. *Csiky Gergely*. I. kötet.

E sorozat ára kötve 4 frt 20 kr.

Harmadik sorozat. Jog- és államtudomány.

Laveleye Emil: A kormányformák az ujkori társadalomban. Ford. *Tóth Lőrincz*. Egy kötet. Teljes.

Mayr György: Törvényyszerűség a társadalmi életben. Ford. *Kőrösi József*. Egy kötet. Teljes.

Taine H. A.: A jelenkori Franciaország alakulása. Ford. *Dr. Toldy László*. I. kötet.

E sorozat ára kötve 4 frt 20 kr.

Mind a három sorozat együtt 13 frt 60 kron szereshető meg. Az aláírás egy sorozatra is elfogadtatik, de három évre, azaz 1881—1883-ig kötelező. Egyenként a munkák nem kaphatók.

Részletes programok kívánatra bérmentve küldetnek.

A M. T. Akadémia könyvkiadó hivatala.

*Iskolai értesítők az 1880—81. tanévről.**

- Az **Arad-városi nyilvános polgári iskola** jelentése (9-ik tudósítványa) az 1880—81. tanévről. Közli Simay István. (Arad. Gyulai István. 8-r. 16 l.)
- Az **aradi királyi főgymnasiumnak** és az ezzel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Sváby Pál. (Arad. Gyulai István. 8-r. 128 l.) (Értekezés: A számrendszerek, számnevek és számjegyek. Irta Ábrai Lajos.)
- A **bajai m. kir. állami tanítóképző intézet** értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 29 l.)
- A **zirc-ciszterci rend bajai főgymnasiumának** jelentése az 1880—81. tanévről. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 86 l.) (Értekezés: Magyar névelőnkéről. Irta Májér Alberik.)
- Értesítő a **b.-gyarmati állami elemi népiskola** hetedik évfolyamáról 1880—81. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 16 l.)
- A **b.-gyarmati államilag segélyezett községi polgári fiú s leányiskola** hatodik évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Tomeskó Nándor. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 36 l.)
- (Balázsfalva.) Program'a a gymnasiumul superioru, Preparandiei, Normei si scolei populare de fetitie de in **Blasiu** pre anulu scolasticu 1880—81. (Balázsfalva. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 90 l.) (Értekezés: Eस्पlicarea moderna mechanica a naturei si credinti'a in Ddieu. Irta Gram Sándor.)
- A **bánffy-hunyadi m. kir. állami elemi és felső népiskolák gondnokságának, tanító és tanuló személyzetének kimutatása** az 1880—81. tanévről. Kiadta Pál Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 12 l.)
- A **bártfai kath. kis-gymnasium** 1880—81. tanévi értesítője. Közli Hunka Emánuel. (Kassa. Seharf F. J. 8-r. 32 l.)
- A **békési helv. hitv. VI osztályú reálgymnasium** értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Sélley Péter. (Athenaeum részv.-társ. nyomda. 8-r. 20 l.)
- A **békés-csabai ág. hitv. ev. algymnasium** értesítője 1880—81. (B.-Csaba. Povázszy László. 8-r. 20 l.)
- A **b.-gyulai róm. kath. népiskolák IV. értesítője** az 1880—81. tanév végén. (B.-Gyula. Dobay János. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Egy pár szó az iskolai fegyelemtől és házi nevelésről. Irta Domonkos János.)

*) E rovatban közöljük azon 1880—81. évi iskolai értesítőket, melyek a N. Múzeum könyvtárába ekkorig érkeztek. Szerk.

- Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1880—81. tanévre. Reportu stb. Közli Mihutiu Petru. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 46 l.)
- Beregszász** város államilag segélyezett polgári fiiskolájának betedik évi jelentése 1880—81. Szerk. Katinszky J. (Beregszász. Nagy L. és Sallay Gy. 8-r. 34 l.)
- (**Beszterce** (Erdély) ipariskolájáról e tanévben értesítő nem jelent meg.)
- A **besztercebányai** ág. hitv. ev. V osztályú gymnasium értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Hlavatsek András. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 33 l.) (Értekezések: 1. Rosenauer Károly. 1843—1880. Irta Hlavatsek András. 2. Heinlein Adolf. 1832—1880. Irta Grossmann Tódor Lajos.)
- A **besztercebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szakmáry József. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 60 l.) (Értekezés: Nauzikaa. Homerosz Odyszeájának VI. éneke. Csengeri Jánostól.)
- A **tolna-baranya-somogyi** ág. hitv. ev. egyházmegye **bonyhádi** algymnasiumának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Marhauser Imre. (Pécs. Taizs Mihály. 8-r. 15 l.)
- (**Brád.**) V. Programa a Gimnasiului publicu romanu greco-orientalu din **Bradu** pe anulu scolasticu 1880—81. Publicata de Nicolau Miheltianu. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 17 l.)
- A **brassai** román. kath. főgymnasium értesítője 1880—81. (Brassó. Rómer és Kamner. 8-r. 79 l.) (Értekezés: A víz a természet háztartásában. Irta Czinege István.)
- A **brassói** magy. kir. állami felső leány- és elemi népiskolák VI. értesítője az 1880—81. tanév végén. Kiadta Orbán Ferencz. (Brassó. Gött János. 8-r. 31 l.)
- (**Brassó.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu **Kronstadt** am Schlusse des Schuljahres 1880—81. Veröffentlicht von Johann Vogt. (Brassó. Gött János. 4-r. 86 l.) (Értekezés: Ueber Kohlehydrate. Irta Jüngling Károly.)
- (**Brassó.**) Neunter Jahresbericht der Gewerbeschule in **Kronstadt**, veröffentlicht von Johann Hubbes am Schlusse des Schuljahres 1880—81. (Brassó. Gött János és Henrik. 8-r. 12 l.)
- A **budapesti** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Berecz Antal. (Fanda József. 8-r. 64 l.)
- A **budapesti** II. kerületi községi nyilvános 6 osztályú polgári fiu-iskola VIII. értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 30 l.)
- A **Budapest** fővárosi II. kerületi községi nyilvános polgári leányiskola hatodik tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l.)
- A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) m. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1880—81. iskolai évről. Összeállította Dusóczky Károlyné. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 40 l.)
- A **budapesti** II. ker. állami reáltanodának huszonötödik évi jelentése. Az intézet főnállásának 26-ik évében. Az 1880—81. tanév végén. Szerk. Say Móricz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 81 l.) (Értekezés: Törédek egy keleti utas naplójából. Irta Say Móricz.)
- A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola IX. tudósítványa az 1880—81. tanév végével. Szerk. Weitzenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 25 l.)

- A **Budapest** fővárosi IV. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola XI. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Stojanovits István. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 33 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. (belvárosi) községi nyilvános főreáltanoda huszonhetedik tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Ney Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részvény-társ. 8-r. 92 l.) (Értekezés: A térképek és az iskolai oktatás. Irta Jablonszky János.)
- Tudósítvány a kegyes tanítórendiek **budapesti** főgymnasiumáról az 1880—81. tanévben. (Hunyadi Mátyás» intézet. n. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A geometriai térképzet tapasztalati jellege és az elemző geometria módszere. Irta Schmidt Ágoston.)
- A **Budapest** fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola V. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 37 l.)
- A **budapesti** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Corzan Avendano Gábor. (Poldini Ede és társa. 8-r. 69 l. egy kép.) (Értekezés: Az olympiai ásatások. Irta Keleti Vince.)
- A **Budapest** fővárosi VI. kerületi nyilvános községi polgári fiu-iskola XI. értesítője az 1880—81. tanév végével. Szerk. Roller Mátyás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 39 l.)
- A **budapesti** VI. ker. állami főreáliskolának kilenczedik évi értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Hofer Károly. (Légrády testvérek. 8-r. 85 l.) (Értekezés: Az edényes virágtalanok rendszere. Összeállította Borbás Vince.)
- A **Budapest** fővárosi VII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola nyolcadik tudósítványa az 1880—81. tanév végével. Szerk. Vajdady Ernő. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 30 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (józsefvárosi) községi nyilvános főreáltanoda X. tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Felsmann József. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 108 l.) (Értekezés: A francia nyelvnek a magyar stílusra való hatása a XVIII. században. Irta Könnye Nándor.)
- A **Budapest** fővárosi IX. kerületi községi nyilvános polgári fiu-iskola V. tudósítványa az 1880—81. tanév végén. Szerk. Fillinger Károly. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 34 l.)
- Értesítő a **budapesti** reform. főgymnasiumról az 1880—81. tanévben. Szerk. Vámosy Mihály. (Kocsi Sándor. 8-r. 69 l.) (Értekezés: A középiskolai tanulók nevelése. Irta Bihari Péter.)
- A **budapesti** királyi magyar tudomány-egyetem almanachja 1880—81-ről. (Magy. kir. egyetemi könyvnyomda. 8-r. 120 l.)
- A **budapesti** kereskedelmi akadémia évi jelentése az 1880—81. tanév végén. Közli Lewin Jakab. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Adalékok a nemzetgazdaságtan történetéhez. Irta Földes (Weisz) Béla.)
- A **budapesti** magy. kir. állami elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet 1877/78—1880/81. tanévi értesítője. Összeállította Zirzen Janka. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 32 l.)
- Az angol kisasszonyok **budapesti** intézetének rövid értesítvénye. (Athenaeum részv.-társ. nyomda. 8-r. 8 l.)

- Röser Miklós nyilvános polgári és kereskedelmi iskolája és nevelő-intézetének 1880—81. tanévi értesítője. (Khor és Wein. 8-r. 34 l.)
- Az országos nőképző-egylet tanítóintézetének értesítője az 1880—81. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (Fanda József. 8-r. 44 l.)
- A magyar gazdasszonyok országos egyletének évkönyve 1880—81. (Rudnyánszky A. 8-r. 52 l.)
- A m. kir. tanárképző intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője az 1880—81. időszakról. Közli Bartal Antal. (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 42 l.)
- Az országos köznevelési egyesület nyilvános minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola) nevelő-intézetének értesítője az 1880—81. Közli László Mihály. (Poldini Ede és társa. 8-r. 34 l.)
- Naschitz Sarolta felsőbb helyen 1851-ik évben engedélyezett, és a cs. k. főhatóság által 1857-ik évi november 9-ikén kelt rendelete folytán a magyar királyságban egyetlen nyilvánosnak ismert felső leány-tan- és nevelő-intézetének programja. — Programm stb. (Wodiáner F. nyomdája. 8-r. 16 l.)
- A színészeti tanoda 1880—81. évkönyve a XVII. tanfolyamról. Kiadja az igazgatóság. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 24 l.)
- A **csabrendeki** magy. kir. állami elemi népiskola V. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Gosztony József. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 16 l.)
- A **Csáktornya**-városi államilag segélyezett polgári fiu-iskola kilenczedik évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Valló Vilmos. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 24 l.)
- A **Csáktornya**-városi községi elemi népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. XII. évfoly. Közli Jeney Gusztáv. (Székesfehérvár. Szammer Imre. 8-r. 22 l.)
- II. Értesítés a **csáktornyai** állami tanítóképezdéről. (Athenaeum részv.-társaság. 2-r. 4 l.)
- A **csik-somlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Imets Fülöp Jákó. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 80 l.) (Értekezés: A magyar nemzet királyválasztási és a Habsburgok örökösödési jogának kérdése a mohácsi vészig. Irta Pap András.)
- A **csurgói** helvét hitv. hatosztályú gymnasium XVII. évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Héjas Pál. (Kaposvár. Jenteles Hermann. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Alkalmazkodás az állati életben. Irta Vida Károly.)
- A **debreczeni** városi főreáltanoda értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Gelencei Pál. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A végtelen sorokról. Irta Futó Mihály.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **debreczeni** kisgymnasiumáról az 1880—81. tanévben. Közli Harmath Gergely. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A nemzeti szellem kútforrásai s annak ápolása. Irta Eisenbarth Károly.)
- 1880—81-diki évkönyv a reformátusok **debreczeni** főiskolájának akadémiai tanszakairól. Közli Kassay Sámuel. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 87 l.)
- Jelentés a **debreczeni** helvét hitvallású egyház nyolczosztályú leánynevelő intézetéről az 1880—81. iskolai év végén. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 18 l.)
- A **debreczeni** r. k. elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1880—81. tanév végén. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 16 l.)

- A **deési** államilag segélyezett polgári fiu- és leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Kiadta Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 48 l.)
- Értesítő a **deési** róm. kath. elemi fiu- és leányiskola közvizsgálatairól, tantárgyairól s létszámáról az 1880—81. tanév végével. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** községi elemi iskolák közvizsgálatainak értesítője az 1881—81. tanévről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** ev. ref. elemi fiu-iskola II. osztályának közvizsgálata tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1880—81. tanévről. Kiadta Incze Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 2 l.)
- Értesítés a **deési** ev. reform. elemi leányiskola személyzetéről, tantárgyairól az 1880—81. tanévben. Kiadta Nagy Benedek. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési** ev. ref. elemi fiu-iskola közvizsgálatainak tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1880—81. tanévről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **dévai** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Matusik Nep. János. (Kolozsvár. K. Pap Miklós. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Faraday. Irta Darvai Móricz.)
- Rendezett tanácsú **Dobsina** bányaváros közs. népiskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 16 l.)
- Az **egri** érseki róm. kath. fi-tanító-képzőintézet értesítője az 1880—81. tanévről. (Eger. Érseki lyceumi nyomda 8-r. 24 l.)
- A **cisterci** rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője 1880—81. iskolai évről. (Eger. Érseki lyceumi nyomd. 8-r. 100 l.) (Értekezés: A lélektan köréből. Irta Szabó Ignác.)
- Az **egri** érseki joglyceum évkönyve az 1880—81. tanévről. I. évi folyam. (Eger. Érseki lyceumi nyomda. 8-r. 74 l.) (Értekezés: A jog alapja és kútforrása. tekintettel a scholasticusokra. Irta Danielik János.)
- Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 128 l.) (Értekezés: Eperjes szab. kir. város levéltárában található nevezetesebb okiratok ismertetése. Irta Lasztóczy László.)
- Az **eperjesi** evang. ker. collegium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli az igazgató. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 87 l.) (Értekezés: Magyarország nagy-pikkelyröpüinek (macrolepidoptera) faunájára vonatkozó új adatok. Irta Husz Ármin.)
- Az **érsekújvári** róm. kath. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Jegyzetek a természetrajzból. Irta Jakubovich János.)
- (Eszék.) Izvišće o kr. velikoj realci u Osieku koncem školske godine 1880—81. (Eszék. Pfeiffer J. 8-r. 97 l.) (Értekezés: O certanju mreža za geografske karte. Irta Segen Dávid.)
- Értesítő a **pannonhalmi** szent Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. Közli Fehér Ipoly. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 135 l.) (Értekezés: A magyarországi középiskolák programmértekezései. 1851—1880. Irta Bors Mihály.)
- Sz. kir. **esztergomvárosi** nyilvános reáltanoda 1880—81. tanévi értesítője Közli

- az igazgatóság. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 45 l.) (Értekezés: Phylloxera vastatrix. Irta Kaán János.)
- A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium VI. értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Töreky Gábor. (Fehértemplom. Hepke Tibold. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Fehértemplom vidékének földtani viszonyai. Irta Still Nándor.)
- A **felső-lővői** ágost. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde s reálgymnasium) értesítője az 1880—81. tanévről. Programm stb. (Szombathely. Seiler Henrik. 4-r. 52 l.) (Értekezés: Grundlehren der orthogonalen Projection von Raumbildern nebst Anwendung. Irta Höllig K.)
- (**Fiume**) Classificazione degli scolari della civica scuola popolare in **Drenova** (Fiume.) alla chiesa dell' anno scolastico 1880—81. (Fiume. Karletzky Ferencz. 8-r. 8 l.)
- (**Fiume.**) Izvješće kralj. velike gimnazije na Rieci (Fiume) koncem školske godine 1880—81. (Zagreb. »Narodnih Novinah« nyomdája. 8-r. 144 l.) (Értekezés: Kako se aorist tvori u raznih indoevropskih jezicih s osobitim obzirom na aorist slavenski poimence hrvatski. Irta Strohal R.)
- A **galgóczi** államilag segélyezett polgári fi- és leányiskola negyedik értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Orbók Mór. (Pozsony. Wigand K. F. 8-r. 66 l.)
- A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiu-iskola VI. értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 32 l.)
- A **Gyöngyös városi** kath. nagygynasium értesítvénye az 1880—81. tanévről. Közli Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Kohn Mór. 8-r. 31 l.)
- A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 18 l.)
- Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 235 l.) (Értekezés: Győrmegeye és város anyagi műveltségtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére 1000—1301. Irta Villányi Szaniszló.)
- A **győri** magy. kir. állami főreáliskola 8-ik évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Sauerwein Gézáné. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Az 1867-iki kiegyezés és a koronázás. Irta Novák Antal.)
- A **győri** magy. kir. állami tanítónőképző-intézet második értesítője az 1878—79., 1879—80. és 1880—81. tanévekről. Szerk. Kasztner Janka. (Győr-Sziget. Gross Gusztáv. 8-r. 76 l.)
- A **gyula-fehérvári** róm. kath. nagygynasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Gyula-Fehérvár. Klüger Bernát. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A tenger befolyása az emberiség művelődésére. Irta Soó Gáspár.)
- A **h-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolt algymnasium V. évi értesítője az 1880—81. tanévről. Szerkesztő Kovács Gábor. (Debreezen. Városi nyomda. 8-r. 28 l.)
- A **hód-mezővásárhelyi** reformált főgymnasium 1880—81. tanévi értesítője. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A mennyiségtan tanításáról. Irta Halmi János.)
- Az **iglói** ág. hitv. ev. főgymnasium évi jelentése az 1880—81. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Az 1873-tól

- 1880-ig terjedő időközben Szepes-Iglón észlelt időjárás főmozzanatai. Irta Geyer G. Gyula.)
- Az **ipolysági** államilag segélyezett községi polgári leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Varga Berta. (Magy kir. egyet. nyomda. 8-r. 12 l.)
- A **jászberényi** ker. kath. főgymnasium évi értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Szalay Iván. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A mohácsi veszedelem. Irta Sápy József.)
- A Jézus-társasági **kalocsai** érseki főgymnasium értesítője az 1880—81. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 71 l.) (Értekezés: A mikroszkop története. Irta Tóth Mike.)
- A **kalocsai** városi fi- és pusztaí vegyes osztályú róm. kath. elemi népiskolákba járó tanoncok érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 4-r. 11 l.)
- A miasszonyunkról nevezett szegény iskolanénék vezetése alatt álló **kalocsai** érseki leánytanodába járó leányoknak érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 6 l.)
- Névsora a J. t. **kalocsai** érseki finevelő intézet vagyis Stephanaeum növendékeinek 1880—81. tanévben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 4 l.)
- A **kaposvári** államgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Kaposvár. Jeitelles Herman. 8-r. 65 l.) (Értekezés: A nevelés és oktatás az ó-görögöknél. Irta Czuprák Elek.)
- A **karczagi** 4 osztályú ref. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Kovács Imre. (Karczag. Spitzer S. 8-r. 24 l.)
- A jászóvári premontrei kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi jelentése az 1880—81. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. Pannonia-könyvnyomda. 8-r. 104 l.) (Értekezés: A melegevzetés. Irta Fábry E.)
- A Sz. Orsolyáról nevezett **kassai** apácák klostromában levő róm. kath. tanítónőképző intézet 1880—81. tanévi értesítője. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 32 l.)
- Kassa** szab. királyi város községi polgári fiu- és leányiskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mártonfy Márton. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A mire a napsugár megtanít. Irta Szikay Béla.)
- A **kassai** állami gépészeti közép ipar-iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szakkay József. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Iparunk fejlődésének akadályai és a nevelés. Irta Lekly Gyula.)
- A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 72 l.) (Értekezés: Az anyagról. Irta Lúcz Ignác.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Pollák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Néhány jellemvonás a jogtudós Scaevolákról. Irta Farkas József.)
- A **kecskeméti** magy. kir. állami főreáltanoda 1880—81. évi értesítője. Kiadta Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 44 l.)
- A **kecskeméti** reform. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1880—81. Hatodik évfolyam. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 39 l.)
- Értesítője a **kecskeméti** ref. lyceumról 1880—81. Szerk. Csabay Imre. (Kecse-

- mét. Sziládi Lajos. 8-r. 54 l.) (Értekezés: A természetrajz tanítása középiskoláinkban. Irta Szakács István.)
- A kecskeméti községi polgári leányiskola VI. értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Pásthly Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 36 l.) (Értekezés: A nevelés körül tapasztalható gyakoribb hibák. Irta Pásthly Károly.)
- A Kecskemét városi gazdasági szakosztályllyal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Máté Sándor. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 23 l.)
- A késmárki evang. kerületi lyceum értesítője az 1880—81. évre. Közli Palcsó István. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 44 l.)
- A keszthelyi közs. elemi népiskola 1880—81. évi értesítője. Szerk. Révai Miksa (Keszthely. Sógor György. 8-r. 15 l.)
- A Keszthely városi államilag segélyezett polgári fiú-iskola IX. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Wiese K. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 16 l.)
- A keszthelyi kath. kisgymnasium értesítője 1880—81. Közli Lipp Vilmos. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 48 l.) (Értekezés: 1. A szülékhez. Irta Lipp Vilmos. 2. A fény általában és néhány nevezetesebb fénytani tünemény. Irta Réthy Gyula.)
- A minorita tanítórendiek vezetése alatt álló kézdívásárhely-kantai róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanév végén. (Kézdi-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 30 l.) (Értekezés: Augustus uralkodásának befolyása a tudományok későbbi hanyatlására és az erkölcsök súlyedésére. Irta Sziijjártó Izidor.)
- A kis-kun-halasi hely. hitv. lyceum értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Bittermann Andor. 8-r. 40 l.)
- A kisvárdai állami elemi népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kisvárdá. Berger Ignác. 8-r. 25 l.)
- A kolozs-monostori magy. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1880—81. tanévről. (XII. tanév. 7-ik szám.) Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 68 l.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló kolozsvári róm. kath. főgymnasium 1880—81. tanévi értesítője. Közli Várady Móríz (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A tekintély elve nevelésünkben tekintettel családi életünkre. Irta Nagy Alajos.)
- A kolozsvári evang. ref. collegium értesítője az 1880—81. évről. Szerk. Debreczeni József. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 74 l.)
- Értesítő a Kolozsvár városi államilag segélyezett felsőbb leányiskola 1880—81. iskolai évről. Kiadja a felügyelő bizottság. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 35 l.)
- X. értesítő a kolozsvári m. kir. áll. tanítóképezde tizedik évéről. 1880—81. Összeállította Paal Ferencz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 46 l.)
- A kolozsvári állami segélyt élvező és nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola I. értesítője az 1878—81. tan évekről. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 68 l.)
- A Kolozsvár városi nyilv. községi polgári fiú-iskola első értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Deák József. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 36 l.)
- A kolozsvári magy. kir. »Ferencz-József« tudomány-egyetem almanachja 1880—1881-ről. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 52 l.)

- (Kolozsvár.) Értesítő az unitarius vallás-közönség iskoláiról az 1880—81. tanévben. Szerk. Kovács János. II. évfoly. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 88 l.)
- A **körmöczbányai** sz. kir. város községi elemi fi- és leánytanoda értesítője az 1880—81. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 11 l.)
- A **körmöczbányai** m. kir. állami főreáltanoda XI. évi értesítője 1880—81. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 142 l.) (Értekezés: A körmöczbányai első, vagyis városi protestans gymnasium története a XVI. és XVII. században. Irta Schröder Károly.)
- (A **köszegi** polgári iskolának e tanévi értesítője nem jelent meg.)
- Értesítő a **köszegi** kath. kis-gymnasiumról 1880—81. Szerkeszté Stern Pál. (Köszeg. Feigl Frigyes. 8-r. 31 l.) (Értekezés: A szépérezék nevelésének fontossága. Irta Kemény Hugó.)
- A **kun-félegyházi** m. kir. állami tanítóképzde értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Samu József. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 31 l.)
- A **kunszentmiklósi** reform. gymnasium értesítője 1880—81. iskolai évről. (Kocsis Sándor. 8-r. 20 l.)
- A **lévai** kegyes-tanítórendi kis-gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szabady Gyula. (Léva. Dukesz Lipót. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Zrinyi Miklós. Irta Cserhalmy József.)
- A **losonezi** áll. elemi iskola értesítője az 1880—81. tanévről. V. évfolyam. Közli Vilt József. (Losonez. Náray J. A. 8-r. 14 l.)
- A **losonezi** magy. kir. állami tanítóképző intézet értesítője az 1880—81. tanévről. XII. szám. Közli Zajzon Dénes. (Losonez. Náray J. A. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Terray Károly emlékezete. Irta Sneff János.)
- A **losonezi** m. kir. állami főgymnasium értesítője 1880—81. Közli Kuncz Elek. Losonez. Roth Simon. 8-r. 91 l. (Értekezés: Néhány nagyobb anachronismus Vergilius Aeneisében. Irta Burián János.)
- A **löcsei** kir. kath. főgymnasium 1880—81. értesítője. Szerk. Halász László. (Löcse. Reiss József. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Néhány szó Arany Jánosnak »Az elvezett alkotmány« című vig eposzáról. Irta Behyna Gyula.)
- A **löcsei** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. XII. szám. (Löcse. Reiss József. 8-r. 63 l.) (Értekezés: 1. Tisztujítás Löcsein a XVI—XVII. században és vonások a városi hatóság hajdani életéből. Irta Demkó Kálmán. 2. Azon légkörbeli tényezők megismertetése, melyek a földkéreg configurációjának létrehozásánál mechanikailag működnek. Irta Róth Samu.)
- A **lugosi** róm. kath. magyar főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Billmann Márton. (Lugos. Wenczely J. 8-r. 38 l.) (Értekezés: Az attikai eskü, kapcsolatban a demokrácia több intézményével. Irta Pintér Ede.)
- A **magyar-láposi** állami elemi népiskola tantárgyai, fiu- és leányöndevendékei s tanítói személyzetének az 1880—81. iskolai évről kimutatása, valamint az év végén tartandó közvizsgálatok rendje. Kiadta Lebedi János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **magyar-óvári** községi népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Merényi Kálmán. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 11 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **magyar-óvári** algymsnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 48 l.) (Értekezések:

- A hazugságnak mikénti kiirtása a gyermeki szívből. Irta Oszwald Béla A latin fordítás és elemzés az I. és II. osztályban. Irta Drajkó Béla.)
- A **magyar-óvári** magy. kir. gazdasági akadémia az 1880—81. tanévben. (Pozsony. Wigand. F. K. 8-r. 26 l.)
- Értesítő a **máramaros-szigeti** kegyes tanítórendi algymnasiumról az 1880—81. tanév végén. (M.-Sziget. »Máramaros« részv.-nyomda. 8-r. 29 l.) (Értekezés: Simonchicz Ince. 1750—1807. Irta Janky Károly.)
- A **máramaros-szigeti** áll. tanítóképezde 1880—81. tanévi értesítője. Közli Maes-kásy Sándor. (M.-Sziget. »Máramaros« részv.-nyomda. 8-r. 39 l.) (Értekezés: Philantropinismus és humanismus. Irta Maes-kásy Sándor.)
- A **máramaros-szigeti** m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1880—81. tanévről. IV. évfolyam. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. Részv.-társ.-nyomda. 8-r. 40 l.)
- A **marosvásárhelyi** ev. ref. collegium értesítője az 1880—81. iskolai évről. Szerk. Páll Károly. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 74 l.)
- (**Medgyes.**) Programm des ev. Gymnasiums A. B. zu Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1880—81. Veröffentlicht von Carl Heinrich. (Medgyes. Reissenberger G. A. 4-r. 88 l.) (Értekezés: Wie und welchem Umfange ist die ebene Trigonometrie an unsern Gymnasien zu betreiben? Irta Schotsch Frigyes.)
- A **mezőtúri** reformált gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Bodo lay László. (Mező-Túr. Gyikó K. 8-r. 84 l.) (Értekezés: Kisfaludy Károly kora s hatása különösen a magyar színműirodalomra. Irta Füredi Lajos.)
- A **miskolczi** ág. hitv. ev. algymnasium és elemi iskolák értesítője az 1880—81. iskolai évről. Közlik: Horvát Sándor és Sturmman Andor. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 30 l.)
- Értesítő a **miskolczi** hely. hitv. lyceumról az 1880—81. tanévben. Szerk. Veskóy Zs. Jenő. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 30 l.) (Értekezés: A természeti tudományok álláspontja az emberrel szemben. Irta Veskóy Zs. J.)
- A **miskolczi** minorita-rendi kis-gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Miskolcz. Sártory István özv. 8-r. 32 l.) (Értekezés: A tornázás történelme. (Folytatás.) Irta Bajay Amand.)
- A **Modor** városi államilag segélyezett nyilvános polgári fiu- és leány-iskola hatodik értesítője az 1880—81. tanév végén. Közli Baltzár Ágoston. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 15 l.)
- Munkács** város községi iskolájának értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Sárkány Gábor. VII. évfolyam. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 52 l.)
- A **munkácsi** m. kir. állami gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Frankovich Sándor. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A helyes irányú nevelésről.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **nagybányai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Zsuffa Faustin. (Nagybánya. Molnár testvérek. 8-r. 80 l.) (Értekezés: Nagy Sándor, mint ember s király. Irta Németh Kálmán.)
- A **nagy-becskereki** községi nép- és ipariskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Peczl János (N.-Becskerek. Pleitz Ferencz. 8-r. 52 l.)

- Értesítő a **nagy-becskerek**i főgymnasiumról az 1880–81. tanév végén. Közli Arányi Béla. (Nagy-Becskek. Pleitz Ferencz. 8-r. 87 l.) (Értekezés: Az állag fogalma az ujkori philosophiában. Irta Martin Péter.)
- A **nagy-enyedi** ev. ref. »Bethlen-főtanoda« 1880–81. tanévi értesítője. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 127 l.)
- A **nagy-kállói** magy. kir. állami főreáliskola értesítője 1880–81. tanévről. Közli Schurina István. (Nyiregyháza Píringér és Jóba. 8-r. 61 l.) (Értekezés: A méh. Irták Dudinszky Emil és Kiss Rezső.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 73 l.) (Értekezés: A jellem és a jellemképzés vázlatja. Irta Szabó Ferencz.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Magyarász Incze. (Nagy-Károly. Gönyei József. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Mikor kezdte írni és milyen sorrendben írta Horatius leveleit? Irta Mészáros Alajos.)
- A **nagy-kikindai** algymnasium értesítője az 1880–81. tanévben. Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kanizsa. Jokly Lipót. 8-r. 32 l.)
- Értesítő a **nagy-kőrösi** ref. tanítóképző-intézet és népiskolák állásáról az 1880–1881. tanévben. Összeállította Magyar Antal. (Nagy-Kőrös. Ottinger E. 8-r. 20 l.)
- Tudósítás a helv. hitv. **nagy-kőrösi** főgymnasiumról az 1880–81. tanévben. Szerk. Ádám Gerzson. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8-r. 36 l.)
- A **nagy-rőczei** államilag segélyezett községi nyilvános polgári iskola V. értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Rőczey István. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 36 l.)
- A **n-szalontai** polgári iskolával összekötött felekezeti jelleg nélküli algymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Kovács István. (Markus Samu. 8-r. 24 l.)
- A **nagy-szebeni** állami főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévben. Szerk. Veress Ignác. (Nagy-Szeben. Steinhausen Tivadar örökösei. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Nonnus Panopolis »Metaphrasis«-a. Irta Tóth Sándor.)
- (**Nagy-Szeben.**) Programm des ev. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule, sowie der ev. Bürgerschule A. B. zu **Hermannstadt** für das Schuljahr 1880–81. Veröffentlicht von Moritz Guist. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 84 l.) (Értekezés: Wie soll der Unterricht in magyarischer Sprache an unsern Mittelschulen eingerichtet werden. Irta Kloesz Viktor.)
- (**Nagy-Szeben.**) Neunter Jahresbericht der Gewerbeschule in **Hermannstadt** veröffentlicht von Karl Albrich am Schlusse des Schuljahres 1880–81. (Nagy-Szeben. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Leitfaden für den Unterricht in der Geographie von Oesterreich Ungarn. Irta Schuller Gusztáv.)
- A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 79 l.) (Az érseki főgymnasium könyvtárának czimjegyzéke. III. Közlés.)
- A **nagyvárad**i m. kir. állami főreáltanoda értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Vidovich Bonaventura. (Nagyvárad. Hollós Jenő. 8-r. 66 l.) (Értekezés: A zene a nevelésben. Irta Vajda Viktor.)
- A **nagyvárad**i kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1880–81-ről. Hetedik évfolyam. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 55 l.)

- A **nyiregyházi** ág. hitv. ev. hatosztályú gymnasium XVII. értesítője az 1880–81. iskolai évről. Közli Kovács János. (Nyiregyháza. A »Szabolcsmegyei Közlöny« nyomdája. 8-r. 25 l.)
- A **nyitrai** rón. kath. főgymnasium 1880–81. tanévi tudósítványa. Közli Csósz Imre. (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Az encyklopedisták és befolyásuk Franciaország vallásérkölcsi, társadalmi és politikai életére. Irta Bartos József.)
- Ó-Kanizsa** mezőváros területén létező összes róm. kath., gör. kel. és izr. nyilvános elemi népiskolák és községi kisednevelő intézetek értesítője az 1880–81. tanévről. Szerk. Katona Sándor. XV. évfolyam. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 36 l.)
- Az **oravicabányai** államilag segélyezett községi nyilvános magyar polgári fiúiskola IV. értesítője az 1880–81. iskolaévről. Közli Bilszky Ferencz. (Oravicabánya. Wunder Gyula. 8-r. 21 l.)
- A **pancsovai** magy. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Torda György. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Nehány test és sík tehetetlenségi nyomatakának meghatározása. Irta Utry János.)
- Értesítő a pannonhalmi sz.-Benedek-rend **pápai** kis-gymnasiumáról az 1880–81. tanév végén. Közli Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Róma kormányzata különösen a köztársaság alatt. Irta Schultz Vendel.)
- A dunántúli ref. egyházkerület **pápai** főiskolájának értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Boesor István. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A birtok és védelme. Irta Karsa István.)
- A **pécsi** magy. kir. állami főreáltanoda évi értesítője az 1880–81. tanév végén. Közli Vész Albert. (Pécs. Ramazetter K. 8-r. 89 l.) (Értekezés: Természettudományi tanulmányok. Irta Dischka Győző.)
- A cisterci rend **pécsi** kath. főgymnasiumának értesítője az 1880–81. tanévre. Közli Szalay Alfréd. (Pécs. Ifj. Madarász Endre. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Virág Benedek mint költő és történetíró. Irta Ács Egyed.)
- A **podolini** kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló róm. kath. kis-gymnasium értesítője az 1880–81. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 16 l.)
- A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. évben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Stampfel, Éder és társai. 8-r. 68 l.) (Értekezések: 1. Caesar munkái a gymnasiumban. Irta Dávid István. 2. A diaetékák. Irta Krajnyák Ede.)
- A **pozsonyi** ág. hitv. ev. főiskola értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Horatius ars poetikája céljáról és szerkezetéről. Irta Markusovszky Sámuel.)
- Pozsony** szab. kir. városa vegyes vallású főreáliskolájának értesítője az 1880–81. iskolaévről. Közli Samarjay Mihály. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 54 l.) (Értekezés: A másodrendű küpfelületek síkmetszései központi vetületben. Irta Klug Lipót.)
- A **pozsonyi** magy. kir. állami tanítónő-képzőintézet X. értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Uhr Józsa. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 32 l.)

- Urbauer Malvin enged. hatosztályú elemi- és négyosztályú polgári iskolájának (és felsőbb leánynevelő intézetének) értesítője. **Pozsony**. Programm stb. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 12 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 30 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Furdek Nándor. (Nyitra. Schempek Ede. 8-r. 52 l.) (Értekezés: Tanintézetünk történelmének vázlata 1666-tól napjainkig. Irta Kádek István.)
- A **rettegi** állami népiskola 1880—81. tanévi értesítője. Kiadta Szentpétery János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 10 l.)
- Értesítő a pannonhalmi sz. Benedek-rend **rév-komáromi** kath. kis-gymnasiumáról az 1880—81. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 74 l.) (Értekezés: A kereszténység meghonosodása Magyarországon.)
- A **Rév-Komárom** városi zene-iskola 1880—81. értesítője. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1880—81. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fi-iskoláról az 1880—81. év végén. Kiadja az iskolaszék. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Szab. kir. **Rév-Komárom** városi községi népiskolájának évkönyve az 1880—81. tanévről. Szerk. Sipos Elek. XII. évf. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 80 l.)
- A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipar-iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Törköly József. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 20 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsashegyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanév végén. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 44 l.) (Értekezés: Az iskola a nevelés második színhelye, és mily módon iparkodik az ifjúság érzelmeire hatni. Irta Krasznayánszky Károly.)
- A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Kisfaludy Sándor költészete. Irta Heffler Konrád.)
- Értesítő a **rozsnyói** ágost. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1880—81. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 24 l.)
- A **sajó-gömöri** III. osztály evang. esperességi algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Bencez Soma. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 8 l.)
- Jelentés a **sárospataki** reform. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 1880—81. iskolai évre. XXV. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld B. 8-r. 128 l.)
- A **sárospataki** állami tanítóképezde értesítője az 1879—80. és 1880—81. tanévekről. Összeállította Dezső Lajos. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 48 l.) (Értekezés: Comenius Amos János Magyarországon. Irta Dezső Lajos.)
- A **sátoralja-ujhelyi** három osztályú róm. kath. elemi népiskolába járó ifjúságnak értesítője az 1880—81. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r. 17 l.)
- (**Sátor-Alja-Ujhely.**) Horváth Endre és neje Riel Flóra nőnevelő-intézetének értesítője az 1889—81. tanévről. (S.-A.-Ujhely. »Zemplén« gyorssajtó. 8-r. 9 l.)

- A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** róm. kath. nagygymsnasium értesítője az 1880—81. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda 8-r. 46 l.) (Értekezés: Küzdés a szépért. Irta Kovács János.)
- (**Segesvár.**) Programm des ev. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** und der damit verbundenen Lehr-Anstalten 1880—81. Veröffentlicht von Daniel Höhr. (Segesvár. Horeth J. 4-r. 188 l.) (Értekezés: Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg. Összeállították: Berwerth V. és Fabini T. II. rész.)
- A **selmeczbányai** kir. kath. nagygymsnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Müllner Pál. (Selmeczbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 57 l.) (Értekezés: Az emlékező tehetségről. Irta Szlamka Elek.)
- A **selmeczbányai** ágost. hitv. ev. kerül. lyceum értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Breznyik János. (Selmeczbánya. Joerges Á. özv. 8-r. 37 l.)
- A **somorjai** államilag segélyezett polg. fiu- és felső leányiskola IX. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Steierlein Gábor. (Pozsony. Angermayer K. 8-r. 23 l.)
- A **soproni** háziipar-iskola harmadik 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Schranz Mihály. Dritter Jahresbericht stb. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 50 l.)
- A **Sopron** szab. kir. városi felső leánytanodának 10-ik 1880—81. tanévi értesítője. Szerk. Jausz György. Zehnter Jahres-Bericht stb. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Hazai felsőbb leányiskoláink művelési czélja különös tekintettel a helyi viszonyokra. Irta Jausz György.)
- A **soproni** magyar kir. állami főreáliskola 6-dik évi értesítője 1880—81. Közli Salamin Leo. (Sopron. Reichard és Litfass. 8-r. 49 l.)
- Tudósítvány a **soproni** ágost. hitv. evang. kerületi tanítóképezdéről az 1880—81. iskolai évben. (Sopron. Romwalter Károly. 4-r. 15 l.)
- (**Sopron.**) Csöndes J. Ferencz nyilvános jogu nevelő- és tanintézetének értesítője az 1880—81. iskolaévről. (Sopron. Romwalter Károly. 8-r. 36 l.)
- ~ **Sümegeh** városi róm. kath. elemi tanoda értesítője az 1880—81. tanévről. (Pápa. Nobel Ármin. 8-r. 19 l.)
- A **Sümegeh**-városi államilag segélyezett reáliskola XXIV. értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanfy József. 8-r. 107 l.) (Értekezés: A sümegehi reáliskola könyvtárának névjegyzéke 1881-ben. Irta Hauszer János.)
- A **szabadkai** városi főgymsnasium értesítője az 1880—81. tanévre. (Szabadka. Schlesinger Sándor. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Cicero. Irta Jámbor Pál.)
- A **szabadkai** m. kir. állami tanítónőképezde értesítője az 1878—79, 1879—80. 1880—81. tanévekre. Összeállította Kossa Károlyné. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 66 l.)
- A **szakolczai** kir. kath. algymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Lukavszky Alajos. (Szakoleza. Skarnitzl József örökösei. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Szakoleza város multjára vonatkozó levéltári adatok. Irta Franzen Alajos.)
- A **szakolczai** községi elemi néptanoda ifjúságának érdemsorozata 1880—81. tanévben. (Szakoleza. Skarnitzl József. 4-r. 18 l.)
- A **szakolczai** községi felső leánynépiszkola harmadik értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Kopesay János. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 24 l.) (Értekezés: A leányok neveléséről. Irta Szmida Antonia.)

- A **Szamosújvár** városi örmény kath. nyilvános algymnasium tudósítványa az az 1880–81. tanév végén. (Szamosújvár. Gör.-kath. egyházmegyei nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A foraminiferák szerepe a földfejlődés történetében. Irta Mártonfi Lajos.)
- A békési ág. hitv. ev. egyházmegye patronatusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi jelentése 1880–81-ről. Közli Tatay István. (Gyula. Dobay János. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Költészettani tankönyvek főgymnasiumunkban. Irta Moravesik G.)
- (**Szász-Régen.**) Programm des evang. Unter-Realgymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in **Sächsisch-Regen** am Schlusse des Schuljahres 1880–81. Veröffentlicht von Wilhelm Hellwig. (Nagy-Szeben. Kraft W. 4-r. 43 l.) (Értekezés: Beiträge welche C. J. Caesar in seinen Commentarien »De Bello Gallico« zur Ethnologie der Germanen liefert. Irta Böhm Dávid.)
- (**Szász-Sebes.**) Programm des evangelischen Unter-Gymnasiums und der damit verbundenen Lehranstalten in **Mühlbach** (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1880–81. veröffentlicht von J. Wolff. (Nagy-Szeben. Filtseh S. 4-r. 42 l.) (Értekezés: Deutsche Ortsnamen in Siebenbürgen. (Fortsetzung.) Irta Wolff.)
- A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1880–81. évi értesítője. (Szatmár. A »Szabad sajtó« könyvnyomda. 8-r. 38 l.)
- A **szatmár-németi** helv. hitv. gymnasium 1880–81. évi (XI-ik) értesítője. Közli Becsek Sándor. (Szatmár. Nagy Lajos. 8-r. 44 l.)
- A **szegedi** állami főreáltanoda értesítvénye az 1880–81. tanévről. Közli Hoffer Endre. (Szeged. Endrényi Lajos. 8-r. 31 l.) (Értekezés: A francia nyelv és orthographia a XVI. században. Irta Matskássy József.)
- A **Szeged**-városi nyilvános polgári fi-iskola nyolczadik évi értesítője az 1880–81. tanévről. Közli Nagy János. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 28 l.)
- (**Szeged.**) A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolánövérök vezényletére bizott Oltványi-féle apácza-intézet állapotáról tanügyi értesítő az 1880–81. iskolai évben. (Kézirat, ívrét, 8 lap.)
- Értesítő a **Szeged**-belvárosi tanító-testület vezetése alatt álló községi népiskolák-ról 1880–81. Összeállította Ferenczi János. Kiadta a tanító-testület. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 16 l.)
- A **Szeged** felsővárosi községi elemi népiskola fi- és leánytanulóinak érdemsorozata 1880–81. tanévben. (Szeged. Traub B. 8-r. 16 l.) (Értekezés: Tapasztalatok a népnevelés mezéjén. Irta Kövessy Gyula.)
- A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1880–81. tanévről Közreboesátja az igazgató. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 32 l.)
- A **székely-udvarhelyi** kir. áll. főreáliskola X. évi értesítője az 1880–81. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 65 l.)
- A **székely-udvarhelyi** evang. ref. collegium értesítője az 1880–81. iskolai évről. Szerk. Gönczi Lajos. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 68 l.)
- Értesítő a zircz-eisztereci rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1880–81. tanév végén. (Székesfehérvár. A »Vörösmarty« könyvnyomda. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A földrengés. Irta Cserey Lukács.)
- A **székesfehérvári** államilag segélyezett községi főreáliskola évi értesítője az 1880–81. tanévről az intézet fenállásának 27-dik évében. Szerk. Valkovszky

- Miklós. (Székesfehérvár. Szammer Imre. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A parány-súlyok és fajmelegek közötti összefüggésről s azok jelentőségéről a vegytanban. Irta Potási János.)
- 1880—81. tanévi értesítő a Szentos-városi VI osztályú gymnasiumi tanfolyammal egybekötött polgári fi-iskoláról és a kétosztályú polgári leányiskoláról megtoldva az ismétlő-iskolákról szóló jelentéssel. Összeállította Zsolnay Károly. (Szentos. Cherrier Károly. 8-r. 60 l.)
- A szilágy-somlyói államilag segélyezett községi elemi népiskola értesítője az 1880—81. tanévről. (Debreczen. Kutasi Imre. 8-r. 21 l.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló szilágy-somlyói róm. kath. kis-gymnasium tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Riblánszky Guidó. (Nagybánya-Molnár testvérek. 8-r. 14 l.)
- A szolnoki összes községi elemi népiskolák tanulóinak 1880—81. tanévi értesítvénye. (Szolnok. Hay Fülöp. 4-r. 9 l.)
- Program a Jász-Nagykún-Szolnok megye pártfogása alatt álló Bossányi-Schmidt Gabriella-féle nyilvánossági joggal felruházott szolnoki leánynevelő és tápintézetéről az 1880—81. tanévre. (Szolnok. Hay Fülöp. 8-r. 23 l.)
- Szombathely városi közs. elemi fiu- és leányiskola értesítője 1880—81. tanévről. VIII. évf. Szerk. Zagróczky Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy J. 8-r. 53 l.)
- Ertesítvény a szombathelyi kir. kath. főgymnasiumról 1880—81. Szerk. Kunz Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 118 l.) (Értekezések: Questiones perpetuae és a bűnügyi perrendtartás. Irta Burányi Gergely. A congruens számok és az elsőfokú congruentiák. Irta Edelman Sebő.)
- A magyarországi kegyes-tanítórend tatai algymnasiumának értesítője az 1880—81. tanévről. (Tata. Kopasz József. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A növények elterjedése égalji viszonyok szerint. Irta Brenner Lajos.)
- Temesvár sz. k. városa községi néptanodáinak kilencedik értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Tietz Ferencz. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 14 l.)
- A temesvári közép-kereskedelmi, polgári és kereskedelmi vasárnapi iskola értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. Jahresbericht stb. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 35 l.) (Értekezés: Nehány szó a székelyekről. Irta Mátyás Sándor.)
- A temesvári m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1880—81. tanévről. XI. sz. Szerk. Laky Mátyás. (Temesvár. Uhrmann E. 8-r. 60 l.) (Értekezés: A testgyakorlásról. Irta Láng István.)
- A temesvári róm. kath. főgymnasium értesítője 1880—81. tanévre. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Észleletek a nevelés-oktatás terén.)
- A trencsényi királyi kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz. 8-r. 70 l.) (Értekezés: A főgymnasiumi ethnographia és régészeti muzeum ügye és az éremgyűjtemény. Irta Janovszky László)
- A trsztenai kir. kath. gymnasium évi értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Csáka Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 46 l.)
- Tizedik évi tudósítás az ujverbászi fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilv. alreálgymnasiumról az 1880—81. Közli Kovalszky L. (Streintz és Eschenlohr. 8-r. 32 l.)

- Az **ujvidéki** kir. kath. magyar főgymnasium tudósítványa az 1880—81. tanévről. Közli Frankl István. (Ujvidék. Fuchs Ágoston. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A törvényszerűség a történelem terén. Irta Korény-Seheek Vinceze.)
- Az **ungvári** g. sz. kath. pap-árvalány tan- és nevelő-intézetének értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Firczak Gyula. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Irányeszmék a nőnevelésről.)
- Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 96 l.) (Értekezés: Ung megyének egy egészségtelen vidéke. Irta Sajó Károly.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **váczi** főgymnasiumáról az 1880—81. tanévben. Közli Rappensberger Kajetán. (Vác. Serédy G. 8-r. 173 l.) (Értekezés: A magyar műveltség képei. Irta Váry Gellért.)
- A **vágújhelyi** izr. nyilvános alreáltanoda értesítője az 1880—81. tanévről. Közli Mähler Miksa. (Vágújhely. Horovitz Adolf. 8-r. 18 l.)
- Varannó** mezővárosi magyar tannyelvű, államilag segélyezett községi tanoda fi- és leányosztályainak értesítője az 1880—81. tanév végén. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 24 l.)
- A **verseczyi** polgári fiu-iskola értesítője a községi népiskolákról szóló függelékkel az 1880—81. tanév végén. Közli Buday József. (Versecz. Kirehner J. E 4-r. 25 l.)
- A kegyes tanítórendiek **veszprémi** kath. nagy-gymnasiumának értesítője az 1880—1881. tanévről. Közli Lévay Imre. (Veszprém. Heinrich E. 8-r. 44 l.) (Értekezés: Hogyan mulassunk a vakációban? Irta Keszthelyi Endre.)
- A **zalaegerszegi** polg. fiu- és felső leányiskola nyolczadik értesítője az 1880—1881. tanévről. Szerkesztette Udvardy Ignác. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy Rozália. 8-r. 26 l.) (Értekezés: Mikép lehetne városunkban alakítani népkönyvtárt? Irta Udvardy Ignác.)
- A **Zenta** városi községi gymnasium ötödik értesítője az 1880—81. tanév végén. Szerk. Kuthy József. (Zenta. Baresy Zsigmond. 8-r. 35 l.) (Értekezés: Eötvös József báró emlékezete. Irta Szűcs L.)
- A **zilahi** ev. ref. főtanoda értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Berényi János. (Zilah. Gámán J. 8-r. 36 l.)
- A **znióváraljai** magy. kir. állami tanítóképezde 1880—81. tanévi IV. értesítője. Szerk. Arányi Antal. (Losonez. Ráth Simon. 8-r. 99 l.)
- (**Zombor.**) Jzveštaj srbskoj u očitelskoj školi u **Zomboru** za skolsku 1880—81 godinu. Sastavio Nikola Gy. Vukičević. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 58 l.)
- Razrednica učeniča **Zomborske** srpske više devojačke škole na kraju školske godine 1880—81. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 7 l.)
- A **zombori** állami főgymnasium IX. évi értesítője az 1880—81. tanévben. Közli Radies György. (Zombor. Bittermann Nándor. 4-r. 59 l.) (Értekezés: Hősi eposok meséi. Irta Margalits Ede.)
- A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1880—81. tanévről. Szerk. Rozsnyai Károly. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 32 l.)

A határidőn túl érkeztek:

- Az **aradi** m. kir. állami tanítóképezde hatodik értesítője az 1880—81. tanévről.
Közlő Kerner Péter. (Arad. Réthy L. fia. 8-r. 19 l.)
- A **budapesti** országos rabbiképző-intézet értesítője az 1880—81-diki tanévről.
(Egyetemi nyomda. 8-r. 184, 20 l.) (Értekezés: Ábrahám Ibn Ezra, mint grammatikus. Adalék a héber nyelvtudomány történetéhez. Irta Bacher Vilmos.)
- Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in **Budapest** für das Schuljahr 1880—1881. (Egyetemi nyomda. 8-r. 192, 21 l.) (Értekezés: Abraham Ibn Esra, als Grammatiker. Ein Beitrag zur Geschichte der hebräischen Sprachwissenschaft. Von Wilhelm Bacher.)
- A magy. kir. állatorvosi tanintézet rövid értesítője. (Athenaeum. 8-r. 8 l.)
-

A magyar irodalom 1881-ben.

Harmadik közlemény.

Ezen jegyzékben mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1881-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

- Ábel Jenő.** Egyetemeink a középkorban. (Akadémia. 8-r. 97 l. ára ?)
- Adalékok a magyar törvényekhez.** 1852. nov. 29-én kelt ősiségi nyílt parancs. 1853. márczius 2-án kelt úrbéri nyílt parancs. 1855. december 15-én kelt telekkönyvi rendelet. 6-ik kiadás, az 1880. év végéig megjelent törvényekkel s rendeletekkel kiegészítve. (Lampel Róbert. 16-r. 792 és 24 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Akadémia,** A magyar tudományos, évkönyvei. 16. köt. 7. darab. A magyar tudományos akadémia 1881. évi máj. 22-én tartott XLI-dik közgyűlésének tárgyai. (Akadémia. 4-r. 63 l. ára 70 kr.)
- András a szolgálóegény.** Regény. A magyar nép számára. III. kiadás. I—III. köt. (Vasárnapi könyvtár. 5—7. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 296 l. 12 képpel, egy kötet ára 20 kr.)
- Bakó Samu, Frühwirth Károly, Posch Lajos.** Magyar nyelvtan és olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. IV. rész. V. és VI. évfolyam. (Franklin-társulat. 8-r. 208 l. ára 50 kr.)
- Balássy Ferencz.** Mutatványok a váradi regestrumból. Különlenyomat a »Hon« tárczájából. (Aigner Lajos. 8-r. 66 l. ára 30 kr.)
- Balogh Ferencz.** Keresztényen egyháztörténelem. Negyedik korszak. Luthertől a jelenkorig. I. rész: a XVI. és XVII. század. IV. füzet. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 157—316 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Balogh János.** Eger története. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 183 l. ára 2 frt.)
- Bánfalvy Lajos.** Költemények. (Aigner Lajos. k. 8-r. 158 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bárány Ignác.** Abécés-könyv. Katolikus népiskolák számára. XIX. kiad. (Szent-István-társulat. 8-r. 67 l. ára ?)
- Barna Ferdinánd.** Ósvallásunk kisebb isteni lényei és áldozati szertartásai. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)

- Barna Ferdinánd.** Ősvallásunk főistenei. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Barna J.** Földrajz a népiskolák számára. A miniszteri tanterv alapján. I—III. rész. IV. V. és VI. osztály számára. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 30, 38, 27 l. ára 20 20, 20 kr.)
- Bartók Lajos.** Költemények. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. 8-r. 191 l. ára 2 frt.)
- Ugyanaz. Olcsóbb kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 191 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bászel Aurél.** Thukydides beszédei. (Kókai Lajos. 8-r. XII, 223 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Bellinger J.** Földrajzi vezérfonal. Két tanfolyamban. Algymnasiumok és alreáliskolák számára. Fordította Fényes Elek. IX. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára 35 kr.)
- Bélyeg- és illeték-törvény,** Az új. 1881. évi XXVI. t. cz. A bélyeg- és illetékekre vonatkozó törvények és szabályok némely határozatainak módosításáról. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 63 l. ára 40 kr.)
- Beöthy László** összes művei. 1—2. füz. (Nemzeti könyvtár. 82., 89. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 1—160 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Beöthy Zsolt.** Ráskai Lea. Költői beszély. (Franklin-társulat. 8-r. 52 l. ára ?)
- Beszéd s értelemgyakorlatok.** (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 18 l. ára ?)
- Bethlen Kata** gr. életének maga által való leírása. Az eredeti kiadás után újra kiadta K. Papp Miklós. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 243 l. ára 1 frt.)
- Biasini Domokos.** Magyarország közigazgatási joga. V. füzet. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 637—880 l. ára ?)
- Biróság,** Egyházi, és törvénykezési rendtartás. A reformált egyetemes konvent által megállapított s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Bizonfy Ferencz.** Magyar-angol szótár. Hungarian-english dictionary. (Franklin-társulat. 8-r. 480 háromhasábos l. ára 4 frt.)
- Bodnár Zsigmond és Iványi István.** Magyar olvasókönyv. A középiskolák III. és IV. oszt. számára. V. jav. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 292 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Bogisich Mihály.** Magyar egyházi népénekek a XVIII. századból. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 11. szám. Akadémia. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)
- Bolgár Ferencz.** A párhaj szabályai. Ford. Gálffy Gyula. (Grill Károly. k. 8-r. 63 l. ára 60 kr.)
- Borbás Vincze.** Az edényes virágtalanok rendszere. (A budapesti VI. ker. reálisk. 1881. évi programjából. 8-r. 14 l.)
- Borbás Vincze.** Az alföldi mocsarak egy új növénye. (Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 143-ik füzetéből. Egy kéthasábos l.)
- Borbás Vincze.** Ágatlan növényrészek kivételes elágazásáról. (Különlenyomat a »Természettudományi Közlöny« 141-ik füzetéből. 3 kéthasábos l.)
- Borsodi Miksa.** Nyitra vármegye módszertani rövid földrajza. (Nyitra. Szerző. 8-r. 16 l. ára 12 kr.)
- Budapest** fővárosi rendőrségi törvény 1881. évi XXI. törvényezikk. Jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátva. (Lampel Róbert. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)

- Budenz József.** Magyar-ugor összehasonlító szótár. A magyar tudományos akadémia kiadása. *Lexicon linguae hungaricae cum linguis ugricis comparatae.* (Akadémia. 8-r. 885, 98 l. ára 5 frt.)
- Bús Vitéz.** Senki Pál történeteiből. (Szépirodalmi könyvtár. III. kötet. Aigner Lajos. 8-r. 299 l. ára 2 frt.)
- Cariudo** (Coburg Fülöp hg.) Vadászatok négy világrészben. (Napló-jegyzetek.) (Sportkönyvtár. IV. füz. Wilekens F. C. és fia nyomdája. 8-r. 113 l. ára 50 kr.)
- Chyzer Kornél,** A rank-herlányi fürdő s Európában a legnagyobb ártézi időszak szökőkútjának ismertetése. Útmutatás betegek, orvosok és turisták számára. A kárpáti vasutak egy részének mentében található természeti nevezetességek megemlékezésével. (Lampel Róbert. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)
- Compass,** Magyar. Pénzügyi évkönyv. 1881. Kilenczedik évfolyam. Szerkeszti és kiadja Mihók Sándor. (Kilián Frigyes. 8-r. XXX, 442 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Csaplár Benedek.** Révai Miklós élete. I. kötet. (Aigner Lajos. 8-r. 357 l. Révai arcképével, ára 3 frt.)
- Csepreghy Ferencz.** Műkedvelők szinműtára. Első darab. A kitünő vendég. Vigjáték. (Mulattató zsebkönyvtár. 8. sz. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 54 l. ára 10 kr.)
- Cserföki Aladár.** A fővárosi tanítónők férjhez-menetelének kérdése. (Weissmann testvérek. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Csödtörvény,** Az 1881. 17. t. cz. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (Ifj. Nagel Ottó. 16-r. 166 l. ára 40 kr.)
- Csuday Jenő.** Az osztrák-magyar monarchia politikai földirata. Az 1880. évben kiadott miniszteri utasítás szerint. (Szombathely. Seiler Henrik nyomdája. 8-r. 100 l. ára ?)
- Czobor Béla.** Az egyházi öltönyökről. (Athenaeum részv.-társulat nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- Dal,** Hatszáz magyar nemzeti, szavalmányok és dalok gyűjteménye. (Mehner Vilmos. 8-r. 689 l. ára ?)
- Danielik János.** Középkori államtan tekintettel a scholastikusokra. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)
- Dávid István.** Görög elemi olvasókönyv. II. rész. A 6. osztály számára. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 8-r. 183 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Demeter Károly.** Az Urticaceák szövettanához, különös tekintettel a Boehmeria Bilobá-ra. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 43 l. 2 tábla. ára ?)
- Dengi János.** Páholydalok. (Grimm Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 1 frt.)
- Dittes Frigyes.** A népiskola módszertana. Második egészen átdolgozás. Gyertyánffy István és Kiss Áron által (Kókai L. 8-r. 1—96 l. a teljes mű ára 2 frt.)
- Duka Tivadar.** Emlékbeszéd William Stephen Atkinson felett. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 12. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Eckstein Ernő.** Az iskolai kalodában. Magyarítá Spinoza. (Mulattató zsebkönyvtár. 9—10. szám. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 61 l. hét fametszetű képpel, ára 10 kr.)
- Egyesület,** Az országos magyar gazdasági, által gazdasági bajaink kipuhatolása és orvoslása érdekében tartott enquete-tárgyalások. III—V. füzet. Szőlőművelés és borászat. Erdészet. Közlekedés. (M. k. államny. 4-r. 171, 75, 157 l. ára ?)

- Egyház,** A magyarországi reformált, egyetemes konventjének jegyzőkönyve. Budapest 1881. márczius 8—14. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A dunamelléki ref., 1881. május hó 14-én s következő napjain Budapesten tartott gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Kovács Albert. (Franklin-társulat. 8-r. 180 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A dunántúli helv. hitv., 1881. évi június hó 12 s több napján Pápán tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Reform. főtanoda betűivel ny. Debreczeny K. 4-r. 180 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A dunamelléki ref., kiadványai. III. (L. Filó Lajos.)
- Egyházmegye,** A nagyszalontai ref., 1881. évi április hó 7-ik napján Nagyszalontán tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Egyházmegye,** A debreczeni ref., 1881. évi április hó 7. napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Egyházmegye,** Az Er- és Berettyó-melléki ref., 1881. április hó 21. napján Székelyhídon tartott gyűlésének jegyzőkönyve. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 4 l. ára ?)
- Egyházmegye,** Az Alsó-Szabolcs-Hajdukerületi ref., 1881. évi márczius hó 30-dik napján Hajduböszörményben tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyve. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 5 l. ára ?)
- Előadások,** Népszerű természettudományi, gyűjteménye. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. IV. köt. 29—31. füzet. (L. Szabó József, Vámbéry Ármin, Kéti Károly.)
- Emericzy Géza.** Népiskolai neveléstan. Tanítók és tanítóképezdek számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 108 l. ára 90 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Gyakorlati mérésstan. Különös tekintettel a föld- és magasságmérés és vízszintezés egyszerűbb eseteire. Példatárral. Főleg tanítóképző-intézetek és néptanítók számára. II. Kiadás. (Tanító- és tanítóképző-intézeti kézikönyvek tára. III. kötet. Dobrowsky és Franke. 8-r. 160, 36 l. ára »Példatárral« együtt 1 frt. 40 kr.)
- Emlékirat** az országos magyar iparegyesület eddigi működése, annak eredménye és jövőben megvalósítandó föladatáról. (Különnyomat a »Hon« 1881-diki 160., 161. számaiból. Athenaeum r.-társulat nyomdája. 8-r. 25 l. ára 10 kr.)
- Eötvös József** báró. A falu jegyzője. Regény. 3-ik kiadás. 2—5. füzet. (Magyar nemzet családi könyvtára. II—V. Ráth Mór. 8-r. 97—356. 1—128 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Értekezések** a bölcsészettudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. II. kötet. 6. szám (L. Hunfalvy Pál.)
- Értekezések** a matematikai tudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. A III. oszt. rendeletéből szerk. Szabó József. VIII. kötet. 1. 3 sz. (L. Konkolyi Miklós, Farkas Gyula.)
- Értekezések** a nyelv- és széptudományok köréből. Az I. osztály rendeletéből szerk. Gyulai Pál. IX. kötet. 6—12. sz. (L. Szász Károly, Barna Ferdinánd, Ruzsicska Kálmán, Kont Ignác, Bogisich Mihály, Simonyi Zsigmond.)

- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. A II. osztály rendeletéből szerk. Pesty Frigyes. VI. köt. 11. és 12. sz. (L. Tóth Lőrincz, Hajnik Imre.)
- Értekezések** a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Szabó József. XI. köt. 6—8., 12. sz. (L. Solymosi Lajos, Hankó Vilmos, Schuller Lajos, Duka Tivadar.)
- Értekezések** a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Pesty Frigyes. IX. köt. 7. szám. (L. Szilágyi Sándor.)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerk. és kiadja az országos magyar kir. statiszt. hivatal. 1879. évf. I., IX., XII. füzet. (Athenaeum. 4-r. 101, 94, 15 l. ára?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Statistisches Jahrbuch für Ungarn. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évfoly. I., IX., XII. füzet. (Athenaeum. 4-r. 101, 94, 15 l. ára?)
- Évkönyve**, Az aradi gazdasági-egylet, 1880-ról. Szerk. Gaal Jenő. (Arad. Gyulai István. 8-r. 168 l. ára?)
- Falk Miksa** orsz. képviselő beszéde a keszthelyi kerület választóihoz 1881. július hó 3-án. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 16 l. ára?)
- Faragó Mihály**. A nagyurak pártja. Hegedűszóban nem szép mese. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 48 l. ára?)
- Farkas Gyula**. A Bólyai-féle algorithmus. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 3. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Farkas Róbert**. A magyar királyi földtani intézet. Vázlatos ismertetés. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Fekete Lajos**. Beszélgetés az új erdőtörvényről. Népszerű ismertetés közigazgatási bizottságok tagjai, erdőbirtokosok, falubirák s mindazok számára, kiket az erdőtörvény érdekel, de kellő erdőgazdasági ismeretekkel nem bírnak. II. jav. kiadás. Megjelent az »Erdélyi Gazda« 1880. évi folyamában. (Kolozsvár. Stein János. n. 8-r. 70 l. ára 20 kr.)
- Filó Lajos**. Keresztyén hittan. A reformált vallású elemi iskolák IV-dik osztálya számára. (A dunamelléki ref. egyházkerület kiadványai. III. — Egyházkerület. 8-r. 42 l. ára kötve 20 kr.)
- Fiume**. Emléklap Fiume város közönségének az 1881-ik évi augusztus hó 14-én tett budapesti testvéries látogatása emlékére stb. Szerkesztette Mócs Zsigmond. (Károlyi György. 4-r. 16 l. képekkel, ára 40 kr.)
- Flammion Camille**. Népszerű csillagászat. Az égboltozat egyetemes leírása. 300 ábrával, színezett könyomattal, csillagászati térképpel stb. Ford. Hoitsy Pál. 20—22. füzet. (Népszerű tudományos könyvtár. II. Wilekens F. C. és fia. 8-r. 113—184 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Fonyó Pál**. A katolikus szertartások elemei. Néptanodáink felsőbb osztályai, úgyszintén a polgári és felsőbb népiskolák számára. (Baja. Szerző. 8-r. 32 l. ára 18 kr.)
- Fonyó Pál**. Katolikus egyháztörténet dióhéjban. Néptanodáink felsőbb osztályai, úgyszintén a polgári és iparos iskolák használatára. (Baja. Szerző. k. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Főrendiház Jegyzőkönyve**. (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 509 l. ára?)

- Főrendiházi Irományok.** (Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. I—X. köt. 395, 408, 537, 396, 642, 394, 412, 415, 438, 478 l. ára ?)
- Főrendiházi Napló.** (Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiad. Szerkesztette Maszák Hugó. I—II. köt. 4-r. 427, 362 l. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság, ára ?)
- Fraknói Vilmos.** Jelentések a magyar tudom. akadémia 1881. május hó 1-diki (XLI-dik) nagygyűlésén eldöntött jutalmazásokról s történt új választásokról. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 12 l. ára ?)
- Fraknói Vilmos.** A magyar tudom. akadémia jutalomtetelei. (Athenaeum részv.-társ. 8-r. 12 l. ára ?)
- Fridrik Tamás.** Bács-Bodrogh vármegye rövid leírása. Népiskolai III. osztály tanulói számára. II. kiadás. (Zenta. Schwarcz Sándor. 8-r. 22 l. ára 25 kr.)
- Fullerton Georgina.** A jegyző leánya. Elbeszélés. Németre fordítá Ried Paula. Magyarítá a kalocsai növendékapság. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 303 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Füssy Tamás.** Szabó Imre néhai szombathelyi püspök emlékezete. (Lenyomat a »Tájékoztató« május—júniusi füzeteiből.) (Athenaeum részv.-társ. n. 8-r. 37 l. ára 25 kr.)
- Garay.** Magyar és német beszélgetések kézikönyve. X. kiadás. — Handbuch stb. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 301 l. ára 1 frt.)
- Gáspár Ignác.** Első oktatás a földrajzban. A népiskolák középosztályai számára. IX. kiadás. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 79 l. 24 fametszvényű rajzzal. ára 36 kr.)
- Gelléri Mór.** Az országos nőpar-kiállítás célja és tendenciája. (Különlenyomat a »Nemzeti nőnevelés« 1881. évi első kettős füzetéből. Végrehajtó bizottság. 8-r. 16 l. ára ?)
- Goldziher Ignác.** Az iszlám. Tanulmányok a muhammedán vallás története köréből. (Akadémia. 8-r. VIII, 442, XI l. ára ?)
- Gonda Béla.** Közgazdaságunk 1880-ban. I. évfoly. Különlenyomat az »Ellenőr«-ből. (Aigner Lajos. 8-r. 365 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gottl Mór.** Évi jelentés Pozsony sz. kir. városa állapotáról. 1880. Hivatalos kiad. (Pozsony. Angermeyer Károly nyomdája. 8-r. 106 l. ára ?)
- Graf Jakab.** Német nyelvtan közép- és polgári iskolák, képezdék stb. számára s magánhasználatra. I. rész. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 191 l. ára 80 kr.)
- Gross Gusztáv.** Magyar ifjusági könyvtára. Szerk. Kapossy Lucián. V. évfolyam. 4. szám. (L. Richard Baron, Sikor Margit.)
- Grossmann Vilmos.** A beburkolt vonalak. (Enveloppes.) A bölcsészettudori fok elnyerése végett a budapesti kir. magy. tudományegyetem bölcsészeti karához benyújtotta. G. V. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 26 l. ára ?)
- György Aladár.** Az egyetemes művelődéstörténelem vázlata. 2-ik (ezím-) kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 190 l. ára 1 frt.)
- Hadady Dániel.** Hazai kertipar a hazai kertészet haladása érdekében kertészek és kertkedvelők használatára, tervrajzokkal és színezett ábrákkal. I. füzet. (Nagy-Várad. Pauker Dániel. 4-r. 8 l. szöveg és 4 l. ábrák, ára 1 frt.)

- Hajnik Imre.** A perdöntő eskü és az előzetes tanubizonyítás a középkori magyar perjogban. Székkfoglaló értekezés. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VI. köt. 12. sz. Akadémia. 8-r. 62 l. ára 40 kr.)
- Hankó Vilmos.** A solymosi hideg savanyú ásványvíz chemiai elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Havass Rezső.** Fiume. Felolvastatott a »magyar földrajzi társaság« 1881. évi ápril hó 7-iki ülésén. (Grimm Gusztáv. 8-r. 19 l. ára 40 kr.)
- Havas Sándor.** Programbeszéd. Tartotta Budapest belváros választó-kerületének függetlenségpárti képviselő-jelöltje 1881. évi június hó 16-dikán. (Busehmann Ferencz nyomdája. 8-r. 14 l. ára?)
- Heffler Konrád.** Kisfaludy Sándor költészete. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 31 l. ára?)
- Helmár.** Világtörténelmi tabellák származási tabellákkal. Különös tekintettel a magyar történelemre. (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 59 l. ára 50 kr.)
- Herich Károly.** Kultura és toilette. Felolvasás. A kereskedő ifjak társulata 1881. ápril 12-iki estélyéről. (Különlenyomat a »Fővárosi Lapok«-ból. Athenaeum. 8-r. 33 l. ára?)
- Herodot.** Görögből fordította Télyfy Iván. I. füz. I. könyv. 1—114. fejezet. (Hellen remekírók. 15. kötet. Lampel Róbert. 8-r. XXXII, 1—96 l. ára 40 kr.)
- Hochmuth Ábrahám.** Isten-ismeret és isten-tisztelet. Tan- és kézikönyv a vallás oktatására tanítóképző intézetek és a középiskolák felső osztályai számára. (Franklin-társulat. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hoffmann Mór.** Héber lant. Szenttörténelmi tárgyú költemények. A család és iskola számára. 2. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 126 l. ára 80 kr.)
- Hoffmann Mór.** Német nyelvtan és olvasókönyv fordítási gyakorlatokkal s feladat-tárral. Középtanodai és polgári iskolai használatra. A miniszteri tanterv alapján. I. rész: szó- és alaktan. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 152 l. ára 60 kr.)
- Homeros Iliása.** I—III. ének. Iskolai használatra magyarázta és bevezetéssel ellátta Ábel Jenő. (Franklin-társ. 8-r. 175 l. ára 80 kr.)
- Horváth Mihály.** Magyarország függetlenségi harcának története. 1848-ban és 1849-ben. 6—8. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 129—615 l. egy füzet ára 1 frt.)
- Horváth Mihály.** Magyarország történelme. 2. kiadás. A függetlenségi harc története 1848- és 1849-ben. 2. kötet. (Ráth Mór. n. 8-r. 11, 615 l. ára 4 frt.)
- Hunfalvy Pál.** Emlékbeszéd Haberern Jonathan fölött. (Értekezések a bölcséstudományok köréből. II. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Ihász Gábor** Magyar nyelvtana. A gymnasiumok I—III. oszt. számára és a reáliskolák használatára. XXI. kiad. Átdolgozta Majer Alberik. (Lampel Róbert. 8-r. 208 l. ára 1 frt.)
- Illetékek,** A közvetlenül lerovandó, kezeléséről, 1881. évi 34. törvénycikk. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. 16-r. 60 l. ára 40 kr.)
- Ima- és énekkönyv,** A kath. ifjuság számára. (Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 100 l. ára?)
- Imre Sándor.** Magyar mondattan, az irány- és verstan rövid vázlatával és útmutatással a magyar nyelv gymnasiumi tanítására, középtanodai alsóbb oszt. számára. 5-dik jav. kiad. (Debreezen Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 156 l. ára 80 kr.)

- Iratok**, Vallásos, magyar nyelven. Kiadja Koenig R. 46. 2. sz. (L. Koenig R.)
- Írók**, Jeles, iskolai tára. Szerkeszti Névy László. XV. füzet. (L. Xenophon.)
- Jakab Elek**. A magyar Fiume. (Aigner Lajos. n. 8-r. IV, 36 l. ára 30 kr.)
- Janovszky István** eredeti s fordított elbeszélései. I. füzet. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 129 l. ára ?)
- Jegyzetek**, Lélektani. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 16 l. ára 30 kr.)
- Jegyzőkönyv** az erdélyrészi ev. ref. fő- és középiskolák tanárainak 1881. június 12. és 15-ik napjain tartott rendkívüli értekezletéről. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Jegyzőkönyvek**, Telekkönyvi, közzététele Magyarországnak Királyhágón inneni és túli részében. Verlautbarung stb. Uverejenie stb. Publicarea stb. (Athenaeum. r.-társ. 2-r. 11 l. ára ?)
- Jelentés** a magyar tudományos akadémia munkálkodásáról és pénztára állásáról 1880—81-ben. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 26 l. ára ?)
- Jellenik Imre**. Weninger Vineze élet- és jellemrajza. A budapesti kereskedő ifjak társulata által pályadíjjal jutalmazott dolgozat. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 66 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Jókai Mór** beszéde a váci szabadelvű-párt értekezletén május 1-én. (Athenaeum részv.-társ. 4-r. 7 l. ára ?)
- Jósika Miklós** regényei. Új olcsó kiadás. Az utolsó Batori. VI. kiadás. I—III. rész. (Franklin-társ. 8-r. 215, 215, 230 l. egy-egy kötet 50 kr.)
- Kalauz** a magyar nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában. Harmadik kiadás. (Nemzeti Múzeum. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)
- Kapy Imre**. Vaglóty Gábor. Dráma 3 felvonásban (Buschmann Ferencz nyomd. 8-r. 44 l. ára ?)
- Kárpáti Károly**. A murányi Vénus a magyar költészetben. (Irodalmi kísérlet.) (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 121 l. ára 1 frt.)
- Kassay Adolf**. A mezei rendőri törvény a mai érvényében. Irománypéldákkal. (Bartalits Imre. 8-r. 91 l. ára 50 kr.)
- Katona József**. Összes művei. III. kötet. A borzasztó torony. Aubigny, Clementia. A mombelli grófok. Költemények. (Nemzeti könyvtár. Pótfüzet. Aigner Lajos. 8-r. 225—312, XX l. ára 30 kr.)
- Katona József** művei. III. kötet. (Nemzeti könyvtár. XIX. kötet. Aigner Lajos. k. 8-r. 312 l. ára 1 frt. 40 kr., vászonkötésben 2 frt.)
- Kemény Gábor** báró programbeszéde 1881. június 16-án választói előtt. (Rudnyánszky A nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Kempis Tamás** négy könyve Krisztus követéséről. 2-dik kiadás. (Lelki kincstár. I. köt. Tetty Nándor és társa. XX, 447 l. ára 90 kr.)
- Képviselőházi Irományok**. (Az 1878. évi. október 17-ikére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. XXIV—XXVI. köt. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VIII, 388, VIII, 408, 217 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló**. (Az 1878. évi október 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. XVI—XIX. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VIII, 412, VII, 204 l. ára ?)
- Kerékyártó Béla**. A magyar királyi udvar a királyság fénykorában. (Az Anjouk

- uralkodása alatt.) Eredeti kútfők nyomán. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. VII, 158 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kereskedelmi és iparkamara,** Az aradi, jelentése a kerületet képező Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyad-megyének továbbá Aradvárosának általános gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1880-ban. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 180 l. ára ?)
- Kétfi Károly.** Az idegrendszer némely rendes és beteges működéséről. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. kötet. 31. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 24 l. hét ábrával, ára 20 kr.)
- Kézikönyvek, Tanító- és tanítónő-képző intézeti, tára.** Szerkeszti Gyertyánffy István. II—III. kötet. (L. Kiss Áron, Komáromy Lajos, Péterffy Sándor, Emericzy Géza és Kárpáti Endre.)
- Kimutatás az 1880. évben a magyar koronához tartozó országok vámhivatalainál nagyobb mennyiségben előfordult s vagy bevitelre vagy kivitelre kezelt árukról, a vámtarifa szakaszai szerint összeállítva.** Magyar királyi pénzügyminiszteri adó- és jövedéki számvevőség. (Államnyomda. 4-r. 17 l. ára ?)
- Kimutatás, Statistikai, a hosszújártú magyar hajókkal 1880. január 1-től 1880. december végeig tett utazásokról.** Statistica stb. (Fiume. Karletzky Ferencz nyomdája. 8-r. 41 l. ára ?)
- Kinestár, Lelki,** az épületes irodalom termékeiből. Szerk. és kiadja Nogáll János. I. III. kötet. (L. Kempis Tamás, Ligouri Szent-Alfonz.)
- Király József Pál.** Gymnasium avagy nyolcz évi száraz malom. (Sopron. Romwalter Károly. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Kisfaludy-társaság, A,** évlapja. Új folyam. XVI. kötet. 1880—81. (Franklin-társ. 8-r. 253 l. ára ?)
- Kiss Áron, Komáromy Lajos, Péterffy Sándor.** Olvasókönyv. A tanító s tanítóképző-intézetek középosztályai számára. (Tanító- és tanítóképző intézeti kézikönyvek tára. II. köt. Dobrowsky és Franke. 8-r. 328 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Kivonat a tiszántúli reformált egyházkerület 1881. május 2—8. napjain Debreczenben tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből.** A zsinati képviselők választása és a zsinati költségek. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Klingenberg Jakab.** Magyar nyelv- és iránytan helyesírási és irodalmi függelékkel. A népiskola V. és VI., valamint a polgári isola I. és II. osztályai számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 176 l. ára kötve 60 kr.)
- Knauz Nándor.** Válaszul Rimely Károly adalékjára. (Knoll Károly. 8-r. 150 l. ára 50 kr.)
- Koenig R.** A bűnös barátja. (Vallásos iratok magyar nyelven. 2. szám. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 39 l. ára kötve 2 kr.)
- Koenig R.** Az eltévedt gyermek. Az eltört tükör. A pókháló. (Vallásos iratok magyar nyelven. 46. sz. Koenig R. 8-r. 12 l. ára 2 kr.)
- Koenig R.** Három nap egy ifjú életéből vagy »a pálinka szétrombolta boldogságot» (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Koenig R.** Tegyetek mindig azt, a mi helyes és jó! (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Koenig R.** Wilson Vilmos az ujsághordozó fia. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

- Koenig R.** A négy kis szó. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Kohut Sándor.** A zsidók története. A biblia befejezésétől a jelenkorig. Függelékül: a kétezred éven át fejlődött zsidó irodalom történetének kor- és szakszerinti áttekintése. Segédkönyv a középtanodák, polgári iskolák, családi és tanodái könyvtárak számára. (Nagy-Várad. Laszky Ármin. n. 8-r. 318 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Konkolyi Miklós.** Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón 1880-ik évben Egy tábla rajzzal. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. VIII. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 33 l. ára 30 kr.)
- Kont Ignác.** Lessing mint philologus. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 10. szám. Akadémia. 8-r. 55 l. ára 30 kr.)
- Koós Gábor.** Általános áruisme. Tanodái és magánhasználatra, valamint kereskedők, iparosok, gazdák számára. A legújabb statisztikai s tudományos adatok feldolgozásával. 2-ik jav. s bőv. kiad. Számos ábrával. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 1—16 ív, a teljes mű ára 3 frt.)
- Korizmiés László.** Levelek Lónyai Gáborhoz. (Különlenyomat az »Ellenőr«-ből. Kilián Frigyes. 8-r. 86 l. ára 70 kr.)
- Korona,** A magyar, területén levő állami és vasuti távirdák statisztikája az 1880. évről. Kiadja a közmunka- és közlekedési m. kir. miniszterium. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 4-r. 88 l. két grafikai táblával, ára ?)
- Kozma Gyula.** Földrajz a polgári fiu- és leányiskolák II. osztálya számára. Az új tanterv alapján. II. rész. Európa és Ázsia. (Eggenberger. 8-r. 142 l. 31 térképpel, ára 80 kr.)
- Költemények,** Humoros. Első gyűjtemény. (Mulattató zsebkönyvtár. 6. szám. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 64 l. ára 10 kr.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Kiadja Aigner Lajos. 82. és pótfüzet, 88—91. füz. (L. Beöthy László, Katona József, Vajda János.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XIX—XX. kötet. (L. Katona József, Sárosy Gyula.)
- Könyvtár,** Népiskolai. X. köt. Kiadja a sárospataki főiskolai »Irodalmi kör« (L. Orbán József.)
- Könyvtár,** Népszerű tudományos. II. köt. Kiadja Wilkens F. C. és fia. (L. Flammarion Camille)
- Könyvtár,** Szépirodalmi. Kiadja Aigner Lajos. II—III. köt. (L. Széchy Károly, Bús Vitéz.)
- Könyvtár,** Történelmi. Kiadja a Franklin-társulat. 73. füzet. (L. Lázár Gyula.)
- Könyvtár,** Vasárnapi. Szerkeszti Hajnik Károly. Kiadja a Franklin-társ. II. évf. 5—7., III. évf. 2—4. füz. (L. András, Robinson Crusoe.)
- Könyvtára,** Magyar nemzet családi. II—V. (L. B. Eötvös József.)
- Könyvtára,** Tanulók. Szerk. Dávid István. Latin és görög classikusok fordítása és magyarázata. I. II. füzet. (L. Livius, Sallustius.)
- Körösi Sándor.** A magyar büntetőjog tankönyve. Az 1878. V. törvényezikkben foglalt magyar büntetőtörvénykönyv alapján. II. kiadás. I. köt. II. füz. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 193—452 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Körösi Sándor.** A vallásfelekezetek és lelkészekre vonatkozó magyar, főleg büntető törvények magyarázata. (Debreczen. Szerző. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)

- Közleményei**, A pozsonyi természettudományi és orvosi egylet. Új folyam. 4. füz. 1875–1880. Verhandlungen etc. (Pozsony. Egylet. 8-r. 194 l. ára ?)
- Közlemények**, Matematikai és természettudományi. XVII. kötet. 1. szám. (L. Mocsáry Sándor.)
- Köznevelés**, A. és közoktatás szervezetének szabályzata, a magyar reformált egyházban. Az egyetemes konvent által megállapított s a zsinati törvényhozás elé terjesztendő javaslat. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Kreitner Gusztáv**. Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. 200 művészi kivitelű eredeti képpel. 5–13. füz. (Révay testvérek. 8-r. 129–416 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Kriesch János**. A természetrajz elemei. I. rész. Állattan. XI. kiad. (Nagel Bernát. 8-r. 171 l. ára 96 kr.)
- Krivácsy József**. Görgei és Klapka vagy az 1848–49-iki önvédelmi harc. (Aigner Lajos. n. 8-r. 34 l. ára 50 kr.)
- Kubinyi Lajos**. Életfeltétel és a munkásosztályok főbb teendői. 2-ik (ezím-) kiad. (Aigner Lajos. n. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)
- Lakatos Ottó**. Arad története. Függetlék, három év egy kompromittált életéből. III. köt. három képpel. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 368 l. a három kötet ára 5 frt.)
- Laky Dániel**. Földrajz a gymnasiumok számára. I. kötet. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. A legújabb miniszteri tanterv szerint. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 171 l. a szöveg közé nyomott földrajzi ábrákkal. ára 1 frt.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gymnasiumi új tantervben foglalt elvek szerint. II. kiadás. I. füzet. Szemléltető planimetria a gymnasiumok I. s egyéb középiskolák megfelelő osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. 150 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gym. új tantervben és az utasításokban foglalt elvek szerint. 2-ik füzet. (Stereometria és perspektiva.) A gymnasiumok 2-ik s egyéb középiskolák megfelelő osztályai számára. (Franklin-társulat. n. 8-r. 116 l. 124 ábrával, ára 1 frt.)
- Landau Alajos és dr. Wohlrab Flóris**. Rajzoló geometria. Bevezetés a geometriába rajzolás alapján. A gymnasiumi új tantervben s az utasításokban foglalt elvek szerint. 3-ik füzet. (Szerkesztő planimetria.) Irta dr. Wohlrab Flóris. A gymnasiumok III. és IV. s egyéb középiskolák megfelelő osztályai számára. (Franklin-társulat n. 8-r. 143 l. 124 ábrával és egy színes rajzlappal, ára 1 frt. 40 kr.)
- Lázár Gyula**. Mária Theresia és kora. (Történelmi könyvtár. 73. füz. Franklin-társulat. 8-r. 109 l. ára 40 kr.)
- Lengyel Alajos**. A vegytan vezérfonala. II. rész. A szénvegyületek. Különös tekintettel a vegyi iparcikkekre s más hasznos háztartási teendőkre. Polgári kereskedelmi és ipariskolák használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 116 l. ára 80 kr.)
- Lexikon**, Magyar. 80–85. füz. (Wilekens F. C. és fia. 8-r. 577–663, 1–220 két-hasábos l. egy füzet ára 30 kr.)

- Lévay Sándor.** Költemények. (Esztergom. Berényi Zsigmond. 8-r. 95 l. ára 1 frt.)
- Ligouri Szent-Alfonz** vezérkönyve az oltári szentség látogatásáról. 4-dik kiadás. (Lelki kinostár. III. kötet. Tettey Nándor és társa. XVI, 490, 195 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Livius XXI.** Ford. és magyarázta Dávid István. 1. füzet. (Tanulók könyvtára. I. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Lutter Nándor.** Mértan. Az új tanterv szerint a gymnasiumok használatára. IV. kiadás. 1. 2. füzet. Az ötödik és hatodik osztály számára. (Franklin-társ. 8-r. 168, 99 l. ára 1 frt., 60 kr.)
- Lutter Nándor.** Közönséges számtan az új tanterv szerint a középtanodák használatára. II. füzet. A II. osztály számára. VII. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 79 l. ára 55 kr.)
- Maczki Valér.** Böleselmi értekezések. Eger. (Szolesányi Gy. n. 8-r. VII, 122 l. ára ?)
- Madarász Gyula.** Rendszeres névsora a magyarországi madaraknak, és az ezekre vonatkozó irodalom. — Systematische Aufzählung stb. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 46 l. ára ?)
- Madzsar János.** Magyar nyelvkönyv a német tannyelvű népiskolák számára. IV. füzet az V. és VI. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 103 l. ára kötve 35 kr.)
- Magyary Ferencz** A nagy világ. (Ifj. Nagel O. n. 8-r. 12, 104 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Magyary Ferencz.** A teremtés korszaka és a jelen. Gyakorlati közlemények a múlt és jelenből. Természetkedvelők, mezői gazdák, iparosok számára. 1—5. füzet. (Grimm Gusztáv. 16-r. 62, 63, 90, 94 és 81 l. ára 2 frt.)
- Mandola József.** Leibnitz philosophiai rendszere és annak bírálata. Bölesészeti tudori értekezésül ismerteti. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 38 l. ára ?)
- Margalits Ede.** Középtanodai segédkönyv. Hősi eposok meséi. (Aigner Lajos. 8-r. 72 l. ára 40 kr.)
- Margitai József.** Horvát nyelvtan. I. Rész. Bevezetés. Főmondat, bővített mondat. Tankönyvül és magánhasználatra. (Zitahi Sámuel. 8-r. 54 l. ára 50 kr.)
- Márits Sándor.** A szabászati műtan gyakorló könyve a magántanulásra férfiruha készítőik számára 98 táblával. Divat- és magyar öltönyök, katona felöltők, női felöltők stb. e szakmába vágó darabokkal. I. kiadás. (Zombor. Bitterman Nándor. 8-r. 69 l. ára 6 kr.)
- Márk, Szent,** írása szerinti evangyeliom. Átdolgozott kiadás. (Brit- és külföldi biblia-társulat. 8-r. 40 kéthasábos l. ára ?)
- Márki Sándor.** Bihari román írók. (Nagyvárad. Pauker Dániel. n. 8-r. 159 l. ára 1 frt.)
- Márkus József.** Omphale asszony lábainál. 2. kiad. (Nagyvárad. Pauker Dániel. 16-r. 164 l. ára 60 kr.)
- Márton úr bajai.** (Mulattató zsebkönyvtár. 7. sz. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Máté, Szent,** írása szerinti evangyeliom. Átdolgozott kiadás. (Brit- és külföldi biblia-társulat. 8-r. 62 kéthasábos l. ára ?)
- Mayerhoffer L. és Wagner A.** Rajzoló planimetria a középiskolák első osztálya számára. A tanítás új tanterve szerint. (Nagel Bernát. 8-r. VIII, 98 l. 133 ábrával és 4 táblával, ára 90 kr.)

- Mayerhoffer L. és dr. Wagner A** Rajzoló stereometria a középiskolák II. osztálya számára. (Nagel Bernát. n. 8-r. VI, 76 l. 87 ábrával, ára 50 kr.)
- Megye,** A Kalocsa érseki, területén működő kath. tanító-egyleti szövetség értesítője IX. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 47 l. ára?)
- Méhészegylet,** A békésmegyei okszerű, évkönyve 1877–80-dik évre. Szerkesztő Brózik Károly. III. kötet. (B.-Gyula. Egylet. 8-r. 86 l. ára?)
- Menetrend-könyve,** A magyar közlekedési vállalatok hivatalos. Első magyar-német vasuti és gőzhajózási kalauz. VIII. évfolyam. — Das offizielle Coursbuch etc. Főszerkesztő Mayer Arno J. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 318 l. ára 50 kr.)
- Menyecskék könyve.** Adomák és pikáns történetek. A menyecskék mulattatására, tisztelőik okulására összeszedte Rökkant Huszár. 2. olcsó kiadás. (Rothbaum R. 16-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** A tót atyafiak. Elbeszélések és rajzok róluk. (Grimm Gusztáv. 8-r. 189 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Moenic Ferencz.** Számítástan. (Arithmetica.) Alsó gymnasiumok és reáltanodák számára. Ford. Szász Károly. X. magyar kiadás. I. rész. Az első és második osztály számára. (Franklin-társ. 8-r. 175 l. ára 60 kr.)
- Moecáry Sándor.** A magyar fauna másnejű darázsai. (Heterogynidae faunae hungaricae.) (Math. és természettud. közlemények. VII. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 96 l. két táblával, ára 60 kr.)
- Molnár György.** Világostól Világosig. Emlékeimből. II—III. könyv. 1848—1881. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 562 l. ára 3 frt.)
- Mudrony Pál.** Magyar üzletkönyv. (Szerző. 8-r. 226 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Nagy Lajos.** Magyar reform. vallású prezbiterek könyve, melyben röviden s lehetőleg népszerűen előadatnak mindazon vallásra s egyházra vonatkozó ismeretek, a melyekkel a prezbitereknek birniok kell. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 79 l. ára 30 kr.)
- Nagy László.** Zsadányi István viszontagságos élete. Regény. 5. 6. füzet. (Magyar Regényesarnok. 15. 16. füz. Aigner L. k. 8-r. 257—284 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Neff Felix után Koenig R.** Beszélgetések a bűnről és megváltásról. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 64 l. ára?)
- Nyáry Jenő.** Monumeta Hungariae archaeologica aevi praehistorici. Az aggteleki barlang mint őskori temető. (Akadémia. n. 4-r. 179 l. egy tervrajzzal, három fénynyomatú táblával és 335 szövegbeli fametszettel, ára 3 frt.)
- Oheroly János.** A tornázás elméleti és egészségtani alapelvei. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 26 l. ára 25 kr.)
- Olvasókönyv,** Franczia, középiskolai használatra. I. rész. A reáliskolák I—II. oszt. számára. III. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 95 l. ára 60 kr.)
- Ónossy Mátyás.** Országgyűlési jelentés a moraviczai kerületi országgyűlési képviselő-választóihoz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 28 l. ára?)
- Orbán József.** Kézikönyv az egyetemes történelem tanítására életrajzi irányban. Népiskolai növendékek számára. II. kiadás. (Népiskolai könyvtár X. kötet. Sárospataki főiskola. 8-r. 147 l. ára kötetlen 30 kr., kötve 37 kr.)
- Ormos Zsigmond.** Arpádokori művelődésünk történelme. (Athenaeum. 8-r. 558 l. ára 4 frt.)

- Palóczy Lipót.** Francia nyelv- és olvasókönyv. A középiskolák alsó osztályai számára s a legújabb tanterv szerint. I. rész. (Franklin-társulat. 8-r. VII, 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Pap Gábor.** Ünnepi beszéd a Jókai Mór születési házat jelölő emléktáblának ünnepélyes leleplezése alkalmával Rév-Komáromban 1881. augusztus hó 20-dikán (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Pap János.** A növénytan elemei. A középiskolák V. osztálya számára. A legújabb gymn. tanítás-terv alapján. Számos magyarázó rajzzal. (Zilahy Sámuel. 8-r. VII, 204 l. ára 1 frt.)
- Paskay Gyula.** A harminczkét nemes Történelmi regény. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 232 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Pechány Adolf.** Az emberi elme. Bölcsészettudori értekezés. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Perényi (Szukáts) József.** A petefészek és petevezeték a békafelekéknél. I. Boncz-tani rész. (Grimm Gusztáv. 8-r. 52 l. egy táblával, ára 80 kr.)
- Perrendtartás,** Az új. Törvény a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvényezikk módosítása tárgyában. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és betürendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)
- Polónyi Géza.** Programbeszéd. Tartotta a szolnoki vál. függetlenség-párti képviselőjelöltje. (Buschman Ferencz nyomdája. 8-r. 18 l. ára ?)
- Popp György.** Az illeték-egyenérték (equivalens-adó) gyakorl. útmutatója. (Gyula-Fehérvár. Klüger Bernát. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Pór Antal** viselt dolgai. Irta az esztergomi választókhoz egy választó. (Neuwald Illés nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Pulszky Ferencz.** Életem és korom. III. kötet. (Ráth Mór. n. 8-r. 350 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Purgstaller Kal. József.** Bölcsészlet a tanulók használatára. II. köt. Logika. III. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)
- Ráth Arnóld.** A kísérleti chemia elemei. (Franklin-társulat. 8-r. 99 l. 26 ábrával, ára 80 kr.)
- Regényesarnok,** Magyar. 15. 16. füzet. (L. Nagy László.)
- Regényvilág.** Magyar családi regénytár. A művelt közönség számára. 18—21. füz. (Révai testv. 4-r. 818—1008 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Regényvilág.** Magyar családi regénytár. A művelt közönség számára. III. kötet. (harmadik negyedév.) (Révai testv. 4-r. 578—863 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Remekírók,** Hellen, magyar fordításban. Kiadja Lampel Róbert. 15. kötet. (L. Herodot.)
- Rendtartás,** Polgári törvénykezési, és végrehajtási eljárás. Az 1868. LIV., 1881. LIX. LX. törvényezikkek szakhasználat czéljából egybegyűjtve Zsögöd Jenő által. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 260 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Rendtartásról,** Polgári törvénykezési, szóló 1868. évi 54. törv. czikk módosítása. 1881. évi 59. törvényezikk jegyzetekkel ellátva. (Lampel Róbert. 16-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Részvét.** A körösvölgyi árvízkarosultak javára — szerkesztette Zsilinszky Mihály. (Franklin-társ. 4-r. 47 l. ára ?)

- Rétay Sándor.** A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve. A »Postai Rendeletek Tárá«-ban 1881. évi június hó végeig megjelent és külön kiadott postai szabályrendeletek rendszeresen összeállított gyűjteménye, folytonos tekintettel hazai törvényeink idevágó intézkedéseire. (Kassa. Szerző. 8-r. LIV, 1136 l. és mintával, ára 3 frt. 50 kr.)
- Révész Bálint.** Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok, templomi használatra IV. kiadás. (Debreczen, Ifj. Csáthy Károly. 8-r. III, 408 l. ára ?)
- Richard Baron.** Ember tervez, isten végez. Elbeszélés. Németből fordította Tomor Ilona. (Gross Gusztáv Magyar ifjúsági könyvtára. II. évfoly. 4. szám. Győr Gross Gusztáv. 8-r. 104 l. ára 50 kr.)
- Riedl Frigyes.** A magyar hűnmondák. (Franklin-társ. 8-r. 20 l. ára ?)
- Robinson Crusoe** élete és kalandjai. IV. kiadás. 114 képpel. (Vasárnapi könyvtár. 2—4. szám. Franklin-társulat. 8-r. 301 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Rosenmeyer Izsák.** A héber olvasás első elemi tankönyve az izraelita iskolák számára. III. kiadás. (S.-A.-Ujhely. Löwy Adolf. 8-r. 96 l. ára ?)
- Roth Samu.** A növénytan alapvonalai középiskolák felső osztályai számára. Az új gymnasiumi tanterv értelmében. (Franklin-társulat. 8-r. XVI, 275 l. 267 ábrával, ára 1 frt. 80 kr.)
- Rudolf** koronaherceg és **Stefánia** hercegnő. Emléklapok a magyar ifjúság számára. Irta egy fővárosi tanító. (Zilahy S. 8-r. 24 l. ára 10 kr.)
- Ruzsicska Kálmán.** Schoppenhauer aestheticájája. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 8. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 10 kr.)
- Sallustius.** Jugurtha. Ford. és magyarázta Krajnyák Ede. 1. füz. (Tanulók könyvtára. II. füz. Pozsony, Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Sárosy Gyula** összes művei. II. kötet. Vegyes költemények. (Nemzeti könyvtár. Pótfüzet. Aigner Lajos. 8-r. V, 321—350 l. ára 30 kr.)
- Sárosy Gyula** összes költeményei. II. kötet. (Nemzeti könyvtár. XX. köt. Aigner Lajos. k. 8-r. 350 l. ára 1 frt. 40 kr., vászonkötésben 2 frt.)
- Sasváry László.** Francia nyelvten. Elméleti és gyakorlati tankönyv. Iskolai és magánhasználatra. I. folyam. Második bőv. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 123 l. ára 60 kr.)
- Schenzl Guido.** A meteorologiai és földdelejességi magyar kir. központi intézet évkönyvei. Kurländer Ignác és Gruber Lajos közreműködése mellett. Jahrbücher stb. IX. köt. 1879. évfoly. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 128 l. ára ?)
- Scherr János** és mások után. A világirodalom története képekkel és irodalmi szemelvényekkel. VII—VIII. füz. (Tetty Nándor s társa. 8-r. 193—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Schiller Frigyes.** A harang. Ford. Gáspár Imre. (Révai testvérek. k. 8-r. 21 l. ára 25 kr.)
- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára. I. rész. Az első osztály számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 152 l. a szövegbe nyomott 27 térképpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára. II—III. rész. (Franklin-társulat. 8-r. 118, 130 l. a szövegbe nyomott térképekkel s számos egyéb ábrával, egy kötet ára 1 frt.)

- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára IV. rész. Az osztr.-magyar monarchia. A IV. osztály számára. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 171 l. 33 térképpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Schuller Lajos.** Önműködő higanylégszivattyú. Egy rajzzal. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 8. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Schwarz Mór.** A milliomos család vagy a corruptió a magyar királyi közlekedési miniszteriumban stb. (Neumayer Ede nyomdája. 8-r. 12 l. ára 20 kr.)
- Schweiger-Lerchenfeld Amand.** A nővilág. Ford. Brankovics György. 9—14. füz. (Mach H. s társa. n. 8-r. 257—438 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Schwicker J. H. és Tibér Ágost.** A német helyesírás szabályai gyakorlatokkal, szótárral ellátva. A felső nép-, polgári- és középiskolák használatára. (Nagel Bernát. 8-r. IV, 100 l. ára 60 kr.)
- Shakspere-album.** Jelenetek és alakok Shakspere színműveiből. 1—3. füz. (Ráth Mór. 4-r. 1—146 l. és 9 aczélmetsz. egy füz. ára 1 frt. 80 kr.)
- Sikor Margit.** Egy kis árva története. Eredeti elbeszélés. (Gross Gusztáv Magyar ifjusági könyvtára. II. évfolyam. 4. szám. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 1—48 l. ára 50 kr.)
- Simkovics Lajos.** Növényhatározó, a Dráva, Alsó-Duna és Kárpátok övezete Magyar földön itthonos virágos növények genuszainak meghatározására. Főképp iskoláink czéljaira. (Nagel Bernát. n. 8-r. VI, 155 l. ára 80 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Latin szókönyv etymologikus csoportokban. Gymnasiumi használatra. II. (czím-) kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. ára 80 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Az analogia hatásairól főleg a szóképzésben. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. kötet. 12. szám. Akadémia. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Simonyi Zsigmond.** Tanulmányok az egyetemi magyar nyelvtani társaság köréből. I. köt. 2. füz. (Eggenberger. 8-r. 1—22 l. ára ?)
- Sirven Alfréd és Leverdier H.** Nana leánya. Párizsi erkölesregény. 1—7. füzet. (Mach H. és társa. 8-r. 1—336 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Solymosi Lajos.** A homoródi vasas savanyúvíz-források chemiai elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 13 l. ára 10 kr.)
- Sport-könyvtár.** IV. füz. Szerkeszti és kiadja Sárkány Ján. Fer. (L. Cariudo.)
- Sport-olvasmányok.** I. Jó lovasok és lovak munkaképessége. II. A mű-lovarok világa. III. A ló szabadon ildomítása. Szerk. és kiadja Sárkány János Fer. (Wilokens F. C. és társa. 8-r. 108 l. ára 50 kr.)
- St. Hilaire Jozefa.** Képes pesti szakács-könyv. Huszonhatodik, a felszeldelés mesterségével, valamint a modern asztal terítésével bővített kiadás. Átdolg. Vörös Mari. A szöveg közé nyomott számos ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 432 l. ára 2 frt.)
- Strausz Adolf.** Bosnyák föld és népe. Bosznia története és néprajzi leírása. I. köt. (Tetty Nándor s társa. 8-r. VIII, 301 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Szabó Ferencz.** A legújabb kor története. I. Napoleon bukásától III. Napoleon bukásáig. 1815—1871. Mencil, Springer, Horváth és mások művei után. IV. köt. 3—4. füzet. (Szerző. 8-r. 225—458 l. ára 1 frt.)

- Szabó József.** A mikroszkop a geológiában. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. köt. 29. füzet. Kir. m. természettudományi társulat. 8-r. 36 l. egy színes könyomatú táblával, ára 25 kr.)
- Szabó József.** Értekezés a gyermekek vallásos neveléséről. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Szalay József.** A magyar nemzet története. 34—35. füz. (Weizsmann testv. 4-r. 1—64 kéthasábos l. hat fametsz. képpel, egy füz. ára 30 kr.)
- Szász Károly.** Emlékbeszéd Lewes Henrik György fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. IX. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Széchy Károly.** Szép Ilona. Verses regény tíz énekben. (Szépirodalmi könyvtár. II. köt. Aigner Lajos. 8-r. X. 200 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Székács Ferencz.** A magyar büntető eljárás kézikönyve. (Franklin-társulat. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Szent-Imrei Elek.** Ne esüggedjünk. Politikai röpirat. (Pfeifer Nándor. n. 8-r. 42 l. ára 30 kr.)
- Szilágyi Sándor.** Nápolyi Péter. Egy diplomata] a XVII. század elejéről. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 10 kr.)
- Színi Károly.** A nép könyve. 1—3. füzet. (Szerző. 8-r. 1—144 l. egy füzet ára 10 kr.)
- Szótár,** Francia-magyar és magyar-francia. Dictionnaire etc. 30—33. füz. (Rautmann Frigyes. 8-r. 337—513 kéthasábos l. egy füz. ára 30 kr.)
- Sztehlo András.** Evangyéliomi keresztyén vallásban polgáriskolák, algymnasiumok, reáltanodák és a confirmatiói oktatás számára. V. kiadás. (Grill Károly. 8-r. 47 l. ára ?)
- Tagányi Károly.** Magyarország czímertára. 4. füzet. (Altenburger Gusztáv és Rumbold Bernát. 4-r. 8 l. 10 czímertáblával, egy füzet ára 2 frt.)
- Taine Henrik.** Az angol irodalom története. Ford. Csiky Gergely. I. köt. (Akadémia. 8-r. VIII, 399 l. ára ?)
- Talajfúrások Szegeden.** Plan geologique de la ville de Szeged. 1880. (Szeged. Burger Gusztáv. 2-r. 4 l. 11 ábrával 3 térképpel, ára ?)
- Tanáregyesület,** A tiszántúli református, évkönyve. 1880—81. évről. Szerkesztette Gergely Károly. III. évf. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 217 l. ára ?)
- Tánczos János.** Értekezés a végrendeletekről, különösen az írásbeli magánvégrendelet szerkesztéséről tekintettel az Erdélyben fennálló osztr. polgári törvénykönyvre. (Gyulafehérvár. Volz és Körner. 8-r. 15 l. ára ?)
- Tárgymutató** a döntvénytár XVI—XXV. folyamához. Szerkesztette dr. Dárday Sándor. (Franklin-társulat. 8-r. 414 és 2 l. ára 2 frt. 80 kr., vászonkötésben 3 frt. 60 kr.)
- Thaly Kálmán.** II. Rákóczy Ferencz fejedelem ifjusága. 1676—1701. Történelmi tanulmány. Eredeti levelek és más egykorú feljegyzések nyomán. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 308 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Theisz Gyula.** Francia nyelvkönyv, olvasókönyv. Gyakorlókönyv. Nyelvtan. Szótár. A legújabb tanterv értelmében a reáliskolák 2. oszt. számára (Franklin-társulat. n. 8-r. 15 és 221 l. ára 1 frt. 40 kr.)

- Teleszky István** programbeszéde 1881. évi június hó 19-én a szilágy-somlyói választókerület választóihoz. (Burián Mór nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Toldy László.** Képek Görögország fénykorában. (Történelmi könyvtár. 71. füzet. Franklin-társ. 8-r. 110 l. ára 40 kr.)
- Tomor Ferencz.** Korunk tükre. Szatírákban és epigrammákban. (Lampel Róbert. n. 8-r. 174 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Tomor Ferencz és Váradai Antal.** Magyar olvasókönyv a középiskolák II—III. osztálya számára. Az új tanterv és miniszteri utasítás értelmében. (Lampel Róbert. 8-r. IV. 200, 200 l. ára 90 kr., 1 frt)
- Topinard Pál.** Az anthropologia kézikönyve. Előszót irt hozzá Broca Pál. Az eredeti III. kiadás után fordították Pethő Gyula és Török Aurél. (Természettudományi könyvkiadó-vállalat. XIX. köt. K. m. természettudományi társulat. 8-r. XXXII, 768 l. 52 ábrával. ára ?)
- Törkos László.** Kigyóbőr. Regés színmű dalokkal 4 felvonásban. (Aigner Lajos. 8-r. 128 l. ára 1 frt.)
- Tóth Lőrincz.** Emlékezés Zlinszky Imre l. tagra. (Értekezések a társadalmi tudományok köréről. VI. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Tóth Mike.** Kenyér inség idején. (Különlenyomat a »Kalocsa Néplap« 1880. évi 50. és 51. számaiból. Kalocsa Malatin és Homeyer nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Tóth Mike.** A mikroszkop. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 23 l. ára ?)
- Tömösváry Ödön.** A scutigera coleoptrata l. légzőszervéről. (Maros-Vásárhely. Imreh S. 8-r. 25 l. ára ?)
- Történetek,** ó- és új-szövetségi szent. Elemi iskolák számára. Irta B. P. 15. kiad. Az egyházkerületi népiskolai tantervhez alkalmazva. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 128 l. ára 40 kr.)
- Törvény a végrehajtási eljárásról.** Szentesítést nyert 1881. évi május hó 31-én. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és miniszteri rendeletekkel és betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkeres. 8-r. 202 l. ára 80 kr.)
- Törvényezikk,** 1881. 59-ik. A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. 54. törvényezikk módosítása tárgyában. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátta dr. Nagy Ferencz. (Ráth Mór. 8-r. 64 l. ára 50 kr.)
- Ugyanaz. (Ráth Mór. 16-r. 140 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk,** az 1881. LIX., a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. LIV. t. cz. módosítása tárgyában. 1881. LX. törvényezikk: A végrehajtási eljárásról. Kiadja a magy. kir. belügyminiszteriu n. (Nagel Ottó. 16-r. 363 l. ára 90 kr.)
- Törvényezikk a polgári törvénykezési rendtartás 1868. 54. t. cz. módosítása tárgyában.** Az 1880. 53. t. cz. 5. §-a határozata: szerint gyakorlati magyarázatokkal kísérve. Magyar törvények jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 3. (Tetty Nándor s társa. 8-r. 43 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikk,** 1881. évi 59. A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi 54. t. cz. módosítása tárgyában. Magyar törvények jegyzetes kiadása. (Pfeifer Nándor. 16-r. 90 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikkek,** az 1881. évi országgyűlési. Szakférniak közreműködése mellett jegyzetekkel, utasításokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füzet. (I—XVII., LIX—LXI. t. cz. (Ráth M. n. 8-r. 122, 128 l. ára 1 frt. 20 kr., 1 frt. 40 kr.)

- Ugyanaz Zsebkkiadásban. (Ráth M. 16-r. 236. 476 l. ára 1 frt. 20 kr., 1 frt. 40 kr.)
- Törvények** gyűjteménye, 1881. évi. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. 2. füzet. XII—XIX. t. cz. (Lampel Róbert. 16-r. 57—296 l. ára 60 kr.)
- Ugyanaz. (Lampel Róbert. 8-r. 33—128 l. ára 60 kr.)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. 2. füzet. XII—XVII. t. cz. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 45—196 l. ára 50 kr.)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. III. füzet. XVIII—LXI. t. cz. (Ifj. Nagel O. 8-r. 197—796 l. ára 1 frt. 90 kr.)
- Ugyanaz. (Ifj. Nagel Ottó. 16-r. 339—1362 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi LIX. törvényezik. A polgári törvénykezési rendtárról szóló 1868. évi LIV. t. cz. módosítása tárgyában. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 90 l. ára ?)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi LX. törvényezik. A végrehajtási eljárásról. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 232 l. ára ?)
- Törvények**, Magyar, jegyzetes kiadása. 1881. évi országgyűlési törvényezik. II. füzet. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. 351—1140 l. ára ?)
- Törvények**, Pénzügyi, és szabályok. VIII. füzet 1881. törvény a közvetlenül lerovandó illetékek kezeléséről. Magyarázattal kísérve. (Ráth Mór. 8-r. 32 l. ára ?)
- Törvények**, Az 1881. évi, gyűjteménye. Gyakorlati magyarázásokkal kísérve. III. füzet. (XXI—LXI. törv.-czikk.) (Tettey Nándor és társa. 8-r. 197—636 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása. 3. A magyar polgári törvénykezési rendtartás a mint azt az 1868. LIV. t. cz. megállapította: az azóta keletkezett törvényekben s különösen az 1881. LIX. t. cikkben foglalt változtatásokkal. Szerk. Jókúty Albert és Horváth Károly. V. köt. (Tettey Nándor s társa. k. 8-r. VIII, 200 l. ára 2 frt.)
- Ugyanaz. Második betűrendes tárgymutatóval ellátott kiadás. V. kötet. (Tettey Nándor s társa. 8-r. XXXIV, 200 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 3. — Törv.-czikk a polgári törvénykezési rendtartás (1868. LIV. t. cz.) módosítása tárgyában. Az 1880. LIII. t. cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérve. (Tettey Nándor s társa. 8-r. 44 l. ára 40 kr.)
- Törvények**, Magyar, jegyzetszerű kiadása szakszerű osztályozásban. 4. — A magyar polgári törvénykezési rendtartás a mint azt az 1868. LIV. t. cz. megállapította; az 1881. LIX. törvényezikben foglalt változtatásokkal. Szerkesztették Jókúthy Albert és Horváth Károly. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 136 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvénykönyve**, A kolozsvári nemzeti színház. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 42 l. ára ?)
- Tudomány-egyetem**, A budapesti királyi magyar, könyvtárának címjegyzéke. V. 1880-ik évi gyarapodás. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. X, 242 l. ára ?)
- Türr István** altábornagy beszéde a vizügről. Tartotta a »Gazda Kör«-ben 1881. május hó 4-én. (Különlenyomat. Athenaeum. 8-r. 24 l. ára ?)
- Tüzoltó-szövetség**, A magyar országos, 1880. évi auguszt. hó 19—22-ig Pozsony városában tartott V. országos közgyűlésének jegyzőkönyve. Protocoll etc. (Pozsony. Wigand F. K. nyomdája. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)

- Uchard Mario.** Jean de Chazol. Regény francziából ford. Huszár Imre. 2 kötet. Második kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 251 és 239 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Ugron Gábor** beszédei 1878—1881-diki országgyűlésen. Lenyomat a képviselőház naplójából. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 220 l. ára ?)
- Unio,** Personal, pragmatica sanctio dualisticus jogtengelyén. Összetákolta egy 1848-iki Ferdinánd-huszár őrmester hetvenes éveiben. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 28 l. ára ?)
- Vajda János** költeményei. 4—6. füz. (Nemzeti könyvtár. 88., 90—91. füz. Aigner Lajos. 8-r. 241—293, 1—176 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Vállalat,** Természettudományi könyvkiadó. Kiadja a m. kir. természettudományi társulat. XIX. kötet. (L. Topinard Pál.)
- Vámbéry Ármin.** Indiai tündérmesék. Érdekes olvasókönyv az érettebb ifjuság számára. II. jav. kiadás (Franklin-társ. 8-r. VIII, 362 l. ára ?)
- Vámbéry Ármin.** A legújabb népvándorlási mozgalmak keleten. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. IV. köt. 30. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 21 l. ára 15 kr.)
- Várad Antal.** Aesthetica dióhéjban. Az orsz. színészi tanoda növendékeinek használatára. Kézirat gyanánt. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 46 l. ára 50 kr.)
- Várady Antal.** Prológ az eperjesi színház megnyitására egy felvonásban. (Eperjes. A bankegyelet nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Vasvári-Kovács Ferencz.** Budapest, Szeged s más alföldi városok árvizmentesítése, vonatkozva a Duna, Tisza és egyéb vizek szabályozására. A föld természeti forradalmára tekintve Magyarország vizi és hegyi térképével. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 22 l. ára 50 kr.)
- Vázlatok** a magyar tudományos akadémia félszázados történetéből. 1831—1881. (Athenaeum. 8-r. 165 l. ára ?)
- Véka Lajos.** Kőd előttem, kőd mögöttem. Regény. I—IV. kötet. (Révai testvérek. 8-r. 171, 207, 191, 151 l. ára 4 frt.)
- Villányi Szaniszló.** Győrmege és város anyagi műveltségtörténete kiváló tekintettel a szorgalmi néposztály társadalmi helyzetére 1000—1301. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 198 l. ára ?)
- Vincze József és Lévay Imre.** Természetrájk népiskolák számára. A tiszántúli egyházkerület tanterve szerint. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Virányi Ignác.** Népszerű felolvasások. Szerző sajátja. (Kecskemét. Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 98 l. ára 1 frt.)
- Virter Károly.** Úti rajzok Olaszországból. 2 köt. (Aigner Lajos. 8-r. 318 és 255 l. ára 2 frt.)
- Wenigner Xav. Ferencz.** Eredeti rövid s gyakorlati szent beszédek az év minden vasárnapjára. Ford. egy egri pap. I. évfolyam. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 228 l. ára 1 frt.)
- Wilkins A. S.** Római régiségek. Ford. Keleti Vincze. (Athenaeum. 8-r. 103 l. 8 ábrával, ára 60 kr.)
- Wissinger Károly.** Ásvány-, kőzet- és földtan vegytani bevezetéssel. Az új szerkesztű főgymn. és főreáliskolák számára, valamint magánhasználatra. 2-dik

- tetem. bőv. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. II, 218, V l. 277 fametszv. 2 könyom. táblával, ára 1 frt. 80 kr.)
- Wührl Jákó.** Közlekedési eszközök, a vasutak, posták, távirdák és a gőzhajózás története. 7—10. füzet. (Franklin-társ. 8-r. 193—230 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Xenophon** emlékiratai Sokratesről. (Szemelvények.) Bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Kassai (Engelmann) Gusztáv. (Jeles írók iskolai tára. XV. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 157 l. ára 80 kr.)
- Zola Emil.** Nana. Regény. Francziából ford. Julius. Francia művészek rajzaival. I. II. köt. (Grimm Gusztáv. 8-r. 337, 337 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Zollner Ev. János** Hitelemző beszédek. Szabadon átdolgozta Jagieza Lajos. Hiteles kiadás. III. évf. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 417 l. ára 2 frt.)
- Zsebkönyvtár,** Mulattató. Kiadja Buzárovits Gusztáv Esztergomban. 6—10. füzet. (L. Költemények, Márton, Csepreghy Ferencz, Eckstein Ernő.)
- Zsilinszky Endre.** Polemikus irodalmunk a XVI. és XVII. században. Vázlat a magyar irodalomtörténetből. (Bartalits Imre. 8-r. 39 l. ára ?)
- Zsilinszky Mihály.** A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformatiótól kezdve. I. kötet: A reformatiótól a bécsi békéig. (1523—1608.) (Franklin-társulat. n. 8-r. 12, 360 l. ára 3 frt.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde.** Neue Folge. XVI. Band. II. Heft. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 227—498 l. két fametsz. táblával, ára ?)
- Bacher Simon.** Melech Ewjon. Sammlung biblisch-romantischer Gedichte u. Maskamen, nach L. A. Frankl's Tragische Könige, Rachel etc. in hebräischer Umdichtung. (Szerző. 8-r. VIII, 176 l. ára 1 frt.)
- Ballagi Moritz.** Schul- und Reise-Taschen-Wörterbuch der ungar. und deutschen Sprache. Deutsch-ungarischer Theil. Neue verb. Auflage. (Franklin-társ. k. 8-r. 372 kéthasábos l. ára ?)
- Ballagi Moritz.** Grammatik der ungarischen Sprache für Deutsche. Neu bearbeitet von Johannes Jónás. 8. Auflage. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 392 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Ballagi Moritz.** Neues vollständiges deutsches u. ungarisches Wörterbuch. Deutsch-ungarischer Theil. V. Aufl. Új teljes német és magyar szótár stb. (Franklin-társulat. 8-r. VII, 1099 háromhasábos l. ára ?)
- Bericht der Districts-Handels u. Gewerbekammer in Pressburg über die Zustände der Landes-Cultur, des Handels, der Industrie und des Verkehrs in diesem Kammer-Bezirk im Jahre 1879.** (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. n. 8-r. 220 l. ára ?)
- Binder Josef.** Instruction für die Anfertigung der forstwirthschaftlichen Betriebspläne. (Nagy-Szeben. Drotleff József. 8-r. 58 l. ára 70 kr.)

- Bugel Edmund.** Die hygienische Bedeutung des Trinkwassers mit besonderer Berücksichtigung der Brunnenwässer und der Gesundheitsverhältnisse der Stadt Pressburg, oder: benöthigen wir eine Wasserleitung? (Pozsony. Drodtleff R. n. 8-r. 60 l. ára 50 kr.)
- Bun Sámuel.** Hebräisch-deutsche Schreibvorlagen. Für den Schulgebrauch geschrieben. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 10 l. ára 15 kr.)
- Concursgesetz,** Ungarisches. (XVII. G. A. v. Jahre 1881.) Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erläuterungen. Nach dem ungarischen des Dr. Benjamin Zsögöd. (Ráth Mór. 8-r. IV, 115 l. ára 90 kr.)
- Csepregy Johann.** Programm-Rede. Gehalten zu Budapest, am 19. Juni 1881. der National-Turnhalle. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Curort** Margarethen-Insel Budapest. (Hornyánszky V. nyomd. k. 8-r. 31 l. ára ?)
- Czerlién Markus.** Cavalleristische Studien. I. Ein weiterer Beitrag zur Beurtheilung der Attake-Waffen. II. Zur Verwendung reitender Batterien. III. Die Zukunft der Reiterei. (Arad. Ungerleider nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)
- Ehrentheil M.** Jüdisches Familienbuch. 160 Lebensbilder der vorzüglichsten Gestalten der jüdischen Geschichte aus allen Zeitperioden und Staaten. II. Jahrgang. VIII—X. Heft. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 337—480 kéthasábos l. 12 füzet bolti ára 4 frt. 50 kr.)
- Felsmann Josef.** Deutsches Lesebuch für Mittelschulen mit deutschen und ungarischen Anmerkungen. II. Theil. 5-te durchges. Aufl. (Lampel R. 8-r. 184 l. ára 80 kr.)
- Flesch M.** Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben für die unteren Jahrgänge der 6 klassigen Volksschule. I. Theil. 2. verbesserte Auflage. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 60 és 2 l. ára 30 kr.)
- Flower,** Edward Fordham. Gebisse und Tragzügel nebst Bemerkungen über Pferde und Pferdegeschirr. Aus dem Engl von A. Nuellens. (Grill Károly. n. 8-r. 60 l. 3 tábla, ára 80 kr.)
- Fuchs Johann** nach Ignatz Bárány. Erstes Lesebuch für die katholischen Volksschulen. VI. Auflage. (Athenaeum részv.-nyomda. 8-r. 58 l. ára ?)
- Fuchs Johann.** Nach Ignatz Bárány. Zweites Lesebuch für die zweite Klasse der kath. Volksschulen. V. verbesserte Auflage von Edmund Dölle. (Athenaeum részv.-nyomda. 8-r. 152 l. ára kötve 18 kr.)
- Heinrich Gustav.** Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. I. Bd. Mit einem Grundriss der Stilistik und erkl. Anmerkungen. 3-te, wesentl. verm. und verb. Aufl. Lampel R. n. 8-r. IV, 313, III l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Heinrich Gustav.** Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. II. Bd. Mit einem Grundriss der Poetik und erkl. Anmerkungen. 5-te, verm. und verb. Aufl. (Lampel Róbert. n. 8-r. VIII, 323 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Hennig G. W.** Gesetze und Vorschriften über Stempel und Gebühren. Mit alphabetischen Gebühren-Tarif, Tabellen für die Verzugs-Zinsen und vollständigen Sachregister. Nach der amtlichen Ausgabe der »Pénzügyi törvények és szabályok« bearbeitet. 2 mit den Stempel- und Gebühren-Gesetzen von 1873. 1875.

1879. 1881. ergänzte Ausgabe. (Ráth Mór. n. 8-r. 6, 288, 13, 15, 16 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Gebete für die Pflöglinge der Marien-Anstalt.** (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Instruction des k. k. ung. Finanzministeriums vom 1. Juni 1881. zum XXXIV. Gesetz-Artikel ex 1881. betreffend die Gebahrung der unmittelbar zu entrichtenden Stempel- und Rechtsgebühren.** (N.-Szeben. Filtsch S. 4-r. 16 l. ára ?)
- Käpplinger Christian.** Beschreibungen über das Wesen der Gottheit der menschlichen Natur und der christlichen Religion. (Brassó. Römer és Kammer. 8-r. XIX, 260, 108 l. ára 20 kr.)
- Kirchengesänge für katholische Christen.** Nebst den Sonn- und Festtags-Vespern, Begräbnissgesängen etc. — Für die Hatzfelder christl. Gemeinde gesammelt. V. Auflage. (Zsombolya. Kremmer Ferencz. 8-r. 343 l. ára ?)
- Konkursgesetz.** (XVII. Ges.-Art. vom J. 1881.) Herausgegeben v. k. ungarischen Ministerium des Innern. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 101 l. ára 40 kr.)
- Leonhardi Franz.** Collectiv-Vermögen. Ein Beitrag zur Lösung der socialen Frage. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 14 l. ára 30 kr.)
- M(átyás) Florianus.** Historiae hungaricae fontes domestici. Pars. I. Vita Sanctorum Stephani regis et Emerici ducis. (Pécs. Valentin Károly. n. 8-r. IV, 236 l. ára 4 frt.)
- Mayer Emil.** Unser interner Mehlhandel. Vorschläge zur Regelung des ungar. internen Verkehrs in Mehl. . (»Ungarische Mühlen-Zeitung.« 8-r. 15 l. ára ?)
- Müller Josef.** Unser Kronprinz. Eine biographische Festgabe für die Armee. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Rákossy Alexander.** Specielles Wörterbuch sämtlicher magyarischer Zeitwörter. Kritisch erläutert und richtiggestellt. Mit zahlreichen Musterbeispielen, Redensarten und Sprichwörtern. Gleichzeitig auch ein Hilfsbuch, welches man in Bezug auf die Zeitwörter zu Rathe ziehen kann, um daraus in zweifelhaften Fällen sowohl Aufklärung als auch Belehrung zu schöpfen. Besonders für Jene geeignet, welche der magyarischen Sprache schon halbwegs mächtig sind und in dieser mittels der deutschen Sprache sich vervollkommen wollen. I. Bd. I. Heft (Mach H. és társa. k. 4-r. l. 1—48 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Religion,** Die, des kommenden Jahrhunderts. II. Auflage. Von H. G. (Franklin-társulat. 8-r. 56 l. ára ?)
- Rudolf,** Kronprinz, und Prinzessin Stefanie. Erinnerungsschrift für die ungarische Jugend. Verfasst von einem hauptstädtischen Lehrer. (Zilahy Sámuel. 8-r. 24 l. ára 10 kr.)
- Sammler,** Der. Lesefrüchte für die Zeit — aus der Zeit. 1—3. Heft. (Temesvár. Förk K. G. 8-r. 1—48 l. egy füzet ára 6 kr.)
- Schwartz Moritz.** Der Millionen-Betrug oder die Corruption im kön. ung. Communications-Ministerium etc. (Neumayer Ede nyomdája. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Schneeberger Johann.** Pilgerstab für Jung und Alt, besonders für Confirmanden. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Sebetiő Raimund.** Duell-Regeln. III. unveränd. Auflage. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 16-r. 59 l. ára 60 kr.)

- Stanojevič Šimon.** Die Judenfrage vom slawischen Standpunkte. (Szakoleza. Skarnitzl örökösei. 16-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 3. Heft. Gesetz vom Jahre 1881. über die Modification einiger Bestimmungen der auf die Stempel und Gebühren bezüglichen Gesetze und Vorschriften. Mit Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 25 l. ára 40 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 4. Heft. XXXIV. Gesetz-Artikel vom Jahre 1881. über die Manipulation der unmittelbar zu entrichtenden Gebühren. Mit Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 36 l. ára 60 kr.)
- Steuergesetze,** Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind. 5. Heft. XVI. Ges.-Art. vom J. 1875. über die Stempelpflicht der bei der Budapester Waaren und Effekten-Börse, sowie bei der Schiedsgerichten der Produkten und Getreidehallen in der Provinz vorkommenden Schriften und Rechtsgeschäfte, und der Urtheile dieser Gerichte. 35. Ges.-Art. vom Jahre 1875. über die Stempel-Gebühren u. Taxe. 33. Ges.-Art. vom Jahre 1879. über die Modifizierung der §§. 15. und 16. des Gesetz-Artikels IX. vom Jahre 1873. (Ráth Mór. n. 8-r. 15 l. ára 30 kr.)
- Stricker Josef, Leopold Klein und Adolf Mayer.** Das V. und VI. Schuljahr. Deutsches Lesebuch für die Volks- und Wiederholungs-Schulen Ungarns. (Franklin-társ. 8-r. 304, 272 l. ára kötve 70, 60 kr.)
- Sztehlo Andreas.** Evangelisch-christliche Religionslehre für Bürger- und Realschulen, Untergymnasien und zum Konfirmanden-Unterricht. IV. Aufl. (Grill Károly. 8-r. 48 l. ára ?)
- Tagányi Karl.** Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Herausg. von G. Altenburger und B. Rumbold. 4. Heft. (Grimm Gusztáv. 4-r. 29—36 l. és 10 tábla, egy füzet ára 2 frt.)
- Viszkocsill Joh. Ludw.** Gründliche Anleitung zur praktischen Ausübung der Seidenraupenzucht und der damit in Verbindung stehenden Nebenbeschäftigungen, sowie zur zweckmässigen Anlage von Maulbeerbaumpflanzungen. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 115 l. számos fametszvényvel s egy színes táblával, ára 80 kr.)
- Wegweiser** in der Trencsiner Burg-Ruine und Umriss der Geschichte der kön. Freistadt und Burg Trencsin. Mit lithogr. Tondruck-Illustration der Burg-Ruine. (Trencsén. Gansel Lipót. 8-r. 48 l. ára 65 kr., kép nélkül 40 kr.)
- Wolff Karl.** Die direkten Staatssteuern in sächsischen Städten mit besonderer Rücksicht auf Hermannstadt. (Nagy-Szeben. Drodtleff József nyomdája. 8-r. 40, XLII l. ára ?)
- Zola Emile.** Nana. Roman in 2 Bänden. Aus dem Franz. von Armin Schwarz. Mit Illustrationen französischer Künstler. Lief. 3—15. (Grimm Gusztáv. 8-r. 97—716 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Zola Emile.** Nana. Roman in 2 Bänden. Aus dem Franz. von Armin Schwarz. (Grimm Gusztáv. 8-r. 716 l. ára 4 frt. 50 kr., vászonköt. 5 frt. 50 kr.)
- Slotta Juraj.** Kázen na den Narodzenia Panny Marie. Vynatok časopisu »Kazatelna.« (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 11 l. ára ?)

- Význam, Slovenský, slov a viet Gönczyho čítacích tabúl nástenných.** Podáva L. V. R. (Magyar Szakoleza. Skarniczl József. 8-r. 22 l. ára ?)
- Lešky Stěpan.** Pjsničky duchownj, kteréž se spjwagj pri obnowowanj památký, z nowu postaweného a poswěčeného chrámu božjho w ejrkwi ewang. Kísskó-rőšské a Krátická historie stb. (Hornýánszky Viktor nyomd. 8-r. 32 l. ára ?)
- Despotović Petar.** Mileta. Pripovetka iz srpskoga zšivota. (Prestampano iz »Rodoljuba.« Zombor. Karakasević Milivoj könyvkereskedése. 8-r. 317 l. ára 60 kr.)
- Fračković Miša T.** Domaće vaspitanje. Knjiga za učitelje, roditelje i vaspitače. (II. Sveska.) (Versetz. Őzvegy Kirchnerné nyomdája. 8-r. 23—37 l. ára ?)
- Analele fundatiunei lui Gozdsu pe a. 1870—1880. Fasc. II.** (Kocsi S. nyomdája. 4-r. 48 l. ára ?)
- Clintocu Joanu.** Oda dedicata domnu Theodoru Kőváry cu ocasiunea denumirei s'ale de prepositu. (Belényes. Szerző. 4-r. 3 l. ára ?)
- Dunca-Schian Constanta.** La alma. Povesci noue pentru copii. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 120 l. ára 50 kr.)
- Fericean Josif.** Logica. (Brassó. Löw, Gerula és társai. 8-r. 431, X l. ára 2 frt.)
- Munteşescu V. B.** Poesii religiöse-morali. (Szamosujvár. »Amicului Familiei«. 8-r. 8 l. ára ?)
- Muresan Andreiu.** Din Poesiele. Editiunea II. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 223 l. ára ?)
- Pärjol Stan.** Moartea lui Mihai Viteazul. Tragediă natională in 5 acte. (Brassó. Löw, Gerula és társai. 8-r. 102 l. ára ?)
- Popescu Simeon.** Pneuma in Nicaeno-Constantinopolitanum. (Nagy-Szeben. Szerző. 170 l. ára ?)
- Popu Josifu.** Legea comunala séu articlii de lege XVIII. 1871 si V. 1876. (Brassó. Römmer és Kammer. 8-r. VIII, 134 l. ára ?)
- Siulutiu Josif Sterca.** La anulu 1784 si la anulu 1849. Materialu pentru partea a IV-a din Memoriulu. (Publicat in diuariulu »Observatoriul.« Nagy-Szeben. Filtsch S. nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)
- Slavici Joan.** Andreiu baron de Saguna. (Szeben. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 77 l. ára 20 kr.)
- Teleszky Stefanu,** Program'a politica alui, la 19. juniu 1881. contra alegatorii cereului electoralu: Simleulu Silvaniei, tradusa de pe ungarie de Joanu Buna. (Burián Mór nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Molnár Antun.** Praktični učevni tečaj za brzu i lahku nauku magjarskoga jezika po Dr.-u F. Ahnu priredjen po . . . . polag njemačkog izdanja od Ljudevita Nagya. I. tečaj. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 91 l. ára 50 kr.)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1881. Broj 1—21. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 118 l. ára ?)
- Budinich A.** Cenni sulle macchine a vapore stb. (Fiume. Karletzky Ferencz. 8-r. 28 l. ára ?)
- Mendlik A.** Lectures françaises à l'usage des écoles publiques. I. partie. (Lauffer Vilmos. 8-r. IV, 76 és 33 l. ára 60 kr.)
- Staub Maurice.** Sur l'état de phytophénologie en Hongrie. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)

- Catalogus** codicum bibliothecae universitatis r. scientiarum budapestinensis. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. VIII, 155 l. ára ?)
- Hatsek Ignatius.** Mappa dioecesis Magno-Varadinensis Latinorum, quam in memoriam centenarii suae cathedralis fieri fecit Stephanus Lipovniczky. (Püspöki hivatal, ára ?)
- Roskovány Augustinus.** Beata virgo Maria in suo conceptu immaculata e monumentis omnium seculorum demonstrata. Accedit amplissima literatura. Tomus VIII—IX. (Nyitra Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. XXV, 772, XVI, 738 l. ára ?)
- Roskovány Augustinus.** Coelibatus et Breviarium. Duo gravissima clericorum officia, e monumentis omnium seculorum demonstrata. Accessit completa literatura. Tomus IX—XI. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. XX, 656, 716, VI, 530 l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Borbás Vincenz.** Ueber Rosa cuspidatoides Crép. (Különlenyomat az 1881. évi »Botanisches Centralblatt« VI. kötetének 15. számából. 3 l. ára ?)
- Brachelli H. F.** Staatsorganismus der österr.-ungarischen Monarchie. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- »**Conducteur**«, Der. Officielles Coursbuch der österr.-ung. Eisenbahnen-, Post- u. Dampfschiff-Course nebst d. wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten u. an den Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag u. Budapest. XI. Jahrg. Juli, August, September bis 15. Oktober. (Bécs. Waldheim R. 8-r. XLVIII és 270 l. ára 50 kr.)
- Gaul Franz.** Oesterreichisch-ungarische Nationaltrachten. Nach der Natur photographirt von J. Löwy. 3. Liefg. (Bécs. Lechner Rudolf egyetemi könyvtár. 4-r. 4 tábla, ára 3 frt., színes példányban 5 frt.)
- Jacob's** Eisenbahn-Führer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne d. Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lithogr. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn u. Routenkarte sammt Routenverzeichnis von Europa und einem Fremden-Führer n. d. Bahn- u. Schifflinien geordnet. III. Jahrg. Heft 5—8. Juli—Oct. (Bécs. Jacob's Eisenbahn-Führer kiadóhivatala. 8-r. XXXIII, 300 l. ára 50 kr.)
- Grünhagen C.** Geschichte des ersten schlesischen Krieges nach archivalischen Quellen. I. Band: Bis zum Abkommen von Klein-Sehnellendorf. Mit einem Plane der Umgegend von Mollwitz. (Gotha. Perthes Frigyes András. XII, 463 l. ára 2 márka 10 fillér.)
- Hyrtil Joseph.** Lehrbuch der Anatomie des Menschen mit Rücksicht auf physio-

- logische Begründung und praktische Anwendung. 15. Aufl. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XVIII, 1065 l. ára 6 frt 50 kr., vászonköt. 7 frt. 50 kr.)
- Knapp Joseph Armin.** Vincenz v. Borbás. (Különnyomat az 1881. évi »Oesterreichische botanische Zeitschrift« 7. számából. Bécs. Ueberreiter U. nyomd. 8-r. 4 l. ára ?)
- Kreitner Gustav.** Im fernen Osten. Reise des Grafen Béla Széchenyi in Indien, Japan, China, Tibet u. Byrma in d. Jahren 1877—1880. Lief. 23—32. (Bécs. Hölder Alfréd. n. 8-r. 705—1010 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Krones Franz.** Grundriss der oesterreichischen Geschichte mit besonderer Rücksicht auf Quellen- und Literaturkunde. II. Abtheilung von 976 (1000) — 1526. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 195—440 l. ára 2 frt.)
- Länder, Die, Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild.** Herausgegeben von Friedrich Umlauf. XIII. Band. (L. Reissenberger Karl.)
- Liszt Franz.** Gesammelte Schriften. Herausgegeben von L. Ramann. III. Band : Dramaturgische Blätter. I. Abtheilung. Essays über musikalische Bühnenwerke und Bühnenfragen, Komponisten und Darsteller. In das Deutsche übertragen von Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. 168 l. ára 4 márka.)
- Liszt F.** Des bohémiens et de leur musique en Hongrie. Nouvelle edition. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. 538 l. ára 12 márka.)
- Mane Joschon.** Gebete auf den Gräbern der Hingeshiedenen. (Bécs. Schlesinger József könyvkereskedése. 8-r. 124 l. ára ?)
- Miklosich Franz.** Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte. Vokalismus I. (Sitzungsberichte der phil. hist. Cl. der k. Akad. d. Wissenschaften. 98. Bd. 2. Heft. Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 34 l. ára 30 kr.)
- Orientreise, Die, des Kronprinzen Rudolf.** Liefg. 1—9. (Bécs. Bondy Ferencz. 8-r. 1—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Pelez Julian.** Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. I—II. Band. (Würzburg. Woerl Leo. 8-r. 638, XXIV, 1094 l. a két kötet ára 9 frt.)
- Putz Mathias.** Chronik von Goisern. Herausgegeben und commentirt von Franz Krausz. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 60 l. ára 50 kr.)
- Reissenberger Karl.** Das Grossfürstenthum Siebenbürgen. (Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. XIII. Bd. Bécs. Graeser Károly. 8-r. 140 l. számos ábrával, ára 1 frt. 10 kr.)
- Salzer Michael Johann.** Der königl. freie Markt BIRTHÄLM in Siebenbürgen. Ein Beitrag zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. XVI, 751 l. ára ?)
- Sanuto Marino.** I Diarii. 30—33. fascicolo. (Venezze. Velencezi történelmi társulat. 4-r. 393—1074, 1—80 kéthasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Schober Karl.** Die Deutschen in Ober- und Nieder-Oesterreich, Salzburg. Steiermark, Kärnten und Krain. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. I. Bd. Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 396 l. ára 2 frt.)
- Schwicker J. H.** Die Deutschen in Ungarn u. Siebenbürgen. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. III. Bd. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. VI, 509, 3 l. ára 4 frt.)

- Scriptores ordinis s. Benedicti qui 1758—1880 fuerunt in imperio austriaco-hungarico.** (Bécs. Szerzetrend. n. 8-r. CXIX, 600 kéthasábos l. ára 5 frt.)
- Sitzungsberichte der phil. hist. Cl. der k. Akademie der Wissenschaften 98. Bd.** (L. Miklosich Franz.)
- Ujfalvy Ch.** Atlas archéologique des antiquités finno-ougriennes et altaïques de la Russie, de la Sibérie et du Turkestan. (Paris. Leroux Ernő. 8-r. VIII l. 23 rajzta. Expédition scientifique française en Russie, Sibérie, et dans le Turkestan. Vol. VI. ára 12 márka.)
- Umgebung von Budapest.** (Bécs. Cs. k. katonai földrajzi intézet. Fali térkép, kőnyomat, ára 1 frt.)
- Völker, Die, Oesterreich-Ungarns.** Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. I. III. Bd. (L. Schober Karl, Schwicker J. H.)